

Sjælen og dens mekanisme

Alice A. Bailey

Udkommet på dansk:

Nationernes Skæbne, 1982
En kompilation om seksualitet, 1988
Esoterisk Psykologi, bind I, 1989
Døden – det store eventyr (kompilation), 1990
Blændværk – et verdensproblem, 1991
Hierarkiets fremtræden, ashramernes eksternalisering, 1992
Esoterisk Psykologi, bind II, 1993
Kristi Tilsynekøbst, 2. udgave, 1994
Undervisning i den nye tidsalder, 2. udgave, 1994
Herkules' arbejder, en astrologisk fortolkning, 1995
Fra intellekt til intuition, 1995
En afhandling om Kosmisk Ild, 1996
Telepati og det æteriske legeme, 2. udgave, 1996
Stof til eftertanke (kompilation), 1996
Den syvende stråle (kompilation), 1997
Breve om Okkult Meditation, 1997
Sjælen, livets kvalitet (kompilation), 1998
Sjælens lys, Patanjalis Yoga Sutraer, 1998
En afhandling om Hvid Magi, 2. udgave, 1998
Sindslidelser (kompilation), 1998
Strålerne og Indvielserne, 1998
Menneskehedens problemer, 1999
Discipelskab i den nye tidsalder, bind I, 1999
De syv stråler (kompilation), 1999
Indvielse, menneskelig og solar, 2. udgave, 2000
Karma og Dharma (kompilation), 2000
Reinkarnation (kompilation), 2001
Fra Betlehem til Golgata, Jesu indvielser, 2001
Tjeneste for menneskeheden (kompilation), 2002
Esoterisk Astrologi, 2. udgave, 2003
Discipelskab i den nye tidsalder, bind II, 2004
Esoterisk Healing, 2. udgave, 2007

Alice A. Bailey

Sjælen og dens mekanisme

Psykologiens problemer

ESOTERISK CENTER FORLAG

Sjælen og dens mekanisme

Originaltitel: The Soul and Its Mechanism

© Copyright 1958 by Lucis Trust, Genève, London, New York

Dansk udgave © Esoterisk Center Forlag 2006

Trykt hos Narayana Press, Gylling

ISBN 87-88365-66-2

Oversættelsen er et gruppearbejde

www.shop-ecf.dk

info@shop-ecf.dk

I TAKNEMLIGHED
TILEGNET
ALICE E. DUPONT ORTIZ

INDHOLD

	Side
Forord.....	<u>9</u>
<u>Kapitel 1</u> Indledning.....	<u>14</u>
<u>Kapitel 2</u> Moderne teorier om kirtlerne og den menneskelige adfærd.....	<u>28</u>
<u>Kapitel 3</u> Teorien om det æteriske legeme.....	<u>46</u>
<u>Kapitel 4</u> Sjælens natur og placering.....	<u>61</u>
<u>Kapitel 5</u> Den orientalske lære om sjæl, æter og energi.....	<u>77</u>
<u>Kapitel 6</u> De syv kraftcentre.....	<u>90</u>
<u>Kapitel 7</u> Konklusion.....	<u>104</u>
Tillæg.....	<u>123</u>
Bibliografi.....	<u>127</u>
Register.....	<u>131</u>

»Det er nemt at påvise at legemets og sjælens gensidige vekselvirkning ikke rummer større gåde end enhver anden sammenhæng mellem virkning og årsag, og at det kun er den urigtige indbildning, at vi forstår noget om den ene side, som pirrer vores overraskelse over, at vi ikke forstår noget som helst om den anden.«

Rudolf Hermann Lotze

»Den mening, der udgår af selvets centrale håb omslutter legemet; det bliver centrum for mening, og ikke blot en struktur af celler. Dets organer er ikke kun en fysisk kendsgerning, men også udtryk for en symbolsk, vovelig og dyb betydning. Legemet bliver som helhed et udtryk for værdier, for skønhed eller for deformitet, udtryk for ynde og for en (perfekt) virkningsmekanisme, udtryk for en implicit filosofi; og stolte og skamfulde holdninger, den evige interesse for kunst, dansens omskiftelige betydninger, alt bliver forståeligt. Positur, gestik, og en million subtile udtryksfulde forandringer af farve og spændinger bliver umiddelbare, uovervejede manifestationer af et indre spil. Poesi og moral, religion og logik, genvinder deres plads i vore kroppe såvel som i vore sind, og verden genfinder den konkrete enhed, som vore analyser truede med at frarøve os.«

Self, Its Body and Freedom,
af William E. Hocking, side 97

Forord

Vores holdning til Østens filosofiske og psykologiske tænke-måde bliver som oftest en enten ukritisk ærefrygt eller lige så ukritisk mistro. Det er en skam, det er sådan. Tilbedelse og mistro er lige galt. Ingen af dem fører os nærmere en rimelig vurdering af den omfattende østlige tænkning, så sært forskellig fra vores egen, og alligevel, som man snart opdager, så grundlæggende ens med vores egen, hvad angår det, vi egentlig søger.

Denne ukritiske holdning er utvivlsomt skyld i den nærmest totale udelukkelse af østlig tænkning fra vores filosofi- og psykologibøger. Og én ting mere, Østen har sine idiomer, som er vanskeligt forståelige for Vesten, og som ufortolkede tilfører østens skrifter et underligt præg af enten forvirret poetisering eller selv-mystificering.

Med denne bog gør Alice Bailey os den store tjeneste at anvende kritisk skelneevne på Østens tænkning med et åbent sind, der er parat til at erkende, at hverken Østens eller Vestens tankeretninger kan gøre krav på at sidde inde med den endegyldige visdom. Hun kommer ikke anstigende iført ærefrygtindgydende gevandter og gestik for at byde vesterlændingen at fralægge sig sine simple utilstrækkeligheder for at kunne fatte en mystisk doktrin, så meget mere vidunderlig, fordi den måtte forekomme ham absurd. Hun siger tværtom: »Den østlige tænkning har betydning for udforskningen af eksistensens dybere mening. Den er ikke nødvendigvis bedre end Vestens. Den er anderledes. Den tager afsæt i en anden tilgang. Østens og Vestens tænkning har begge specialiseret sig. Hver har sine fortrin, hvad angår oprigtighed og speciel indsigt. Men specialisering har kun værdi, dersom den sluttelig fører til integration. Er tiden ikke inde til at bringe Øst og Vest sammen, netop på dette for begge så væsentlige livsområde, deres filosofiske og psykologiske tænkning?«

Alene derfor er bogen her væsentlig, den vil mere end blot fortolke Øst for Vest og Vest for Øst, den vil forsøge at bringe de to tankeretninger sammen til en harmonisk helhed. Hvorvidt

hun lykkes med at nå frem til en sådan integration, er det op til læseren at afgøre. Men forsøget er bemærkelsesværdigt og skulle kunne bære frugt i form af en mere intelligent tilnærmelse til begge tankeretninger.

Bogen bliver især betydningsfuld ved forfatterens enestående sammenholdning af Vestens endokrinologiforskning med Østens lære om »centrene«. Den vestlige filosof, Spinoza, bemærkede for længe siden den uadskillelige parallelitet mellem, hvad han kaldte krop og sjæl i det Absolutte liv og de udtryk for det Absolutte liv, som vi kalder individer. Dersom en sådan parallelitet eksisterer, må man kunne forvente for enhver ydre manifestation at finde den indre eller psykiske kraft, der således manifesterer sig. Hidtil har vi kun anskuet indre og ydre i al almindelighed. Med hovedvægten lagt på studiet af kirtlerne som »pacemakere« for vores personlighed præsenterer bogen krop-sjæl relationen på en måde, der ikke alene åbner for fascinerende muligheder for videre forskning, den er ydermere usædvanligt rig på forslag til en mere fyldestgørende undervisning af den enkelte. I Vesten taler vi alene om thyreoidea (skjoldbruskkirtlen) eller binyrerne i relation til deres fysiologi. Findes der også en psykisk genpart hertil? Et sært spørgsmål måske, der nok kunne få et første skævt, afvisende blik fra naturvidenskabsmanden. Og alligevel, med mindre vi er forhærdede dogmatikere, endnu ikke dukket frem fra det 19. århundredes mørke materialisme, taler vi faktisk om en psykisk genpart til det fysiologiske organ, vi kalder hjernen. Hvorfor så ikke psykiske genparter til thyreoidea, binyrerne og de andre endokrine kirtler?

Følges spørgsmålet til dets logiske slutning, vil man utvivlsomt skulle udvide sin viden om det individuelle psykiske liv langt ud over den ret naive intellektualistiske, som anser liv for at være centreret udelukkende i hjernen.

Jeg skal ikke forsvare forfatterens hypotetiske følgeslutninger. De enkelte konklusioner kan have brug for at blive modificeret eller sågar, at blive tilbagevist. Men jeg er overhovedet ikke i tvivl om, at forfatteren åbner op for nye muligheder, som kan føre til fysiologisk og psykologisk

forskning. Bogen er ikke alene en udfordring, den er også enestående oplysende. Den vil overraske det vestlige sind, men overraskelsen vil, tror jeg, iblandes en reel beundring for østlige tankeprocesser, vi i Vesten stort set er uvidende om.

H. A. OVERSTREET
New York City, maj 1930

Kapitel 1

Indledning

Denne bog er blevet tilskyndet af tre ønsker, nemlig: Ønsket om at sammenholde den materialistiske eller ydre psykologi med den introspektive eller indre psykologi, dernæst ønsket om, ved at se videre end den rent videnskabelige psykologi, ud på menneskehedens tænkning og psykologi, at harmonisere det materialistiske Vesten med det introspektive Østen. Endelig ønskes at vise, at alle de modstridende aspekter er facetter af den ene sandhed, og at de tilsammen udgør én virkelighed.

Ønskerne opstår ud fra psykologiens aktuelle situation i verden. Der findes i dag to dominerende psykologiske retninger, og Will Durant opsummerer dem kort således i »The Mansions of Philosophy«:

»Der er, som vi har set, to måder at studere mennesket på. Den ene tager udgangspunkt i miljøet og betragter mennesket som en tilpasningsmekanisme; den reducerer tanker til ting og sind til stof, og giver sig udtryk i den skjulte materialisme hos Spencer og i behaviorismen hos Watson ... Den anden måde tager udgangspunkt i det indre; den anskuer mennesket som et system af behov, impulser og begær, der driver det til at betragte, bruge og beherske sine omgivelser; den ville med glæde reducere ting til tanker og stof til sind; den begynder i 'entelecheia' hos Aristoteles (som hævdede, at al form er bestemt af en indre hensigt), og kommer til udtryk i vitalismen hos Bergson og i pragmatismen hos William James.«¹

---

¹ Durant, Will, *The Mansions of Philosophy*, s. 257

Dr. W. Pillsbury mener, at dette tosidede system medfører en unødvendig gentagelse:

»Hvis den behavioristiske teori holder, betyder det, at vi må have to psykologier, en indre og en ydre, en psykologi set indefra, og en set udefra. Dette er i bedste fald en unødvendig komplikation.«²

Jeg erkender denne tosidede situation, og er enig med Dr. Pillsbury i, at to sæt fortolkninger er unødvendigt, og er overbevist om, at det er muligt at samle de to til en tredje hel enhed. Jeg søger derfor at præsentere en hypotese til at bevise korrektheden af den mekanistiske skole og den lige så korrekte holdning af den introspektive skole, og jeg søger også at vise, at begge skoler er nødvendige for at kunne forklare alle fakta, og at skolerne komplementerer hinanden. Således kan vi blive i stand til at etablere en tredje, kombineret skole baseret på Vestens eksakte viden og Østens introspektive visdom.

Beskæftiger man sig med disse to psykologiske skoler, bliver det klart, at moderne psykologi overvejende er materialistisk, og at de mest populære skoler inden for moderne psykologi er totalt materialistiske. En undersøgelse af de seneste bøger om psykologi, der udgår fra de mange forskellige skoler i Europa og Amerika, viser, at de fleste af dem primært går ud på enten at berigtige eller afvise den behavioristiske skoles mekanistiske filosofi. Og beskæftiger de sig ikke med det, præsenterer de endnu en ny form for materialistisk psykologi. Dr. Wolfgang Köhler siger i *Gestaltpsykologi*:

---

² Pillsbury, W.B. Dr., *The History of Psychology*, s. 298

»Lægmanden mener, han i almindelighed selv føler direkte, *hvorfor* han til én tid indtager én holdning og til en anden tid en anden holdning; og også at han for det meste forstår direkte, *hvorfor* han er tilbøjelig til at foretage én handling i én speciel situation og en helt anden i en påfølgende situation med andre omstændigheder. Så i hans øjne oplever han direkte og virkeligt den dynamiske kontekst, hvis udvikling udgør det mentale liv. Heroverfor og i modstrid hermed har vi de fleste nutidige, lærde psykologer. Fra deres synspunkt er man tilbøjelig til at gøre ét her og et andet dér, fordi visse nerveforbindelser i første fald er til rådighed og i andet fald visse andre. Lykkelig den, hvis bedst ledende nerveforbindelser i praksis for det meste er de rette!«³

Alt er imidlertid i en tilstand af forvirring, og, som sagt af Will Durant: »Psykologien er dårligt nok begyndt at fatte, langt mindre at beherske og regulere, menneskelig adfærd og menneskeligt begær; den er blandet sammen med mysticisme og metafysik, med psykoanalyse, behaviorisme, endokrinologisk mytologi og andre børnesygdomme«.⁴

Psykologien strejfer omkring i det usetes grænseland, som vi ophøjer med ord som *energi* – hvad enten det er nerve-, atomar- eller vital – *kraft*, æteriske vibrationer, og *elektriske strømme og ladning* og psykologernes *frit flydende kraft*, som benævnes libido. Alle videnskabsgrene synes at løbe ind i dette ingenmandsland af det udefinérbare. Måske menneskenes forhåbningers og drømmes forjættede land viser sig, når sløret løftes. Der løber en ånd af usikkerhed og forventning sammen med den moderne videnskabs beviser og kolde fakta. Det er næsten som om, menneskeheden står foran fortæppet på den kosmiske scene, ventende på at tæppet går op for næste akt,

---

³ Köhler, Wolfgang, *Gestaltpsychologi*, s. e.349 d.xxx

⁴ Durant, Will, *The Mansions of philosophy*, s. 376

som mennesket kan deltage intelligent i. Den afventende menneskehed står med en lang fortid bag sig, rig på indhøstet erfaring og akkumuleret viden, men også som en menneskehed, der indser, at den kan blive part i en afsløring og en totalt uventet udvikling, som menneskets nuværende udrustning og livsforståelse kan vise sig utilstrækkelig til at takle.

I mellemtiden, på den kosmiske forscene, har videnskaben i sin søgen efter sandhed med forskellige tilgange sat de kendte fakta i system, er undervejs med at slutte sig til næste mulige udvikling og i gang med at opstille nye hypoteser inden for sine forskellige grene, hypoteser som, korrekt eller ukorrekt, er eksperimenter og forsøg værd. Bertrand Russell – der her giver stemme til hvad der burde være indstillingen hos studerende inden for alle felter af menneskelig viden – siger: »Hvad vi behøver, er ikke viljen til at tro, men i diametral modsætning hertil, ønsket om at udforske«. ⁵

Dagens videnskabelige situation håndteres bedst med et sind, der forholder sig skeptisk, men også er rede til at blive overbevist; agnostisk, men også opsat på at undersøge til bunds; spørgende, men også åben for at lade sig overbevise, der hvor de antagne fakta viser sig at kunne genbevises, og som frem for alt viser et åbent sind i erkendelse af, at kun i de formulerede sandheders mangfoldighed kan den Ene sandhed findes. Kun det begrænsede sind, det smålige menneske, er ateistisk, dogmatisk, destruktivt kritiserende og statisk, med ryggen vendt mod lyset og den nye dag.

Denne søgende, spørgende, videnskabelige type sind er netop specielt egnet til psykologien, verdens ældste vidensgren, men den seneste til at blive medregnet som en rigtig videnskab. Kun med viljen til at anskue feltet som et hele, og ikke ud fra en enkelt skoles retning, kun ved at holde sig fra at danne sig en mening før mere er kendt, kan forskeren undgå farerne for den, hvis udsyn er begrænset, der kun ser isolerede

---

⁵ Russell, Bertrand, *Sceptical Essays*, s. 157

detaljer, men aldrig det hele panorama af enkeltdele, den som beskæftiger sig med fraktioner og decimaler, og aldrig med et helt tal.

Et af tidens mest håbefulde tegn er den voksende forståelse for og udforskning af det orientalske tankesæt. De to hemisfærers psykologier er så forskellige, tilnærmelserne til sandhed så usammenlignelige, at først hér på det seneste overvejer studerende muligheden for en tilgrundliggende enhed, af at et nyt syn på mennesket og dets omgivelser kan opstå ud af fusionen mellem Østens og Vestens livssyn. Fortidige fortolkninger kan falde, men de urgamle tidløse sandheder vil bestå, gamle fejlfortolkninger kan vise sig at bero på misforståelser, men virkeligheden vil stråle med et mere klart og smukt lys. Med vores forskellige videnskabelige tilgange, tanker og deduktioner forenet, kan en ny psykologi opstå, en psykologi som baserer sig på den vestlige indsigt i den struktur, mennesket anvender, og på den østlige indsigt i den energi eller ånd, som mennesket beliver og styrer strukturen med. Disse – strukturen og den motiverende energi – er ikke antagonistiske men gensidigt afhængige. De udgør tilsammen en essentiel enhed.

Vestlig psykologi vedrører primært strukturen, det håndgribelige, objektive univers og det objektive menneskes reaktion til dette univers. Den beskæftiger sig med mennesket som besjælet krop; den fremhæver den menneskelige naturs mekanismer og de redskaber, mennesket bruger. Den er derfor mekanistisk, og beskæftiger sig kun med det der kan underkastes forsøg og eksperimenter. Den udforsker kroppen, og redegør for følelser og mentalitet, og endda for, hvad den kalder sjælen, med udgangspunkt i den fysiske krop. Durant gør rede for dette standpunkt med følgende ord: »Hvad angår selvet, eller sjælen er denne blot den samlede organismes arvelige egenskaber og tilegnede erfaringer«. ⁶ Ud fra dette

---

⁶ Durant, Will, *The Mansions of Philosophy*, s.75.

standpunkt forklares forskellige typer og temperamenter mekanistisk. Louis Berman opsummerer standpunktet i sin interessante bog:

»Den allermest kostbare viden vi har i dag om mennesket er, at det skabes af sekreterne fra sine endokrine kirtler. Dvs.: mennesket som afgrænset organisme er et produkt, et biprodukt, af et antal fabrikker af celler, der kontrollerer og styrer delene i den menneskelige opbygning, helt som forskellige divisioner inden for en automobilkoncern producerer komponenterne til en bil. Disse cellulære kemi fabrikker producerer specielle substanser, som påvirker andre kropsceller og hermed starter og betinger de utalige processer, vi kalder liv. Liv, krop og sjæl opstår fra magiske udsondringer af tavs kemi, præcis som et træ af tinkrystaller opstår af en kemisk reaktion i en opløsning af tinsalte udsat for elektrisk strøm.

Mennesket reguleres af sine endokrine kirtler. Ved begyndelsen af det tredje årti i det tyvende århundrede, efter at have kæmpet i mindst halvtredstusind år med at definere selvet, med at kende sig selv, kan denne slutning accepteres som en sandhed om selvet. Dette er en vidtrækkende induktiv slutning, men velunderbygget af en større mængde detaljerede fakta.«⁷

Sådan understreger vestlig psykologi det fysiske, det synlige, og er inden for sit valgte felt videnskabelig. Den står i grundlæggende modsætning til den visionære mystikers uvirksomme, drømmende spekulationer. Den vestlige psykologi har ført til isolation og definering af en mængde fakta, som virkningsfuldt udtrykker sandheden om mennesket, dets adfærd og udrustning. Denne viden bør være uvurderlig ved frembringelsen af en bedre mekanisme, gennem hvilken den forædlede menneskehed

---

⁷ Berman, Louis, dr.med., *The Glands Regulating Personality*, s. 26

kan fungere.

Vestlig psykologi er i sine mere ekstreme skoler aktivt deterministisk, fordi den relaterer al følelse, tænkning og handling til fysiske celler og legemlige organer. Den frie vilje er derfor stort set forvist til fordel for organismen, nervesystemet og hormonsystemet. De følgende citater udtrykker dette:

»Watson, i *Psychology from the Standpoint of a Behaviorist*, ville erklære, at 'emotion er et arveligt reaktionsmønster forbundet med dybtgående ændringer i den kropslige mekanisme generelt, men i organ- og kirtelsystemer i særdeleshed' (s. 195), og at tanker er sproglige mekanismers virkning (s. 316), og intet andet end højt integreret kropslig aktivitet (s. 325); og at når vi studerer implicitte kropslige processer, så studerer vi *tanken*. Hermed betragter Watson ikke tanken som indbyrdes forbundet med den koordinerede aktivitet i hjernebarken – slet ikke, men derimod som resultat af alle kropslige processer, som implicit og eksplicit, er involveret i frembringelsen af tale-, skrift- og tegnsprog – muskulæraktiviteten i stemmeapparat, diafragma, hænder, fingre, øjenbevægelser, osv. (s. 324).⁸

»Psykologien betragter verden med mennesket anbragt i den, og det betyder: studerer erfaringsdannelse som beroende på nervesystemet, hvor naturvidenskaberne studerer erfaringsdannelse som eksisterende uafhængigt af nervesystemet. Psykologi burde derfor klassificeres sammen med de generelle videnskaber som værende en disciplin, der blotlægger generelle sinds-egenskaber, hvor sind defineres som 'den samlede sum af human erfaring afhængig af et nervesystem' ... Psykologien betragter hele miljøet som eksisterende kun i det øjeblik, hvor det indvirker på et (menneskeligt) nervesystem, hvor

---

⁸ Prince, Morton, *Psychologies of 1925*, s. 208

naturvidenskaberne betragter hele miljøet som eksisterende også ud over det øjeblik det indvirker på det menneskelige nervesystem.«⁹

»For det tredje, mekanistisk overbevisning implicerer to antagelser, som vi må skelne nøje imellem; for den ene kan være sand og den anden falsk. Disse to antagelser er (1) at alle verdens processer grundlæggende er af en og samme art (2) at alle processer er af netop den art, som fysiske videnskaber almindeligvis antager i deres fortolkning af den uorganiske natur, nemlig mekanistiske eller strikt determinerbare, og derfor strikt forudsigelige.«

Dr. Rubin siger: »Individets fysiske fremtoning, dets psykiske træk, eller hvad man kunne kalde dets sjæls kemi, viser sig i vidt omfang i karakteren og mængden af sekreter fra de forskellige endokrine kirtler.«¹¹

Visse skoler går så vidt som til at benægte bevidsthedens eksistens som andet end iboende stoffet (Østens forsker ville give dem ret). Dr. Leary siger: »Bevidsthed karakteriserer nerver som vibration karakteriserer andre stofformer.«¹²

Således defineres bevidsthed andetsteds som »en kompleks integration og rækkefølge af kropslige aktiviteter, som er tæt forbundet med eller involverer sprog- og gestikmekanismer og derfor som oftest kommer til socialt udtryk.«¹³

Watson advarer sine læsere om, at de »ikke vil finde diskussioner om bevidsthed eller referencer til termer som sansning, perception, opmærksomhed, vilje, image el. lign. Disse termer er almindeligt anerkendt, men«, siger han, »jeg har fundet, jeg klarer mig fint uden dem, både når jeg udfører undersøgelser og når jeg præsenterer psykologien som system for mine

---

⁹ Hunter, Walter S., *Psychologies of 1925*, s. 95.

¹⁰ McDougall, William, *Psychologies of 1925*, s. 303.

¹¹ Rubin, Herman, H. Dr.med., *Your Mysterious Glands*, s. 54.

¹² Leary, Daniel H., Dr.phil., *Modern Psychology: Normal and Abnormal*, s. 116.

¹³ Hunter, Walter S., *Psychologies of 1925*, s. 91.

studerende. Jeg ved ærligt talt ikke, hvad termerne betyder, og jeg tror heller ikke, at der er nogen overhovedet, der er i stand til at anvende dem konsekvent«. ¹⁴

Sluttelig får vi besked om, at »når psykologien bliver skilt fra *psyke* og kommer til sengs med levende væsner, vil vi kunne aflægge ordet 'bevidsthed' – sammen med 'sind' og 'hukommelse'. Menneskelig adfærd kan da anskues fra et videnskabeligt grundlag, og ikke som en litterær forgrening, eller filosofisk eller religiøs spekulation. 'Sind' vil vige pladsen for personlighed, 'bevidsthed' for specifikke udtryk for tillært adfærd, og 'hukommelse' for impulsen til en eller anden organiseret del af individets tværstribede muskulatur eller glatmuskulatur.« ¹⁵

Denne intenst materialistiske trend inden for vestlig psykologi overrasker så meget desto mere, som man kan erindre sig, at ordet psykologi er afledt af: psykens eller sjælens »logos« eller ord.

Vesten har imidlertid sine divergerende stemmer. Der er de introspektive skoler inden for psykologien herunder også mentalisterne. Hér anerkendes bevidsthed som reelt eksisterende, og hér forudsættes en bevidst entitet. Dr. Leary definerer disse skoler således:

»Introspektionspsykologerne interesserer sig for bevidsthed, for dét at være bevidst, for at være bevidst om at være bevidst, for selvet, for forestillinger om jeg'et, og for alt muligt andet, som behaviorismen med sin snævre skoling og rigide teknologi afviser, ignorerer og fornægter ... Introspektionspsykologien vender opmærksomheden indad; husker, sammenligner mentalt, udleder data fra selvfordybelse, beder andre om at gøre det samme; behavioristen behandler i teorien det

---

¹⁴ *Psychologies of 1925*, s. 201, fodnote.

¹⁵ Dorsey, George A., *Why We Behave Like Human Beings*, s. 333.

menneskelige dyr på samme måde, som han ville en hvilken som helst form for lavere liv, og observerer alene dyrets åbenbare og objektive reaktioner med, i store træk, samme metode, som anvendes af fysikeren eller kemikeren i laboratoriet, når han observerer stof eller stoffkombinationer. Videre hælder den subjektive skole mod at være ultra-rationel og systematisk, og den behavioristiske mere mod at være empirisk og pragmatisk

...

‘Mentalisterne’ inden for den introspektive skole insisterer på, at psykisk aktivitet ikke blot er en refleksion af fysisk aktivitet; at der udover krop og hjerne findes noget andet, på et andet niveau, kaldet det sind, ånd eller bevidsthed. Tænkning er ikke en funktion af stoffet. Materialisterne ville på den anden side og mens de er indbyrdes uenige, fastholde stik modsat, at alt er fysisk, at al menneskelig adfærd, om det er tænkning, følelse, emotioner, muskelaktivitet eller nerveaktivitet, er funktioner af fysiske, materielle celler, og at aktivitet i det hele taget uden sådanne strukturer ikke er mulig. Alt, der agerer, er fysisk, hvordan handlingen så end foretages. På den ene side har vi en informerende kraft eller ånd, der anvender den fysiske krops struktur; på den anden side strukturen som eneste og uundværlige basis for handling, uanset hvor kompleks, hvor sensitiv, hvor ædel handlingen så måtte være moralsk eller religiøs set.«¹⁶

Men de introspektive skoler har ikke videnskabeligt underbygget deres standpunkt, og disse skoler svækkes yderligere af psykologiens mange opdelinger i forskellige grupperinger. Dr. Hocking, Harvard:

---

¹⁶ Leary, Daniel B., Dr.phil., *Modern Psychology: Normal and Abnormal*, s. 6-7.

»Sandt nok! psykologien taler ikke med én stemme. Der er dynamisk psykologi og formålsrettet psykologi, gestaltpsykologi og reaktionspsykologi, freudiansk psykologi, strukturel psykologi, behavioristisk psykologi og mange andre forskellige skoler. De fremlægger forskellige fremstillinger af selvet. Men deres samlede funktion har et klart fysiologisk tilsnit; og vi kan tage behaviorismen som det klare eksempel herpå, fordi den er så ekstremt et eksempel.«¹⁷

Dr. Prince skitserer opdelingen sådan:

»Psykologer deler sig i tre lejre – selvets psykologer, psykologer der ikke opererer med et selv, og mellemgruppen. Den første lejr holder fast ved, at indeni enhver bevidst proces findes et selv, bevidstheden om et selv, en selvbevidsthed. Altså er al bevidsthed, bevidstheden om noget, foretaget ved eller gennem *et selv*.

Den anden lejr, de selv-løse, hævder, at de ikke har kunnet finde et selv, eller en bevidsthed om et selv, ved introspektion; lejren benægter selvets virkelighed og fastholder at mentale processer forløber uden en sådan virkelighed. 'Jeg' og 'du' er blot nogle af sproglig nødvendighed påkrævede udtryk.«¹⁸

Vestlig psykologi er over en kam klart materialistisk orienteret. Den er mekanistisk, og trives i en maskinel tidsalder.

Den vestlige, mekanistisk orienterede psykolog står derfor utroligt stærkt, fordi han tager udgangspunkt i kendte sandheder og beviste fakta. Han kan bevise sit udgangspunkt og anføre sine »cases« (som oftest studier af behandlingsforløb af enkeltpersoner), og hans viden om den menneskelige

---

¹⁷ Hocking, William E., *Self, Its Body and Freedom*, s.17 og 18.

¹⁸ Prince, Morton, *Psychologies of 1925*, s. 223.

mekanisme, som han hævder er det hele menneske, er baseret på eksperimenter og forsøg førende til objektive og håndgribelige resultater.

Over for denne materialistiske psykologi kan først og fremmest indvendes, at vestlig psykologi beskæftiger sig næsten udelukkende med det unormale, abnorme og patologiske. Det super-normale, det geniale, og det såkaldt højtudviklede, spirituelle individ negligeres, og meget, som er smukt, essentielt og sandt for det almindelige menneske, bortforklares. Var Kristus blevet underlagt psykoanalyse, ville han utvivlsomt have fundet sig diagnosticeret som lidende af et »Messias-kompleks« og klassificeret som underlagt hallucinationer. Og alligevel satte han sit præg på flere tidsaldre med lige netop den type struktur og kvaliteten af den bevidsthed, der karakteriserede hans nervesystem. Hvordan kan sådan en struktur nu genskabes? Hvad kan der gøres for at genskabe en lignende mekanisme?

Moderne psykologi står kun ved indgangen til sin karriere, og Walt Whitman ser det større felt således:

»Hurra for positiv videnskab! Længe leve eksakt bevisførelse!

Dine fakta er nyttige, og dog findes de ikke dér, hvor jeg er, blot passerer jeg gennem dem på vejen ind til dér, hvor jeg er«. ¹⁹

I skarp kontrast til Vestens skole står Østens, som de introspektive skoler i Vesten – uagtet de er opstået uafhængigt heraf – er en tåget afspejling af. Østlig psykologi beskæftiger sig med det den hævder ligger bag formen. Den er spirituel og transcendental. Den forudsætter en sjæl og en ånd, og alle dens deduktioner og konklusioner baserer sig herpå. Den anerkender fuldt ud form og struktur, men lægger trykket på den, som

---

¹⁹ Whitman, Walt, *Til græsset ved søens bred er jeg flygtet*, s.10.

anvender formen og på energien, hvormed han driver formen fremad. Denne psykologi er livets og energiens.

Dette har kendetegnet Østens tænkning i umindelige tider og udtrykkes klart i Indiens ærværdige skrift *Bhagavad Gita*:

»Denne høje ånd her i legemet kaldes også Tilskuer, Billiger, Opretholder, Nyder, store Herre og højeste Selv.

... Oplyst af alle sansorganers egenskaber, men dog uden alle sansorganer, uden tilknytning og dog bærende alt ...

På en gang udenfor og indeni væsenerne, ubevægelig og bevægelig, uerkendelig på grund af sin finhed, både fjern og nær.«²⁰

»Forgængelige kaldes disse den evige, uforgængelige sjæls legemer ... .«²¹

»Sansorganerne står højt, siger man, højere end sansorganerne er tanken; højere end tanken er forstanden; men højere end forstanden er Den.«²²

Orientalisk psykologi beskæftiger sig således med årsagen, med skaberen, med selvet, hvad enten dette selv er det menneskelige, guddommelige selv, der fungerer i sin egen lille verden af mental, emotionel og fysisk aktivitet, eller det store Selv, i hvem alle mindre selv lever, røres og har deres væren. Den hævder at have sine store repræsentanter, og har frembragt dem, der hævder selv at kende Selvet, og gennem denne viden at være i forbindelse med dette subjektive Selv, med Oversjælen. Påstande, erklærer Østens psykologer, der kan underbygges og bevises af enhver, som vil studere deres metoder og underkaste sig deres specielle træning. Her, i deres sfære for det livgivende selv, for ånden bagved og udover, er deres standpunkt lige så klart som den vestlige psykologs er på den observerede forms område.

---

²⁰ Tuxen, Poul, *Bhagavad Gita*, trettende sang, vers 22, 14 og 15.

²¹ Tuxen, Poul, *Bhagavad Gita*, anden sang, vers 18.

²² Tuxen, Poul, *Bhagavad Gita*, tredje sang, vers 42.

Begge systemers mangler er åbenlyse og resulterer hos begge i en elendig tilstand. Vesten fremhæver mekanismen, og tendensen går mod benægtelse af en sjæl og af en motiverende, intelligent kraft. Her er mennesket blot jordens støv og Guds ånd blev aldrig blæst ind i hans næsebor. Østen anerkender det fysiske, men foragter det, og gør sig herved ansvarlig for Orientens elendige fysiske forhold. Hvor alvorlige disse mangler end er, gælder da ikke også for dette felt at enhed gør stærk?

Hvis Selvet eksisterer – og det må påvises – og hvis Selvet er den bevidste, guddommelige Sjæl, kan det da ikke være bevidst om det fysiske plan, såvel som om dets guddommelige tilhørsforhold? Hvis Selvet er den energi, som frembringer al manifestation – og dette må ligeledes bevises – kan den energi da ikke tilpasses strukturen, den anvender, på så vis og betydningsfuld en måde, at de bedste resultater kunne opnås? Kan Vestens videnskabelige kendskab til formen og Østens store arv af visdom om Sjælen bringes sammen, intelligent nok til at et fuldkomment udtryk for Sjælen kan frembringes gennem mekanismens medie? Kan stof række opad mod sind og sjæl og ånd – kald det hvad du vil – og kan ånden, alt mens den fremmer denne opdrift, fuldkommengøre legemet, den giver sig til kende i, og således skinne endnu mere strålende?

Det er med dette håb, jeg skriver – håbet om at kunne kombinere de materialistiske og de introspektive psykologier, og om at harmonisere Vest og Øst, og dermed indikere, at i deres forening findes styrke og virkelighed.

Kapitel 2

Kirtlerne og menneskelig adfærd

Forskningen i kirtlerne er kun i sin vorden. I litteraturen om emnet finder man udsagn, der tyder på, at vi endnu kun ved meget lidt, og at essensen – med et fagudtryk kaldet »hormoner« – i hver enkelt kirtels sekretion endnu ikke er isoleret, og at emnet er hyllet i mystik. Sandt nok har man fundet visse kirtelsekreter, og selv i almindelig tale hører man om thyreoidea og i visse tilfælde om tilførsel af thyreoideaekstrakt, men de fleste kirtlers sekreter er ukendte eller kun delvist isolerede.

Under disse omstændigheder behøver den intelligente lægmand, selv uden videnskabelig skoling i medicin eller akademisk psykologi, ikke tøve med at kaste sig ud i undersøgelser af emnet kirtler og deres sekreter og disses virkninger, blot han er udstyret med tålmodighed og en gedigen ordbog, og ej heller, efter omhyggelige studier af det tilgængelige materiale, tøve med at få et overblik over emnet og afrapportere herom. En sådan fremstilling kan i virkeligheden være til gavn for den almindelige offentlighed ved at give den en lettilgængelig oversigt over en vigtig forskningsgren. Den vil måske også være til egentlig nytte selv for den trænede forsker af emnet, ikke kun ved at lade ham konstatere, hvilket indtryk faglig litteratur gør på andre, men især fordi et friskt syn, uhæmmet af videnskabelige data, ofte kan opnå et bedre perspektiv over hele feltet. Dette ville specielt være tilfældet, hvis den, der således fremlagde sin oversigt, var velbevandret inden for Østens tro og ældgamle overbevisninger inden for psykologien.

Når jeg beskæftiger mig med det endokrine system, har jeg ikke til hensigt at beskrive det i dets vanlige fysiologiske termer, eller virkninger, så som dets relation til kropsvækst, behåring, virkning på hjertet, blodet eller reproduktive organer. Alt dette kan man finde i enhver medicinsk lærebog, selv dem der udkom i forrige århundrede. Jeg har i højere grad til hensigt

at konstatere, hvad de seneste moderne forskere, medicinere og psykologer udleder om kirtlerne, og hvad de vurderer disses virkninger til at være på menneskelig adfærd, og at checke den så ofte fremførte påstand, at de mystiske endokrine sekreter er ansvarlige for menneskets handlinger, følelser og mentalitet – kort sagt selve mennesket. Forstå kirtlerne, siges det, og kend mennesket.

Undervejs i mine betragtninger over kirtlerne vil jeg citere flittigt fra de tilgængelige bøger, ikke blot fordi man på den måde kan give indtryk af at udtale sig med større autoritet, men også fordi man på den måde reflekterer et givet synspunkt mere friskt og livligt. Bibliografi findes sidst i bogen.

Disse fagbøger og de skolede forskere meddeler sig ofte i en terminologi, der er ret overvældende for den almindelige læser. Thyreoideas sekret f.eks., hedder »tri-jod-tri-hydro-exygindolpropion-syre«! Så vidt muligt vil jeg undgå den slags drilagtige betegnelser.

Før vi beskæftiger os med kirtlerne selv, er det bedst at definere, hvad vi forstår ved »psykologi«. I hvert fald i Vesten har psykologien flyttet sig fra sin oven for nævnte afledte betydning som logos eller loven om psyken eller sjælen. Dr. Leary har en senere klar definition:

»Videnskaben om menneskelig adfærd: Adfærd i bredeste betydning inkluderende alt det mennesker gør og besidder. I denne forståelse af ordet adfærd betyder psykologi: undersøgelsen af den hele, integrerede personlighed.

Psykologi omhandler organismen i sin helhed, som et integreret og velfunderet individ i samspil med andre individer i komplekse ydre omgivelser, dels fysiske, dels sociale – kort sagt som en personlighed.

Menneskenes adfærd, psykologisk anskuet ... reduceret til fysiologiske fakta og fund, vender sig så mod biologiens felt, så mod biokemiens, så mod almen kemi og derefter, uundgåeligt, mod fysik som videnskaben om

stof i bevægelse.«²³

Psykologi er altså videnskaben om menneskets aktivitet som levende organisme i sit miljø – videnskaben om interaktionen eller samspillet mellem menneske og miljø. Den er videnskaben om menneskelig adfærd eller opførsel, men ikke i betydningen etisk god eller dårlig adfærd. Den er videnskaben om menneskelig adfærd, om personlighed. Men hvad ligger bag adfærden? Hocking siger: »Selvet er ganske vist et adfærdssystem, men *et system af formålsrettet adfærd opstået af et vedvarende håb*. Selvets kerne er dets håb.«²⁴

Håb om at livet kan gøres til noget større, end det hidtil har været, er sandelig et vedvarende håb – men, som vi ved, dersom dette håb skal realiseres, må vi selv hjælpe denne virkeliggørelse på vej. Derfor den formålsrettede adfærd, Hocking taler om.

Dette område af forskning i menneskelig adfærd og personlighed bygger på tre hovedfaktorer. For det første miljøet, som står for meget mere end blot de aktuelle fakta eller sæt af fakta, eller for en passiv baggrund, hvorpå dramaet udspiller sig. Miljø defineres som »alt, der ikke er organismen selv, det være sig kulturelt, socialt, fysisk eller hvad som helst, som er til stede i virkeligheden eller i hukommelsen.«²⁵ For det andet det menneskelige apparat, herunder især responsapparatet, som vil blive diskuteret mere detaljeret nedenfor. For det tredje adfærd, eller resultatet af interaktionen mellem miljøet og responsapparatet, dvs. givet et bestemt miljø og et bestemt responsapparat hævdes det, er en modsvarende menneskelig adfærd uundgåelig.

Vores emne her er naturligvis den anden faktor, responsapparatet.

Visse mekanismer i dette apparat kræver større opmærksom-

---

²³ Leary, Daniel B., *Modern Psychology: Normal and Abnormal*, s. 10, 14 og 18.

²⁴ Hocking, William E., *Self, Its Body and Freedom*, s. 46.

²⁵ Leary, Daniel B., *Modern Psychology: Normal and Abnormal*, s. 45.

hed end andre, nemlig nervesystemet og de endokrine kirtlers system, som har vist sig at fungere i tæt samarbejde i menneskekroppen.

Vi kontakter vores omverdenen, den ydre verden, og tilpasser os den gennem nervesystemet, måske den mest udviklede, vidunderlige del af den menneskelige struktur. Gennem dette system bliver vi opmærksomme på det håndgribelige, og gennem det perifere nervesystems netværk plus rygmarv og hjerne modtager vi uophørligt information. Impulser ledes langs millionvis af små nerve-telegraflinjer ind til kraftstationen i hjernen, hvor de på mystisk vis transformeres til information. Vi responderer på den information, etablerer et modsvar, vækkes til dåd.

Sammen med denne udfoldelse af indgående og udgående energi langs nervebanerne forløber parallelt en aktivitet i hormonsystem (og muskulatur), og interrelationen er så stærk, at hvis ikke de endokrine kirtler fungerer normalt vil der ikke komme den rette respons på den information, som overføres og ingen omdannelse af indgående til udgående energi.

Hele responsapparatet og dets mekanismer kan opsummeres således:

»En organisme er en transformerende indretning, som omdanner den indstrømmende energi fra omgivelserne, opfattet gennem receptorerne, til udstrømmende energi i form af muskel- eller kirtelaktivitet og som samtidig fungerer som en transformerende indretning med begge sæt stimuli og begge energiudskillelser, samarbejdende i organismens endelige handling eller adfærd, transformerer sig selv i form af disse og andre indefra opstående stimuli.«²⁶

Nervesystemet og musklerne kan løseligt beskrives som den fy-

---

²⁶ Leary, Daniel B., *Modern Psychology: Normal and Abnormal*, s. 33.

siske responsmekanisme, og det redskab, hvor fysisk respons på omgivelserne frembringes, men nervesystemet og de endokrine kirtler kan beskrives som den intelligente og emotionelle responsmekanisme, og det redskab, hvorved en aktuel respons udføres.

Det hævdes, at denne sidstnævnte vekselvirkning mellem mekanismen og omgivelserne frembringer opførsel og adfærd, at følelses- og tankeaktivitet har deres sæde i det endokrine system, og at endog den menneskelige natur således er taget med i betragtning.

»Det er ret sikkert«, fortsætter dr. Leary: »at på lang sigt, når den aktuelle spekulation er erstattet af mere fyldestgørende og bedre funderet viden, vil vi finde sædet for temperamentet i, eller i forbindelse med de endokrine kirtler.«²⁷

Dr. Rubin siger: »vi nærmer os hastigt en tro på, at alt hvad vi er, og nogensinde kan håbe på at blive, i meget vid udstrækning beror på, hvorvidt vi er født med normalt fungerende endokrine kirtler.«²⁸ Og dr. Leary siger: »Følelser er tættere forbundet med receptorfunktion, glatmuskulatur og endokrine kirtler end instinkt er.«²⁹

Dr. Cobb fortæller:

» ... Kun tre et halvt gran (vægtenhed på 0,064 gram) thyreoideasekret skiller intelligens fra idioti. Det er grupvækkende at opdage, at fraværet af et enkelt kemikalie kan resultere i, at hele udviklingen af individets sind og krop lider skade.«³⁰

Dr. Cobb siger endvidere i sin introduktion:

»Det er indiskutabelt, at den glandulære funktion bestem-

---

²⁷ Leary, Daniel B., *Modern Psychology: Normal and Abnormal*, s. 189.

²⁸ Rubin, H.H., *Your Mysterious Glands*, s. 10.

²⁹ Leary, Daniel B., *Modern Psychology: Normal and Abnormal*, s. 61.

³⁰ Cobb, I.G., dr.med., *The Glands of Destiny*, s. 5.

mer kropsbygning. Mentaliteten – adfærdskomplekset – hos den enkelte synes at afhænge af det fysiske velbefindende, som igen utvivlsomt afhænger af de forskellige endokrine sekreterers vellykkede indbyrdes funktioner/vekselvirkning ...

Skønt vi foreløbig kun har rørt ved det yderste lag af emnet, er vi dog kommet så vidt, at vi kan slutte, at ligesom visse fysiologiske mønstre opstår ved bestemte kirtelfunktioners samspil, så får sindet også sin kvote af samme kilde«. ³¹

Professor J.S. Huxley har under en nylig forelæsning sagt: »Det forekommer klart, at temperament, som er endnu vigtigere end rent intellekt for at opnå succes, i alt væsentligt afhænger af balancen mellem de forskellige endokrine kirtler – thyreoidea, hypofyse m.fl. Det kan meget vel vise sig, at fremtidens anvendte fysiologi vil opdage metoder til at modificere temperamentet.

Og vedrørende temperament, bemærker Dr. Hocking:

»Der er ikke skygge af tvivl om den markante effekt på temperamentet, der udøves af endokrine kirtler som thyreoidea, de mellemliggende kirtler, eller binyrerne. Stimulering af visse af disse kirtlers funktion, eller injicering af deres produkter, eller indtagelse deraf kan foranledige ændringer, man engang ville have regnet for mirakuløse. Ved at tilføre thyroxin kan kretinisme (idioti) ændres til noget der ligner normalitet. Standses tilførslen, vender den oprindelige tilstand af misvækst og kretinisme tilbage. Uheldigvis kan øget dosering til over det normale niveau ikke ændre hverken kretinoid eller normal udvikling til genial, med øget dosering skabes blot en anden abnormitet. Og indtil videre er der ikke gjort sådanne

---

³¹ Cobb, I.G., dr.med., *The Glands of Destiny*, s. 3 og 6.

kemiske opdagelser, der kan retfærdiggøre højere forhåbninger om at forbedre den normale menneskelige funktion. Der findes ganske vist visse stoffer, der kan få den enkelte til at føle sig genial, desværre kan ingen andre dele den opfattelse uden at være påvirkede af samme stof. Så vi må altså ikke nære for høje forventninger til menneskets fremtid i denne henseende. Men i et tilfælde beror sjælen nu på sin kemi: Jodmangel kan gøre en klog mand til idiot.«³²

Betragtningerne over de endokrine kirtler og deres funktioner, ikke kun i relation til fysisk struktur, men også til adfærd, er derfor af vital interesse. Hvad er kirtlerne? Og især, hvad er de endokrine kirtler (uden udførselsgange), som så ofte nævnes? Dr. Cobb fortæller:

»Kirtlerne kan opdeles i to hovedgrupper: lymfedrænage-systemets og de kirtler, der udskiller sekreter til brug for kroppen. De lymfatiske kirtler skal ikke omtales her. Den anden gruppe kirtler, som har til funktion at levere flydende substanser, som i samvirke styrer og regulerer kropslige processer, består igen af to undergrupper:

Den første heraf er kirtler med udførselsgange, hvor igennem deres sekreter udskilles. Den anden gruppe er kirtler uden udførselsgange, og deres sekreter absorberes direkte i blodstrømmen. Sidstnævnte kendes som endokrine kirtler eller endokrine organer, og deres udskilninger kaldes indre sekreter. Termen endokrinologi anvendes om studiet af kirtler med intern sekretion.«³³

Ordet endokrin er afledt fra det græske »krinein«, som betyder at udskille.

---

³² Hocking, W. E., *Self, Its Body and Freedom*, s. 58 og 59.

³³ Cobb, I. G., dr.med., *The Glands of Destiny*, s. 1.

Dr. Rubin siger:

»Disse kirtler eller organer uden udførselsgang kaldes ofte endokrine kirtler. Deres sekreter absorberes i blodstrømmen og i lymfekarnettet – hvorved kroppen så at sige dispenserer sin egen medicin.

Disse sekreter består af 'hormoner' eller kemiske budbringere, der udvirker nogle af de mest vidunderlige reaktioner kendt i fysiologien. Faktisk siges det, at hormoner er for fysiologi, hvad radium er for kemi.«³⁴

Systemet af endokrine kirtler udgør en funktionel enhed, hvis dele arbejder i den højeste grad af samklang og indbyrdes afhængighed. Dr. Berman fortæller, at: »Krop og sind er en perfekt virksomhed. Denne virksomhed ledes af de endokrine kirtler. Bag kroppen og bag sindet findes denne bestyrelse.«³⁵ Alle kirtler arbejder sammen. Man ved, at de korrelerer deres aktivitet for at komme i balance med hinanden, og, siges det, gennem deres samlede funktion, at gøre mennesket til hvad det er.

De danner faktisk et tæt sammenflettet system, hvis funktion og organer tydeligt kendes fra andre organsystemer i den menneskelige krop. Blodsystem og nervesystem udfører deres egne funktioner, men er tæt forbundet med det endokrine system. Blodet fungerer på mystisk vis som bærer af de særlige hormoner fra de forskellige kirtler, nervesystemet forekommer mere specifikt relateret til den psykiske udvikling, som er naturligt forbundet med normal eller unormal funktion af de endokrine kirtler.

Fra diskussionen af det endokrine system opstår uvægerligt spørgsmålet: Hvilke endokrine kirtler findes der da?

---

³⁴ Rubin, H. H., dr.med., *Your Mysterious Glands*, s. 8 og 9.

³⁵ Berman, Louis, dr.med., *The Glands Regulating Personality*, s. 96 og 97.

Begyndende oppe fra hovedet er der syv specielt vigtige kirtler. Disse er:

<i>Navn</i>	<i>Lokalisering</i>	<i>Sekretion</i>
1. Pineal	Hoved	Ukendt
2. Hypofyse adeno- neuro-	Hoved	Ukendt Pituitrin
3. Thyreoidea	Hals	Thyroxin
4. Thymus	Øvre bryst	Ukendt
5. Pankreas	Solar plexus region	Insulin
6. Binyrer bark: marv:	Bag på nyrerne	ukendt (cortex) adrenalin (medulla)
7. Gonader	Nedre bughule	Fra testikler og ovarier

Således er der ud over hoved og torso distribueret et netværk af vigtige kirtler, som, hævdes det, fysiologisk styrer kroppens struktur, vækst og kemiske ændringer, og som psykologisk er ansvarligt for menneskets emotionelle reaktioner og tankeprocesser. Hermed skulle kirtlerne være bestemmende for menneskets egenskaber, gode som dårlige, hans adfærd og opførsel, og selve hans karakter.³⁶

³⁶ Siden dette kapitel blev skrevet, er der fortsat foretaget forsøg med de endokrine kirtler. Detaljerne angivet her er ikke endelige eller afgørende, men forfatterens postulater står urørte. F.B.

O.a., 2006: Forfatterens detaljer fra 1930 er stadig urørte, dog skal det bemærkes, at der i dag stadig foretages nyskabende forskning inden for området. For en god ordens skyld:

<i>Kirtel/organ</i>	<i>Hormon</i>
Pineal	Melatoniner
Hypothalamus + hypofyse	Div.neurohormoner, ADH, oxytocin
Thyreoidea	ACTH, TSH, FSH, LH, somatotropin
Thymus	Thyroxiner, calcitonin, PTH
Pankreas	T-celler
Binyrer	Insulin, glucagon
	Corticoider, adrenalin, noradrenalin

Nu vil vi beskæftige os med de syv nævnte kirtler, idet vi begrænser diskussionen til at omhandle deres mentale og psykiske virkninger.

1. Pinealkirtel – placering, hoved – sekret, ukendt.

Pinealkirtlen er kogleformet, på størrelse med en ært, og befinder sig i midthjernen, tredje ventrikel, i en lille fordybning bagved og over hypofysen, som igen ligger bagved næseroden. Den indeholder pigment der ligner synspigmentet i øjets retina og også ansamlinger af såkaldt »hjernesandspartikler«. Dr. Tilney siger:

»Adskillige forsøg har været gjort for at bestemme pinealkirtlens funktion – eller mangel på samme. Er den uundværlig for liv, eller spiller den en eller anden vigtig rolle for en specifik fase i stofskifteaktiviteten. Vi må måske medgive, at dette organ udøver en funktion hos mennesket og de fleste andre pattedyr. Det er ikke usandsynligt, at funktionen er delvist bestemt af en indre sekretion, som imidlertid ikke er uundværlig for liv. Pinealsekretets eksakte virkning er stadig uklar.«³⁷

Det er også foreslået, at kirtlen regulerer vores lysfølsomhed, at den har en påviselig virkning på kønsdrift, og at den relaterer til hjernens vækst, og at en aktivt fungerende kirtel forårsager tidlig intellektuel modenhed, som det også tydeligt indikeres af det historiske tilfælde beskrevet nedenfor. Kirtlen er også blevet kaldt det tredje øje og Kyklopernes øje. Ud over disse fakta eller forestillinger siger forskerne ligeud, at de ved intet, og forsøg har kun givet meget lidt information. I et forsøg hvor der blev givet pinealkirtelsekret til børn og retarderede, udeblev

---

Gonader

Østrogen, progesteron, testosteron

³⁷ Tilney, Frederick, dr.med., *The Pineal Gland*, s. 537 og 542.

al virkning ved forsøgspersoner på over 15 år, og modstridende virkninger vist i alle andre tilfælde, hvorfor intet kunne konkluderes.

Indtil for få årtier siden ofredes pinealkirtlen ikke megen opmærksomhed. Så kom tilfældet, Dr. Berman omtalte, frem, hvor et barn med øjenproblemer og hovedpine blev indlagt på en tysk klinik. Han var meget moden af sin alder på 5 år, idet han tilsyneladende var nået puberteten. Han var mentalt usædvanlig kvik og diskuterede metafysiske og spirituelle emner. Han var yderst gruppebevidst, og kun glad når han kunne dele med andre, hvad han havde. Kort efter ankomsten til klinikken forværredes hans tilstand, og han døde inden 1 måned. Obduktionen viste tumor i pinealkirtlen.³⁸

Som man vil se senere, er denne historiske case af betydning i betragtning af orientalske filosofers konklusioner.

De fleste lærebøger bemærker, at de gamle filosoffer anså pinealkirtlen for at være sjælens sæde, og Descartes citeres ofte for at have sagt: »I mennesket berører sjæl og krop hinanden i kun et enkelt punkt, nemlig pinealkirtlen i hovedet.«

I den gamle tro på pinealkirtlen som sæde for sjælen, og i det tilsyneladende fastslåede faktum at pinealkirtlen er en udpræget barndomskirtel, der senere svinder hen, er der så måske en reel forbindelse, en indikation på en skjult sandhed? Børn besidder en umiddelbar gudstro og -erkendelse. Kristus sagde: »Himlens rige er indeni jer«, og »hvis I ikke ... bliver som børn, kommer I slet ikke ind i Himmeriget.«

Man kan også have i erindring Wordsworths »Ode om udødelighedens bekendtgørelse fra tidlig barndoms erindring«.

Vor fødsel er ikke andet end søvn og glemsel;
sjælen, som står op med os, vort livs stjerne,
har haft sin nedgang andetsteds
og kommer langvejs fra;

---

³⁸ Berman, Louis, dr.med., *The Glands Regulating Personality*, s. 89.

ikke helt glemt,
og ikke i yderste nøgenhed,
men, følgende glørværdige skyer, kommer vi
fra Gud, som er vort hjem;
himlen ligger omkring os i vor barndom!
Fængslets skygger begynder at lukke sig
omkring den voksende dreng,
men han ser lyset, og hvorfra det strømmer,
han ser det i sin glæde.
Ynglingen, som dagligt må rejse fjernt fra Østen
er stadig naturens præst,
og er ledsaget på sin vej,
af den prægtige vision;
efter en tid mærker mennesket det tone bort,
og blive dæmpet i det daglige livs lys.«

Orientalisk filosofi bekræfter denne mulige forbindelse mellem pinealkirtel og sjæl.

2. Hypofyse – placeret i hovedet – sekretion, forlap, ukendt, baglap, pituitrin.

Man har interesseret sig for hypofysen i århundreder, men indtil sidst i 1880'erne vidste man så lidt om den, at den ansås for at være en exokrin kirtel. I realiteten er den to kirtler i én. Den er på størrelse med en ært. Den befinder sig basalt i hjernen, tæt bagved næseroden.

Kirtlen er blevet kaldt »naturens kostbare skat«, som den ligger i en grube som »et kranium inde i kraniet«. Som de fleste kirtler relaterer den på den ene eller anden måde til køn, og endvidere til periodiske fænomener som søvn og frugtbarhedscyklus. Vi får at vide, at den er kirtlen for vedvarende indsats, energiforbrug, og den er essentiel for liv. Den menes at stimulere hjerneceller og at have »direkte og væsentlig indvirkning på personligheden«. Vi får også at vide, at

utilstrækkelig udvikling af hypofysen forårsager, eller i det mindste følges af, en påfaldende moralsk og intellektuel mangelfuld tilstand og af mangel på selvkontrol; men at med en sund udvikling af hypofysen udfoldes mental aktivitet og udholdenhed. Den synes at være tæt forbundet med emotionelle og mentale egenskaber.

Hypofysen er som sagt egentlig to kirtler i én. Baglappens sekret er pituitrin.

»Hypofysens baglap regulerer yngelplejeinstinkter og deres sublimering, de sociale og kreative instinkter ... Den siges at give en dyb energi til blide emotioner ... Alle basale følelser (modsat den intellektualiserede selvbeskyttende sentimentalisme), som hjertevarme, sympati og letpåvirkelighed hænger sammen med dens funktioner.«

Forlappens sekretion er ukendt.

»Hypofyseforlappen betegnes som kirtlen for intellektualitet ... Med intellektualitet menes sindets evne til at beherske omgivelserne gennem begreber og abstrakte ideer.«³⁹

Dr. Berman tilføjer videre: »Mental aktivitet er ledsaget af øget funktion i forlappen, hvis den er intellektuel og i baglappen, hvis den er emotionel.«⁴⁰

Ud fra læsningen af disse kommentarer kan sluttes, at personligheds kvaliteter – emotioner, hvad enten vi mener moderinstinkt, som vi deler med alle andre dyr, næstekærlighed, eller kærlighed til Gud – i høj grad anses for at bero på hypofysens tilstand, ligesom evnen til intellektuel aktivitet.

Med en helt anden tilgang til emnet kan den studerende af Østens visdom påvise den relative korrekthed af alle disse slut-

---

³⁹ Berman, Louis, dr.med., *The Glands Regulating Personality*, s. 178.

⁴⁰ Sømmesteds, s. 236.

ninger.

3. Thyreoidea – placeret i halsen – sekretion, thyroxin.

Man ved mere om thyreoidea end om pinealkirtel og hypofyse, og set ud fra den østlige visdom er det forventeligt. Kirtlen, som er meget stor, befinder sig foran på halsen, henover luftrøret, tæt ved strubehovedet. Engang i evolutionen en kønskirtel, og altid involveret ved ovariale sygdomme kaldes den ofte »det tredje ovarie«. Hos lavere hvirveldyr er den klart forbundet med kønsorganernes udførselsgange, men undervejs i evolutionen gik »denne forbindelse tabt og thyreoidea flytter sig stadig mere opad mod hovedregionen, for at blive en vigtig forbindelse mellem køn og hjerne.«⁴¹ Vi får også at vide, at den differentierer vævsceller, har afgiftende virkning, forhindrer forgiftninger og fremmer modstandsdygtigheden over for forgiftninger.

Men frem for alt er thyreoidea regulator for stofskiftet. Den er blevet kaldt energiomsætningens effektive dirigent og er den store katalysator af energi i kroppen. Den styrer livets tempo og er hjørnестenen i det endokrine system, uundværlig for liv.

Gennem arbejdet med udviklingsforstyrrelser, med retarderede og med idioter har forskere konkluderet i følge dr. Berman, at:

»Uden thyreoidea finder kompleks tankevirksomhed, indlæring, uddannelse, tilvænning og situationsfornemmelse ikke sted, ej heller udfoldelse af fysiske evner eller funktioner, nogen form for reproduktion eller overhovedet tegn på forventet pubertet eller efterfølgende kønsspecifik udvikling.«⁴²

---

⁴¹ Sammesteds, s. 46.

⁴² Sammesteds, s. 55.

Og videre:

»Sensitivitet, evnen til at skelne mellem grader af følelse eller nøjagtig perception er andre thyreoidea kvaliteter. Præcis som personen med en overaktiv thyreoidea er mere energisk er hans følesans også overfølsom. Han føler ting mere, føler hurtigere smerte, fordi han hurtigere når punktet, hvor stimuli forårsager skade på nervesystemet.«⁴³

Thyreoidea forbindes som hypofyse også tæt med hukommelsesevne.

» ... Hypofysen synes relateret til lagring af hukommelse ... Thyreoideahukommelsen har at gøre især med opfattelsesevne og (moralske) principper eller begreber, hypofysen med forestillingsevne (læsning, studie, tænkning) og (abstrakte) begreber.«⁴⁴

4. Thymus – placeret i øvre bryst – sekretion, ukendt.

Vi ved praktisk taget intet om thymus, den er den mest mystiske kirtel. Som pinealkirtlen regnes den for at være en barnomskirtel, men begge unddrager sig fortsat nærmere udforskning.

Thymuskirtlen befinder sig i brystet, dækker den øverste del af hjertet og har måske relation til næringsstofomsætning og vækst. Den synes forbundet med børns uansvarlighed, og hvis den er overaktiv giver det hos både mænd og kvinder sig udslag i uansvarlighed og amoralitet.

5. Pankreas – placeret i solar plexus region – sekretion, insulin.

---

⁴³ Sammesteds, s. 180.

⁴⁴ Sammesteds, s. 182.

Hovedparten af den tilgængelige information om pankreas er ren fysiologi og hører derfor ikke til her. Det kan dog bemærkes, at den befinder sig i bughulen, tæt ved solar plexus (som er hjerne for instinktiv, animalsk natur) og er tæt forbundet med »mobiliseringen af energi til fysiske og mentale gøremål. Den udskiller to sekreter, begge insulin, det ene har at gøre med fordøjelsesprocesserne, og det andet vides at have afgørende betydning for sukkeromsætningen. Uden tilstrækkelig sukker til cellerne, er muskel- eller nerveaktivitet – afgørende i kampen for eksistensen – ikke mulig.«⁴⁵

6. Binyrer – placeret bag nyrene – sekretion: cortex (bark): ukendt, medulla (marv): adrenalin.

Binyrerne er begge dobbeltkirtler, beliggende på hver sin side i bughulen, over og bagpå nyrene. De har at gøre med generel vækst og vækst af hjerneceller. Binyrebark-sekreterne (der ikke har fået navne endnu) tager del i den endokrine funktion, der fremmer modenhed.

Binyrerne er imidlertid først og fremmest kamp-og-flugt kirtler, hvis aktivitet stimuleres i faresituationer; de forårsager straks-reaktionen i situationer med fare eller vrede. Smerte, raseri og frygt har en påviselig effekt på deres udskillelse, og vi får at vide, at »alt peger på, at binyremarven er udskiller af den substans, der forårsager frygt, og barken dominerer ved vredesreaktioner.«⁴⁶

Og:

»Mod er så tæt forbundet med frygt og vrede, at alle tre begreber kædes sammen i enhver diskussion. Mod regnes almindeligvis for den modsatte følelse af frygt. Deraf skulle følge, at mod simpelthen undertrykker binyremar-

---

⁴⁵ Sammesteds, s. 93.

⁴⁶ Sammesteds, s. 76.

vens funktion. I virkeligheden er modets mekanisme mere kompliceret. Man må skelne mellem animalsk mod og velovervejnet mod. Animalsk mod er bogstavelig talt dyrenes mod. Som bemærket er de dyr med størst mængde binyrebark også de mest kamplystne, aggressive og angribende konger af mark og skov. Følelsen, de mærker, er muligvis vrede med en form for blodtørst uden hensyntagen til konsekvenser. Den angrebne agerede som en rød klud foran en tyr – den havde stimuleret produktionen af binyrebarkens sekret, og instinktiv vrede slog an, så at sige, på den nye situation i blodet. Mod, som bevidst velovervejnet mod, er mere end instinkt og indebærer en velovervejnet handling, en udfoldelse af egen fri vilje.

Medgivet, at uden binyrebark ville et sådant mod ikke være muligt, må æren for mod dog tilfalde hypofysens forlap. Ægte mod kommer af den rigtige blanding af hypofysens og binyrebarkens sekreter. Og derfor kan vi også konstatere, at modige handlinger oftest er iagttaget hos individer af hypofyseforlap-typen.«⁴⁷

7. Gonader – placeret i nedre bughule – sekretion, fra de mandlige testikler og de kvindelige ovarier.

Gonaderne eller kirtlerne i interstitiet er kønskirtler med ekstern sekretion, men de vides også at have en endokrin sekretion. Deres væsentligste sekreter formidler reproduktionen. Det er unødvendigt at opholde sig længe ved gonadernes virkning på personligheden. Den seksuelle impuls og dertil hørende virkninger, fysiske og psykiske, er velkendte og vel undersøgte, og studierne, overvejende omhandlende perversioner og hæmninger, har vist sig at være af enorm betydning for forståelsen af menneskeheden. Nogle psykologer

---

⁴⁷ Sammesteds, s. 177.

forbinder alle menneskelige reaktioner – fysiske og emotionelle som mentale – til seksualitet alene, og bag enhver yderliggående holdning ligger et gran af sandhed. Andre anser seksualitet som værende en vigtig del, men ikke som ansvarlig for det hele. Østlig visdom giver en fortolkning, som berettiger til overvejelse, og som vil fremkomme, når vi senere beskæftiger os med kraftcentrene og deres relation til kirtlerne.

Ud fra det foregående og fra mange bøger og artikler om emnet kan følgende være en kort opsummering:

Hele emnet er på forsøgsstadiet, og der er endnu meget, der mangler at blive undersøgt. Men det står klart, at der er en tæt forbindelse mellem kirtlerne, at de har funktionsligheder, at de fleste har at gøre med kroppens stofskifte og vækst, og at alle synes tæt forbundet med seksualiteten. Sluttelig bestemmer de tilsyneladende personlighedens type og temperament.

Eksperimentel som videnskaben jo er, forekommer mennesket endeligt psykoanalyseret og forstået. De flygtige og u håndgribelige processer, der kaldes emotioner og mentale begreber, kan forklares med udgangspunkt i materien. Alt hvad mennesket er, tilskrives kirtlerne og nervesystemet og ringe eller god udvikling og virkning af menneskets responsapparat. En helgen kan gøres til en synder og en synder til en helgen, blot ved at øge eller hæmme nogle interne sekreter. Mennesket er således ikke bedre eller værre end, hvad det kommer til verden med, og den samlede sum af hele mennesket udgøres (udelukkende) af dets mekanisme. Det kan forbedre eller misbruge mekanismen, men det er selve apparatet, der er den afgørende faktor. Fri vilje bortelimineres og udødelighed afvises. Det bedste mennesket kan gøre, er at finde glæde og at påtage sig at forbedre den menneskelige krop, så næste generation kan arve en bedre psykisk manifestation.

Hvad enten vi er enige eller uenige i disse konklusioner, må vi i det mindste indrømme, at med mekanismen som objekt for al forskning, må det en gang blive muligt at fastslå de lovmæssigheder og metoder, der skal til for at konstruere perfekte

kroppe som instrumenter for de perfekte psykiske naturer.

Men er alle konklusionerne vedrørende de endokrine kirtler korrekte? Er mennesket i store træk klassificeret og rubriceret, og mangler man bare at fylde de sidste huller? Hvem ved? Efter min mening findes svaret i to spørgsmål, eller grupper af spørgsmål, ét er et spørgsmål primært for den enkelte og det andet er altomfattende.

Hvad angår den enkelte, er spørgsmålet: Er kirtler og kirtelfunktioner en første årsag eller blot virkninger eller redskaber? Er sandheden ikke, at der findes noget større bagved? Findes der ikke i hver eneste af os en sjæl, der fungerer gennem hele den fysiske og psykiske mekanisme? Kort sagt, havde St. Paul ikke ret i at sige, at mennesket har et naturlegeme og et spirituelt legeme, og i at antyde, at naturlegemets herlighed er ét, det spirituelle legemes et andet?

Og hvad angår det andet og større spørgsmål, er en simpel mekanisme eksistensens alfa og omega, og er vores eneste ledestjerne at perfektionere denne mekanisme? Hvis det er tilfældet, »lad os da æde og drikke, for i morgen skal vi dø«. Er det ikke sådan, at der ikke alene findes et mere subtilt selv inde i os – man kan kalde det ånd, sjæl eller hvad man vil – men udgør det ikke selv en del af et transcendent hele – kald det Gud, som i religionen, eller oversjæl som Emerson gør det, eller et hvilket som helst andet navn – men i hvert fald et transcendent hele, hvis herlighed og stråleglans overgår al forståelse? Vil vi aldrig blive ét med Det, vil længslen efter enhed med Det ikke lede os fremad? Vil dette forgængelige aldrig nå uforgængelighed, eller dette dødelige aldrig udødelighed? Vil døden aldrig blive opslugt i sejrens sødme?

For at få svar på disse spørgsmål vender vi os nu til Østens visdom.

Kapitel 3

Teorien om det æteriske legeme

Den orientalske psykolog starter med det, den occidentalske anser for hypotetisk. Han lægger vægten på menneskets spirituelle natur og mener, at den fysiske natur selv er resultat af spirituel aktivitet. Han hævder, at alt, der kan ses objektivt, blot er den ydre manifestation af indre, subjektive energier. Han betragter hele kosmos og menneskets mekanisme som værende virkninger, og mener, at videnskabsmanden udelukkende beskæftiger sig med virkninger. Hans indstilling kan opsummeres som følger:

For det første: Der findes kun energi, som virker gennem den substans, der gennemtrænger og virkeliggør alle former, og som er analog med den moderne verdens æter. Stof er energi eller ånd i sin tætteste form, og ånd er stof i dets mest subtile aspekt.

For det andet: Da alle former er gennemtrængt af denne æter, har enhver form en æterisk form eller et æterisk legeme.

For det tredje: Som det lille atom har én eller flere positivt ladede kerner, såvel som negative aspekter, har også enhver æterisk form positive kraftcentre midt i den negative substans. Mennesket har ligeledes et æterisk legeme, som er positivt i forhold til den negative fysiske krop, som fører energi til sidstnævntes aktivitet og virker som dens sammenhængende og opretholdende kraft.

For det fjerde: Menneskets æteriske legeme har syv hovedkerner af energi, gennem hvilke forskellige typer energi strømmer og frembringer dets psykiske aktivitet. Disse kerner relaterer sig til det cerebro-spinale system, og basis for den psykiske aktivitet eller sædet for sjælsnaturen befinder sig i hovedet. Det styrende princip findes således i hovedet, og fra dette center styres og belives kroppen via de seks andre kraftcentre.

For det femte: Kun visse af menneskets centre er nu i funktion med de resterende uvirksomme. I det fuldkomne menneske fungerer alle centre fuldt ud og frembringer en fuldt udfoldet psykisk natur og en perfekt fysisk mekanisme.

Det vil fremgå, at den orientalske betoning af spirituel energi og den occidentalske betoning af strukturen eller mekanismen tilsammen kan redegøre fyldestgørende for både de lavere og højere aspekter af menneskets psykiske natur.

For at kunne forene Østens eller den vitalistiske opfattelse og Vestens eller den mekanistiske opfattelse og hermed slå bro over kløften imellem dem kræves, at eksistensen af det æteriske legeme erkendes.

Det orientalske system er vanskeligt tilgængeligt og unddrager sig forsøg på kortfattede beskrivelser; alligevel må det følgende tjene som en kort introduktion. Den er mangelfuld, men dersom den kan formidle en forståelig oversigt over emnet (så kort den end er), tjener den formålet.

I dette grundrids vil vi anvende positive udsagn i stedet for stadige gentagelser som »Østens psykologer tror« eller »orientaleren hævder« og lignende. Det må række at erkende fuldt og helt, at efter vestlig mening skal det orientalske system præsenteres som en hypotese, der må underkastes afprøvelse for at kunne be- eller afkræftes.

Med denne introduktion fortsætter vi med at opridse Østens teori.

Der findes en universel substans, altings kilde, men så forædlet, så subtil, at den overgår menneskets fatteevne. Sammenlignet hermed er den skønneste duft, solstrålernes dans, solnedgangens karmoisin-glød blot grove og jordiske. Den er »et netværk af lys« for evigt usynlig for det menneskelige øje.

Nøgleordet »substans« med dets hentydning til det materielle er misvisende. Det hjælper imidlertid at reducere ordet til dets latinske rødder: »sub« = under og »sto« = at stå. Substans er altså det, som står under, det underliggende. Stavemåden, eller rettere den forkerte stavemåde »sub-stans«, er mere betegnende og sigende.

Subtil og flygtig som denne universelle substans er, er den alligevel i en anden betydning tættere end stoffet. Forestiller man sig en aktør uden for den universelle substans – hypotetisk, stridende mod alle fakta og muligheder – og at denne ydre aktør forsøger at komprimere eller på anden måde påvirke den universelle substans udefra, så ville man finde substansen tættere end noget andet kendt materiale.

Iboende substansen, og som den evige modpart til den, er livet, det uophørlige liv. Liv og substans er ét og det samme, for evigt uadskillelige, men dog forskellige aspekter af den ene virkelighed. Liv er positivt ladet elektricitet, substans negativt. Liv er dynamisk, substans statisk. Liv er aktivitet eller ånd og substans form eller stof. Liv er faderen, som skaber, substans er moderen som undfanger.

Ud over disse to aspekter, liv og substans, findes et tredje. Liv er teoretisk og potentiel aktivitet og behøver et virkefelt. Substans tilfører dette, og i foreningen af liv og substans flammer aktiv energi op.

Således har vi én enkelt virkelighed, en universel substans – men samtidig en sameksisterende dualitet – liv og substans, og samtidig hermed en sameksisterende treenighed, liv, substans og resultatet af deres interaktion, som vi kalder bevidsthed eller sjæl.

Hele den manifesterede verden opstår af energi (og co-faktorerne substans og bevidsthed). Alt synligt, fra det mindste sandkorn til hele det stjernebestrøede himmelstrøg, fra en afrikansk buskmand til en Buddha eller Kristus, vokser frem af energi. Stof er energi i sin tætteste eller laveste form; ånd er samme energi i sin højeste eller mest subtile form. Så stof er ånd nedstigende og fortættet; ånd er omvendt stof opstigende og forædlet.

Under fortættelsen ifører energien sig, eller nedstiger energien igennem, syv grader eller plan. Mennesket udgør tre af disse. Han har sin fysiske krop, sin emotionelle mekanisme og sit sind, og fungerer følgelig på tre plan, eller er »vågen« på

tre, det fysiske, det emotionelle og det mentale. Han står umiddelbart foran erkendelsen af en fjerde og højere faktor, Sjælen, Selvet. De tre højere plan kræver ingen redegørelse i denne elementære diskussion.

Ud over de syv plan har hvert plan syv underplan. Vi skal kun diskutere de syv underplan af det laveste eller fysiske plan.

Tre af de fysiske underplan kendes af ethvert skolebarn – fast, flydende og luftformigt, som f.eks. is, vand og damp. Herudover findes fire finere plan, eller snarere fire forskellige typer af æter. Disse fire sameksisterer med hvert af de tre velkendte underplan og gennemtrænger disse.

Menneskets fysiske krop er ingen undtagelse. Den har ligeledes en æterisk genpart, det æteriske legeme, som er positivt, mens den fysiske krop er negativ. Det æteriske legeme er den sammenholdende faktor, og opretholder den fysiske krop i liv og væren.

Den æteriske genpart til mennesket eller til en hvilken som helst anden fysisk ting, er af den universelle substans, eller af det universelle liv og den universelle energi. Den er del af alle disse. Men den er ikke selvtilstrækkelig eller eksisterer uafhængigt. Den trækker også på det universelle energireservoir, og heri lever, røres og har den æteriske genpart sin væren. Energi virker således igennem det æteriske legeme.

Dette gælder også for mennesket. Den universelle energi virker igennem menneskets æteriske legeme. Og da mennesket eksisterer på syv plan, har det æteriske legeme syv kontaktpunkter til energien – men da kun tre plan er aktive, mens fire er latente, er kun tre kraftcentre aktuelt fuldt udviklede og fire er uudviklede. Mere herom senere.

Når de to tankeretninger søges harmoniseret, opstår spørgsmålet naturligt om, hvorvidt Vestens videnskab bestyrker Østens teori?

Ingen mindre end videnskabsmanden sir Isaac Newton anerkender uden forbehold eksistensen af det universelle medium, æteren. I sidste afsnit af *The Principia*, siger han:

»Og nu kan vi tilføje noget, der vedrører en bestemt, yderst subtil ånd, der gennemtrænger og ligger skjult i alle grove legemer; ved hvilken ånds styrke og aktivitet legemers partikler gensidigt tiltrækker hinanden over korte afstande og flyder sammen, hvis de berører hinanden, og ved hvilken elektriske legemer virker over store afstande, frastødende såvel som tiltrækkende på nabopartikler, og ved hvilken lys udsendes, reflekteres, brydes, afbøjes og opvarmer legemer; og al sansning stimuleres, og dyrelemmer bevæges ved viljekraftens impuls, nemlig ved denne ånds vibrationer, indbyrdes udbredt langs nervernes faste bestanddele, fra sansorganer ind til hjernen og fra hjernen til musklerne. Men dette er ting, der ikke kan forklares med få ord, ej heller er vi tilstrækkeligt forsynet med de eksperimenter, der kræves for en akkurat bestemmelse og påvisning af de love, som denne elektriske og elastiske ånd virker ved.«⁴⁸

Således erkendte Newton angiveligt det æteriske legeme som tilgrundliggende for al form, herunder den menneskelige.

Da Newton hverken er fra dette eller det forrige århundrede, vender vi os nu til en nyere udgave af *Encyclopaedia Britannica* (1926). Under overskriften »Æter« diskuteres:

»Hvorvidt rummet blot er en geometrisk abstraktion eller har klare fysiske egenskaber, som kan undersøges, er et spørgsmål, der ofte har været til debat under en eller anden form. Der har aldrig været tvivl om de områder, der indeholder stof, dvs. en substans, der kan sanses; al videnskab kan siges at være en undersøgelse af stoffets egenskaber. Men fra tid til anden har opmærksomheden været rettet mod de områder af rummet, hvor der ikke findes stof, der kan iagttages med sanserne; disse områder

---

⁴⁸ Burt, Edwin Arthur, ph.d., *Metaphysical Foundations of Modern Physical Science*, s. 275.

har også fysiske egenskaber, man knapt nok er begyndt at undersøge.

Disse fysiske egenskaber kan ikke sanses direkte, og er derfor relativt upåagtede; men der hersker ikke tvivl om deres eksistens, ikke engang blandt dem, der stadig foretrækker at anvende termen rum. Men rum udstyret med fysiske egenskaber er mere end en geometrisk abstraktion og kan nemmest betragtes som værende en substantiel realitet, der derfor bør have en mere passende betegnelse. Hvilken term, der anvendes, er uvæsentligt, men for længe siden opfandt termen ÆTER, som Isaac Newton valgte at bruge, og som passer godt til vort brug. Termen æter antyder en reel entitet, der opfylder hele rummet uden afbrydelser eller hulrum, den ene allestedsnærværende fysiske realitet, som i stigende omfang opfattes som det stof, hele det materielle univers består af og hvoraf stoffet i sig selv efter al sandsynlighed er en modifikation ...

Således er en æter nødvendig for det formål at udbrede tyngdekraften mellem en stofenhed og en anden, og for det endnu vigtigere universelle formål at transmittere bølgelængder af stråling fra en stofenhed til en anden, hvor små eller fjerne de end måtte være ...

Æterens egenskaber kan formentlig ikke udtrykkes i fysiske termer; men da vi ikke har en bedre nøgle til forståelse, må vi gå videre ved brug af analogi, og må være undskyldt talen om æterens elasticitet og tæthed, som, drejede det sig om materielle ting, ville blive beskrevet med de navne. Hvad termene i realiteten udtrykker, fatter vi endnu ikke; men dersom atomart stof er en struktur i æteren, hvilket nu regnes for sandsynligt, er der al mulig grund til at antage, at æteren på sin vis er endnu tættere end nogen anden kendt substans ...

Stof er derfor tilnærmelsesvist en fintvævet struktur

eksisterende i et meget substantielt virkefelt.«⁴⁹

Disse synspunkter uddybes af andre ansete videnskabsfolk.

I det 17. århundrede skrev Cambridge-platonikeren Henry More, her citeret af dr. Burtt:

»Hvoraf kommer det, spørger jeg, at det skulle være en filosof uværdigt at adspørge en anden filosof, om hvorvidt naturen ikke skulle indeholde sådan ulegemlig substans, der, alt mens den præger ethvert legeme med legemers alle egenskaber, eller i det mindste de fleste heraf, såsom bevægelse, form, enkeltdelens placering etc. ... videre skulle være i stand til, eftersom det er næsten sikkert den fjerner og afslutter legemer, at tilføre, hvad der nu hører til en sådan bevægelse, altså at forene, dele, sprede, binde, formgive smådelene, ordne formerne, sætte i cirkelbevægelser dem, der er modtagelige herfor, eller bevæge dem på en hvilken som helst måde, eller bringe cirkelbevægelsen til ophør, og udvirke alle sådanne ting, der skulle til, for i overensstemmelse med dine principper, at skabe lys, farve og alt andet, der kan sanses ... Sluttelig, ulegemlig substans, der jo har den forunderlige evne at kunne samle og sprede stof, at kunne kombinere, inddele, fremtvinge og samtidig kontrollere, blot ved sin egen kraft, grænseløst, uden forankring, uden operatør eller instrumenter: kan man ikke antage sandsynligt, at denne vil være i stand til at gå ind i sig selv igen, idet der nu ikke findes uigennemtrængelige elementer, og udvide sig selv igen, og så fremdeles.«

I diskussionen af Henry More, fortsætter dr. Burtt:

»I denne passage videreudvikler More sit ræsonnement

---

⁴⁹ *Encyclopaedia Britannica*, 13. udgave, artikel: Æter

fra at omfatte en ulegemlig substans i mennesket til formodningen om en lignende og større ulegemlig substans i naturen som helhed, for han var overbevist om, at videnskabelige fakta viste naturen som værende et ikke enklere maskineri end det menneskelige.«⁵⁰

Robert Boyle, også i det 17. århundrede, bringer samme hypotese frem, og tilskriver æteren de to funktioner at udbrede bevægelse gennem gradvis eller trinvis indvirkning, og at være et virkningsfelt, hvori mærkværdige fænomener som magnetisme manifesterer sig. Boyle sagde:

»At der findes sådan en substans i universet, vil fortalernes sandsynligvis søge at bevise med flere af de fænomener, jeg nu skal omtale; men hvorvidt der er eller ikke er noget stof i verden, der svarer nøjagtigt til deres beskrivelser af første og sekundære elementer, skal jeg ikke diskutere her, endskønt forskellige eksperimenter synes at tale for, at der findes en æterisk substans, som er meget forædlet og ikke så lidt udbredt.«⁵¹

Fremme i moderne tid igen siger sir William Barrett:

»Universet præsenterer os for en række fænomener – fysiske, vital, intellektuelle – hvor forbindelsesleddet mellem intellektets og stoffets verden er det organiserede vitalitet, det optager hele dyrelivets og plantelivets domæner, gennem hvilke, på en for os uforståelig måde, bevægelser af en sådan art opstår i stoffets molekyler, at disse åbenbart bringes under kontrol af en ikke-fysisk aktør, som overskrider de almindelige love for bevægelse

---

⁵⁰ Burt, Edwin Arthur, Ph.D., *Metaphysical Foundations of Modern Physical Science*, s. 131-132.

⁵¹ Sømmesteds, s. 182 og 183.

i det uorganiske stof, eller med andre ord, som forårsager sådanne bevægelser, som ikke ville følge af de uforstyrrede lovmæssigheders virke, og som derfor for selv samme princip forudsætter den skabende kraft.«⁵²

Den østlige lære anskuer det vitale legeme (det æteriske legeme) som mellemlid mellem det fysiske og det intellektuelle, idet det fungerer som sindets redskab i et menneske, og som det Universelle Sinds redskab i et solsystem, og i denne forbindelse er det interessant at bemærke sig sir William Barretts opdeling i tre »fysisk, vital og intellektuel«.

Sir Oliver Lodge, som, skønt han ofte kritiseredes for sine synspunkter om kommunikation mellem levende og døde, ikke desto mindre inden for det videnskabelige felt var med i forreste række i sin samtid, siger:

»Hvad med æteren, som holder atomerne sammen, den sammenføjende æter, som er essentiel for et legemes karakteristiske form – lige så essentiel som stoffet selv?

Vi tager os sædvanligvis ikke af et legemes æteriske aspekt, vi har ikke sanseorganet til at opfatte det, vi kan kun direkte opfatte det stoflige. Som børn opfatter vi stoffet klart, men som vi vokser op, slutter vi os til æterens eksistens, eller nogle af os gør. Vi ved, at et legeme af en karakteristisk form, eller i virkeligheden af en hvilken som helst form, ikke kan eksistere uden den sammenføjende kraft – ikke kan eksistere uden æteren; – æteren her i betydningen: ikke i sin helhed, men i sin immaterielle del, den del som er formforandrer, modtageren af potentiel energi, den substans i hvilken stoffets atomer befinder sig. Der findes ikke alene en stoflig krop, men også et æterlegeme: Disse to er

---

⁵² Barrett, Sir William, *On the Threshold of the Unseen*, s. 274.

sameksisterende.«⁵³

Han tager samme emne op igen, med nogle yderst interessante og tankevækkende konklusioner, i en artikel, der blev bragt i *The Hibbert Journal*:

»Lys er en egenskab ved æteren. Lys er for æteren, hvad lyd er for stoffet ... Underkastet tidens og rummets love, fuldt ud forenelig med energiens love, i vidt omfang kilde til jordisk energi, regulerende al manifestation af fysisk kraft, kilde til viskositet og tæthed og alle stoffets andre statiske egenskaber, er æteren kun lige ved at finde sin retmæssige plads inden for fysikkens rammer:

Elektriske ladninger, dannet af modificeret æter, vil formentlig vise sig at være det kosmiske byggemateriale ... Der er den store mængde udifferentieret æter, den entitet, der fylder rummet, og hvori alt stof opstår. Fysikken gennemses af en dualitet – stof og æter.

Al kinetisk energi hører til det, vi omtaler som stof, om det er i atomar eller i form af samlet masse og karakteriseret ved bevægelse eller bevægelighed. Al statisk energi hører til æteren, den umodificerede, universelle æter karakteriseret ved formforændrende evne og spænding. Energi passerer uophørligt til og fra, fra den ene til den anden – fra æter til stof og vice versa – og i denne passage udføres alt arbejde.

Det er muligt, at ethvert objekt, der kan sanses, har både en materiel og en æterisk genpart. Kun den ene part sanser vi direkte, den anden må vi slutte os til. Vanskeligheden ved at opfatte denne anden part – nødvendigheden af indirekte slutninger – beror helt og aldeles på naturen af vores sanseorganer, som fortæller os om stof men ikke om æter. Ikke desto mindre er den ene lige så virkelig og

---

⁵³ Lodge, Sir Oliver, *Ether and Reality*, s. 161 og 162.

substantiel som den anden, og deres grundlæggende fælles egenskab er sameksistens og interaktion. Interaktion, ikke overalt og altid, for der er mange områder uden stof – men ingen uden æter; potentialet for interaktionen, og ofte dennes synlige realitet, består overalt og udgør hele vores rent verdslige erfaringsområde.«

I en supplerende bemærkning til artiklen, siger han:

»Æter hører til den fysiske side af tingene, ingen anskuer den som en psykisk entitet; men den tjener muligvis psykiske formål, præcis som stoffet. Professorer Tait og Balfour Stewart havde formodninger om en psykisk betydning af rummets æter så langt tilbage som i 1875, og behandlede emnet ud fra et religiøst synspunkt i den meget kritiserede bog *The Unseen Universe*. Og den store matematiker og fysiker, James Clerk Maxwell konkluderede sin artikel 'Æter' i niende udgave af *Encyclopaedia Britannica* med en erklæring om sin overbevisning, ikke om de religiøse spekulationer, som han var ret forbeholden overfor, men om eksistensen af et supersensitivt, universelt forbindende medium, og om sandsynligheden af dets mange uanede funktioner.«⁵⁴

Dr. Sajous, professor i endokrinologi ved Pennsylvania University, fremfører sin overbevisning om dette universelle medium således:

»Nødvendigheden af et primært, intelligent og samordnende, skabende medium som æteren, kommer klart til udtryk fra alle sider ...

Æteren, som den tolkes af videnskaben, opfylder, som det eneste medium, videnskaben kender til, alle betingel-

---

⁵⁴ Lodge, Sir Oliver, *Ether, Matter and the Soul*, Hibbert Journal, januar, 1919.

ser. Den er usynlig, gennemtrænger alt stof og gennemstrømmer uden begrænsninger hele det universelle rum med bølgebevægelser. Den yder praktisk taget ingen modstand over for strålingsenergi, end ikke for lys fra solen eller de klareste stjerner, vi har opdaget. Den er mediet for transmission af 'radio'-bølger, trådløse telegrafbølger, Becquerel-stråling, X- eller røntgen-stråling, m.v.

Æteren besidder skabende kraft i rummet og på jorden ... Rummets æter bygger derfor med koordination og intelligens solsystemer, såvel som andet stof, og tilfører alle kemiske elementer, den former (eller bygger) med de egenskaber de vides at besidde.«⁵⁵

Dr. Joad fra Oxford University billedliggør denne vitale kraft, denne belivende kraft i stoffet og forbindelsesled mellem liv og form. Han kommer faktisk meget tæt på Østens teori om den æteriske genpart og energien, der virker igennem den.

»Livskraften. Lad os forestille os, at universet til at begynde med var rent stof. Det var kaotisk, dødt og tomt, uden energi eller formål, livløst. Til dette uorganiske univers introduceres livsprincippet på et eller andet niveau fra en uforklarlig kilde, og med liv mener jeg noget, der ikke kan udtrykkes i materiens termer. Først blindt og famlende, som et rent instinktivt pres, eller en pulseren, søger det at udtrykke sig selv ved at kæmpe for at opnå en højere grad af bevidsthed. Man kan forestille sig, at livskraftens endelige formål er opnåelsen af universel bevidsthed, et resultat, der kun kan nås, ved at hele universet gennemstrømmes af liv og energi, sådan at den verden, der begyndte som stof, må slutte som 'sind' eller 'ånd'. Med dette som mål arbejder det i og igennem

---

⁵⁵ Sajous, Chas., E. de M., dr.med., ScD., dr.jur., *Strength of Religion as Shown by Science*, s. 152 og 153.

stoffet, indgyder og gennemstrømmer stoffet med sit eget livs- og energiprincip. Et sådant livsgennemtrængt stof kalder vi en levende organisme. Levende organismer må betragtes som værende det redskab eller våben, som livskraften skaber, som kan bistå den med opnåelsen af formålet. Som universet selv formes også hver levende organisme af underliggende stof, der belives, analogt med en ledning, der oplades med elektrisk strøm. Det er en strøm af liv, der isoleres i et stykke stof.

Livskraften er langt fra almægtig. Den begrænses af det stof, den søger at kontrollere, og dens metoder er eksperimentelle og varierer efter det evolutionære stadie, som de organismer, den har skabt, har nået. Forskellige typer organismer tjener dens (livskraftens) formål i forskellige stadier.«⁵⁶

Will Durant, utvivlsomt den mest populære og mest læste forfatter inden for filosofiske emner, siger:

»Jo mere vi undersøger stoffet, jo mindre vi ser det som det grundlæggende, desto mere opfatter vi det som blot ydersiden af energien, ligesom vores krop er et ydre tegn på liv og sind ... I stoffets hjerte, som tilfører stoffet form og kraft, findes noget immaterielt, der besidder sin egen spontanitet og sit eget liv, og denne subtile, skjulte og dog altid afslørede vitalitet, er den absolutte essens i alt, vi kender ... Liv kommer først og indeni; stof, samtidigt dermed og uadskilleligt derfra i rum, er sekundært, hvad angår essens, logik og væsentlighed. Stof er livets ydre form og synlighed ...

Livet er ikke en funktion af formen, formen er et produkt af livet, stoffets vægt og tæthed er resultat af og udtryk for intra-atomar energi, og enhver muskel eller

---

⁵⁶ Joad, C.E.M., B.A., *Mind and Matter*, s. 178 og 179.

nerve i kroppen er et redskab formet af begær.«⁵⁷

Disse bøger og udtalelser af videnskabsfolk viser, at den østlige lære om det æteriske legeme, mediet for en vital kraft, energi og liv, ikke er et mystisk orienteret folks vage drøm, men af mange praktisk orienterede occidentalske forskere betragtes som en kendsgerning i naturen.

Som en sammenfatning af ideerne kan følgende formuleres:

Bagved den objektive krop findes en subjektiv form bestående af æterisk stof, det virker som energiens livsprincip eller prana. Dette livsprincip er sjælens kraftaspekt, og via det æteriske legeme beliver sjælen formen, tilfører den dens særlige kvaliteter og egenskaber, indpræger den dens begær, og fører den til slut gennem sindets aktivitet. Med hjernen som medium vækker sjælen kroppen til bevidst aktivitet, og med hjertet som medium gennemstrømmes alle kroppens dele af liv.

Denne teori er i tæt overensstemmelse med Vestens animistiske teori, som skal defineres senere. Udtrykket animisme har været tilstrækkeligt indtil nu, men vil formentlig blive erstattet af »dynamisme«, pga. selve den menneskelige bevidstheds udvikling. Mennesket, der nu er en fuldt ud selvbevidst entitet med en fungerende, integreret personlighed, har for første gang nået det punkt, hvor han kan udvise bevidst hensigt og styrende vilje.

De tre tilstande i menneskets natur, som tidligere er omtalt i dette kapitel – fysisk, sansende og mental – udgør for første gang i menneskehedens historie en koordineret enhed. Det styrende selv kan derfor nu tage kontrol, og gennem sindet, der indvirker på det vitale eller æteriske legeme og har sit kontaktpunkt i hjernen, drive sit instrument frem til et fuldt ud kontrolleret udtryk og dermed til skabende aktivitet. Således fremkommer det, Keyserling kalder den dybere væren. Han siger:

---

⁵⁷ Durant, Will, *Mansions of Philosophy*, s. 66, 67, 80, 81.

»Næste spørgsmål er, hvorvidt og hvordan det er muligt at udvikle dybere væren. Når vi taler om menneskets væren i modsætning til hans kunnen, mener vi hans vitale sjæl; og når vi siger, at denne væren beslutter, mener vi, at alle hans ytringer gennemtrænges af et individuelt liv, at hvert eneste udtryk udstråler personlighed, og at denne personlighed først og sidst er ansvarlig. En sådan gennemtrængning kan faktisk opnås, hvor den ikke allerede eksisterer. Den er mulig takket være det faktum, at mennesket som et væsen, der besidder et sind og en sjæl, udgør en sansemodalitet, inden for hvilken hans bevidsthed bevæger sig frit. Han er fri til at fokusere på, hvad han vil; i overensstemmelse med det »sted«, der således påvirkes, flytter den psykiske organisme faktisk sit centrum og opnår herved et nyt centrum for væren. Derfor, hvis teoretiske undersøgelser viser, at det beror på fokusering af bevidstheden, om et menneske er centreret i sin væren eller i sin ydre overflade, må det være praktisk muligt at sætte den nødvendige overflytningsproces i gang. Således kan enhver principielt lykkes med at højne sin væren, og hertil behøver han ganske enkelt blot vedholdende at fokusere på sin essentielle væren, vedholdende kræve af sig selv aldrig at ytre noget, der ikke er i virkelig overensstemmelse med den indre væren. Selvfølgelig er det en svær opgave. Løsningen ligger ikke alene i den langsomme proces. Den kræver også en specifik træningsteknik.«⁵⁸

Jeg tror, at menneskets mulighed for at fungere som en sjæl, som en syntese af mekanisme, liv og formål vil øges væsentligt, når østlig og vestlig psykologi forenes, og *kirtlernes* forbindelse med det vitale legeme, med dets kraftcentre er undersøgt

---

⁵⁸ Keyserling, Count Hermann, *Creative Understanding*, s. 180 og 181.

og forstået. Hocking⁵⁹ kommer i denne forbindelse til følgende konklusion:

»Der synes at være grund til at håbe på en bedre fysisk fremtid for menneskeheden ved hjælp af en sund mentalhygiejne. Efter charlatanernes æra er slut, og til en vis grad med deres hjælp, opstår muligheden for udvikling af en stadig voksende selvbeherskelse, når den spirituelle betydning af discipliner som yoga lægges sammen med de sobre elementer i den vestlige psykologi og et sundt etisk normsystem. Ingen af disse er meget værd uden de andre.«

Der er to punkter, der skal diskuteres, før vi går videre til en detaljeret redegørelse for den østlige lære om kraftcentrene. Det ene er overvejelsen af, hvad sjælens natur er, og det andet er et forsøg på at gøre betragtning over århundreders vidnesbyrd om sjælsbevidsthedens sandsynlige placering.

---

⁵⁹ Hocking, William E., *Self, Its Body and Freedom*, s. 75.

Kapitel 4

Sjælens natur og placering

Gennem alle tidsaldrene har sjælen været til debat og genstand for diskussion, og man har søgt at definere den. Den har været – og er det stadig – tidernes største intellektuelle interesse, og det mest iøjnefaldende tema i alle religioner og filosofier og filosofier. Alene herudfra kan måske konkluderes, at sjælen må være en kendsgerning i naturen, for århundreders vidnesbyrd må da have nogen rod i virkeligheden. Når alle konklusioner udfra hysterikeres, neurotikeres og patologiske tilfældes visioner og erfaringer bortelimineres, tilbagestår stadig en rest af vidnesbyrdene og en deduktiv struktur, der stammer fra sunde, anerkendte tænkere, filosoffer og videnskabsfolk, som ikke kan tilsidesættes, og som berettiger til at blive anerkendt af menneskeheden.

Dr. Richard Müller-Freienfels siger: »At skrive historien om menneskets tro på sjælen, er at skrive hele menneskehedens historie.«⁶⁰

Problemet er blevet udmærket sammenfattet af professor Ames:

»På den ene side var dette selv eller denne sjæl med dens tænkning, på den anden den hele verden af objekter, andre personer og Gud. Vise mænd har i århundreder bestræbt sig på at finde en måde at slå bro over kløften mellem selvet og andre objekter. Men mellem idéer, der eksisterer som begivenheder i hovedet og ting, der eksisterer uden for fandtes ingen sikker bro at passere, der kunne garantere, at forestillingerne i hovedet stemte overens med objekterne udenfor. På hver sin side af kløften havde filosofierne taget opstilling: Idealisterne på selvets

---

⁶⁰ Müller-Freienfels, Richard, *Mysteries of the Soul*, s. 24.

side i forgæves forsøg på at strække sig så vidt, at de kunne nå den virkelighed, de påstår at være uden for deres rækkevidde; og materialisterne på den anden side i bestræbelsen på at ignorere selvet eller betragte det som et fantom, en sidevirkning, et åndedrag eller en tåge, opstået af den fysiske verden selv. Nogle, kaldet dualister, antog, at både det psykiske og det fysiske var virkeligt, men med hver ting på sin plads, lykkedes det dem aldrig at finde dækkende svar på spørgsmålet om, hvordan sindet nåede udover sig selv til et så anderledes objekt, eller på, hvordan objektet kunne være sig selv og alligevel erkendes.«⁶¹

Nogle eksempler på definition af sjælen vil være på sin plads her. De er taget ud fra et kæmpe materiale. Det er bemærkelsesværdigt, at der findes så tydelig ensartethed i definition og udlægning. Webster definerer sjælen med yderst interessante termer, og udfra den østlige visdoms synspunkt, med stor nøjagtighed.

»En entitet, opfattet som essensen, substansen eller den aktiverende årsag til individuelt liv, i særdeleshed til liv, der manifesterer sig i psykiske aktiviteter; vehiklet for individuel eksistens, i sin natur adskilt fra kroppen og sædvanligvis anskuet som eksisterende uafhængig heraf.«

Med udforskningen af de forskellige fortolkninger af sjælens natur viser sig tre synspunkter, som *Webster's Dictionary* redegør klart for:

»For det første opfattes sjælen som en entitet eller et subjekt, manifesteret især i menneskets vilde tankeaktiviteter; den er subjekt for kroppens meditative erfaring; den

---

⁶¹ Ames, Edward Scribner, professor i filosofi ved Chicagos universitet, *Religion*, s. 127-128.

er ikke sindet, men den som tænker og vil.

For det andet identificeres sjælen med sindet eller med den bevidste erfaring; dette er psykologiens almindelige tolkning af ordet og idealisternes generelle opfattelse.

For det tredje behandles sjælen som en funktion af hjernen eller som hjernens samlede funktion; således anså Pierre J.G. Cabani (1757-1808) 'hjernen for at udskille tanker, som maven fordøjer mad'.«

Webster tilføjer følgende kommentar, der stemmer fint overens med trenden inden for verdens aktuelle tænkning:

»Visse opfattelser, såsom Fechners, af at sjælen er hele den forenede spirituelle funktionelle enhed forbundet med den forenede kropslige funktionelle enhed, synes at stå midt i mellem det idealistiske og det materialistiske synspunkt.«⁶²

Måske netop »den gyldne middelvej«, som buddhisterne fremhæver, er de kommende generationers vej ud af disse ekstreme positioner.

Ægypterne hævdede, at sjælen var en guddommelig stråle, der virkede gennem en særlig, flydende forbindelse, mens jøderne anså den som det vitale princip. Hinduerne mener, den menneskelige sjæl er en del af det uforanderlige princip, verdens sjæl, Anima Mundi, rummets altgennemtrængende æter (Akasa). Denne æter leder simpelthen visse typer af energi, og virker som forbindende medium mellem den essentielle ånd og det faste stof.

Pythagoras, der på sin tid gjorde så meget for at forbinde Østens og Vestens filosofier, var af samme mening. I Kina anså Lao-tse den spirituelle sjæl for at være forbundet med den semimaterielle vitale sjæl i deres fælles belivelse af den fysiske

---

⁶² Webster's Dictionary, udgave fra 1923.

krop. Grækerne hævdede på deres side, at sjælen (med alle de mentale evner) var uafhængig af kroppen, mens romerne anså sjælen for at være trefoldig – den spirituelle sjæl, den intellektuelle sjæl eller sindet og det vitale legeme. I lighed med Theophrastus anså mange den for »det virkelige passionsprincip«, og:

»Stoikerne gjorde udbredt brug af et nyt navn til det livgivende princip eller teori om de vitale processer, nemlig pneuma ... Med introduktionen af pneuma fulgte begyndelsen på tredelingen af den menneskelige personlighed i krop, sjæl og ånd, der fik så fremtrædende en plads i teologernes spekulationer. Begrebet sjæl eller psyke ... differentieredes til to begreber ... nemlig på den side fysiologernes vitale kraft og på den anden side menneskets ånd eller immaterielle sjæl.«⁶³

Stoikerne fremhævede derfor en lære helt på linje med den orientalske filosofi, og slog egentlig bro over kløften mellem de to hemisfærer.

Platon fremlagde læren om sjælen således:

»Han var overbevist om, at sjælen har tre dele. Først, en udødelig eller rationel del, der kommer fra Gud; dernæst, en dødelig animalsk eller sansende del, sæde for appetit og følelse, tilhørende kroppen; og endelig den tredje, placeret imellem disse to og muliggørende deres interaktion, viljen eller ånden – ved hvilken fornuft overvinder begær. Planter har den laveste del, dyr de to laveste, alene menneskene har yderligere den rationelle del.

Denne rationelle sjæl anså han for immateriel og metafysisk af natur, ikke mulig at opfatte med sanserne, kun forståelig med intellektet. Foreningen med den dødelige,

---

⁶³ Hollander, Bernard, dr.med., *In Search of the Soul*, vol.I., s. 53-54.

materielle, fysiske krop var kun et mindre mellemstadium i dens lange løbebane ... Platon så altså en væsentlig forskel på sjæl og krop.«⁶⁴

Aristoteles betragtede sjælen som summen af samtlige vitale principper, og som værende i relation til kroppen som synet er til øjet. Sjælen var for ham den sande væren i kroppen, og heri var Plotin enig. Han betragtede sjælen som kroppens levende sansevne, som hørte til en væren, højere end stoffets. Tertulian delte sjælen i to, et vitalt og et rationelt princip, som også Skt. Gregor. De fleste orientalske skoler betragter sjælen som selvet, individet, og kristen mystik beskæftiger sig med at videreudvikle Skt. Pauli lære om, at der i hvert menneske findes et potentiale, som han kalder »Kristus i jer«, og som ved sin tilstedeværelse sætter hvert menneske i stand til, til sidst, at opnå Kristi status. Nøje sammenligning mellem den kristne og den orientalske lære fører til konklusionen, at termerne: Selv, Sjæl og Kristus betegner samme værens- eller bevidsthedstilstand og indikerer den subjektive virkelighed i hvert menneske.

De tidlige kirkefædre var under stærk indflydelse af de græske tanker om sjælen, og deres lære blev senere farvet af gnosticisme og manikæisme. De anså sjælen for lyset og kroppen for mørket; lyset må gennemskinne kroppen og til sidst frigøre sig herfra. Skt. Gregor, fra det 4. århundrede, fremhævede samme trefoldighed, krop, sjæl og ånd, som Skt. Paulus. Han sammenfattede i sin lære synspunkterne af de bedste tænkere fra sin samtid, og (cit. dr. Hollander) forklarede at:

» ... Sjælen har ingen dele, selvom Gregor skelnede mellem nærende, sansende og rationelle egenskaber, svarende til krop, sjæl og ånd. Den rationelle natur er ikke i

---

⁶⁴ Sammesteds, s. 35.

samme grad til stede i alle kroppens dele. Den højere natur anvender den lavere som sit vehikel. Den vitale kraft residerer i stoffet; den sansende kraft i det vitale, og til den sansende kraft knytter sig den rationelle. Den sansende sjæl er således et medium, mere subtilt end kødet, mere groft end den rationelle sjæl. Sjælen i forening med kroppen er den egentlige årsag til al aktivitet.«⁶⁵

Fra det 5. århundrede og videre op gennem tiden til det 17. kendes en mængde forskellige skoler: skolastikere, arabiske filosoffer, kabbalister, middelalderens filosoffer og den bemærkelsesværdige gruppe mennesker, der blev ophavsmænd til reformationen og renæssancen. De diskuterede de forskellige teorier om sjælen, uden at det førte særligt vidt, for alt bevægede sig gradvist hen imod den moderne videnskabs opståen, etableringen af den moderne medicin, og elektricitetens tidsalders opdagelser. Gradvist vendtes opmærksomheden mod formaspektet, indtil spekulationer vedrørende sjælen og dens natur stor set var forvist til teologien.

I det 17. århundrede skrev Stahl udførligt om sjælen og sammenfattede en stor del af den lære herom, der endnu var i behold. Emnet blev kaldt for den animistiske teori. Det er doktrinen om sjælen som det levende aspekt og som årsag til al organisk udvikling. Vi taler om animismen hos de kun lidt udviklede kulturer, hvor naturkræfter personificeredes og tilbedtes, vi genkender den animisme fra de sene cykler i vores egen periode, som Stahl beskrev som altid eksisterende; vi studerer den moderne videnskab om kraft, om energi, om atomet, og vi finder os konfronteret med en verden af energier, som ikke kan negeres. Vi lever i et univers animeret af kræfter. Hastighed, aktivitet, vitalitet, transport, lydtransmission, elektricitet og mange lignende udtryk er stikord for vores tid. Vi taler og

---

⁶⁵ Sammesteds, s. 88.

tænker i kraft-begreber.

Stahl sammenfattede læren som følger:

»Kroppen er skabt for sjælen; sjælen er ikke skabt for og ikke produkt af kroppen ... Al levende bevægelse opstår i sjælen, som opbygger kroppens mekanisme, og som for en tid opretholder den over for eksterne indflydelser ... Den umiddelbare årsag til døden er ikke sygdom, men den direkte virkning forårsaget af sjælens tilbagetrækning fra kropsmekanismen, enten fordi denne er blevet uanvendelig pga. alvorlig skade, eller fordi sjælen vælger ikke at anvende den længere.«⁶⁶

Berkeleys definition af sjælen er interessant, for han definerer den som enkel, aktiv væren, der åbenbares os ved erfaring.

Den moderne, materialistiske psykologi, som anskuer sjælen som et resultat af hjerneaktivitet, er muligvis ikke helt forkert, men den beskæftiger sig med den levende sjæls sekundære udtryk.

Dr. Müller-Freienfels siger:

» ... Vi kan ikke betragte kroppen som en atomistisk mekanisme, men snarere som vehikel for en omfattende vital energi, hvor 'kroppen' ophører med at være blot og bart stof, men betragtes som værende 'animeret'.«

Han fortsætter:

»Og nu øjnes omsider en mulighed for at nå en opfattelse af sjælen! Lad os huske, hvordan mennesket kom frem til at danne denne opfattelse. Ikke for at forklare 'bevidstheden' (for sjælen kan eksistere uden bevidsthed), men for at komme til forståelse af den komplekse kontinuitet af

---

⁶⁶ Sammesteds, s.169.

aktiviteter, som vi kalder liv, skabte mennesket opfattelsen af sjælen. Vi har allerede fremhævet det faktum, at hos alle primitive kulturer er 'sjæl' ingenlunde identisk med bevidsthed, og at ækvivalensen mellem dem er et senere filosofisk forbehold. Faktisk er, hvad det primitive menneske forstår ved 'sjæl', det vi i dag kalder 'liv'. 'Animeret' og levende opfattes fuldstændigt ens, lige som livløs og død opfattes ens. Det græske ord *psyche* står på ingen måde kun for bevidsthed, men kan som oftest oversættes simpelthen som 'liv', ligesom de tyske ord *Leben* og *Seele*, ligesom de engelske ord 'Life' og 'Soul' har samme betydning ...

Her er vi i overensstemmelse med begge hovedtendenser indenfor den nyeste filosofi. Selv de senere materialister nåede til at måtte erkende, at sjælen ikke er en substans, men at de psykiske processer finder sted i substansen, hvorfor de anså disse som ækvivalente med 'bevægelse'. På den anden side anså conscientialisterne også de psykiske processer som 'begivenheder', de på en eller anden måde måtte relatere til fysisk bevægelse.

Vi accepterer begge disse opfattelser. Det, vi kalder 'sjæl', er hverken udvidet 'substans' eller tænkende 'substans'; det er overhovedet ikke 'substans', men højst komplicerede begivenheder, en kontinuitet af virkninger, der på den ene side viser sig i kroppens opbygning og på den anden side i bevidstheden.

Ikke desto mindre divergerer denne vores doktrin, som ikke opdeler universet i substans og bevidsthed, men placerer et forbindelsesled mellem de to, som på den ene side viser sig selv materielt og på den anden også som en hypotese om bevidsthed, fra både materialisme og conscientialisme, derved at den ikke opfatter sjælen som eksisterende i substansen alene, og ej heller i bevidstheden alene. Tværtimod fremstår både bevidsthed og krop for os som blot virkninger af en tredje ting, der omfatter dem

begge og producerer bevidsthed og også former råmateriale. Vi har allerede set, at bevidstheden nødvendigvis kræver en sådan dybere 'væren', hvorimod den materialistiske teori kræver en formskabende 'kraft' for at forme kroppen og sammen med den også sjælen. Man kunne kalde denne teori 'monistisk', selvom den undgår ensidighed, præcis som den undgår dualisme, blot er begrebet strakt for vidt, og både den conscientialistiske og den materialistiske teori er – ukorrekt ganske vist – beskrevet som monistiske. Vi kalder teorien, vi arbejder hen imod, den dynamistiske teori, fordi den præsenterer sjælens natur som styret kraft; man kan også kalde den vitalistisk, fordi kraften, der former kroppen og skaber bevidstheden, viser sig at være identisk med livet.«⁶⁷

Vi får et fingerpeg om relationen mellem de tre, ånd, sjæl og krop i *Den hemmelige lære*.

»Vi betragter livet som den ene tilværelsesform, der manifesterer sig i det vi kalder stoffet eller, når vi ukorrekt adskiller disse to begreber, ånd, sjæl og stof hos mennesket. På vort tilværelsesplan er stoffet vehikel for sjælens manifestation, og på et højere plan er sjælen vehikel for åndens manifestation, og disse tre er en treenighed, hvis syntese er livet, der gennemtrænger dem alle.«⁶⁸

Sjælen og selvet er synonyme termer i orientalsk litteratur. Den væsentligste afhandling om sjælen, dens natur, formål og eksistens er Østens allermest kendte skrift, *Bhagavad Gita*. Deussen sammenfatter læren om Atma, selvet eller sjælen, som følger:

---

⁶⁷ Müller-Freienfels, Richard, *Mysteries of the Soul*, s. 40, 41 og 42.

⁶⁸ Blavatsky, H.P., *Den hemmelige lære*, bind 1, s. 104.

»Dersom vi for vores øjeblikkelige formål fastholder distinktionen af Brahman som universets kosmiske princip og atman som det psykiske, kan hele Upanishadernes grundlæggende filosofi udtrykkes i en enkelt ligning:

Brahman = Atman

Det betyder – at Brahman, kraften der præsenterer sig selv for os som materialiseret i al eksistens, som skaber, bærer, opretholder og genoptagende i sig selv alle verdener, denne evige, uendelige, guddommelige kraft, er identisk med atman, med det vi finder inderst inde i os selv som den egentlige, essentielle væren, vores individuelle selv, sjælen, efter at have fjernet alt det ydre. Denne identitet af Brahman og atman, af Gud og sjælen, er den grundlæggende tanke i hele Upanishadernes lære.

Atman er, som allerede bemærket, en ide med utallige fortolkninger. Ordet henviser blot til 'selvet', og spørgsmålet er da, hvad vi forstår ved vores selv. Der er tre mulige opfattelser, afhængige af hvordan man forstår atman, 1) det kødelige selv, kroppen; 2) den individuelle sjæl, fri af kroppen, der som det vidende subjekt er i modsætning til og forskellig fra objektet; eller 3) den højere sjæl, hvori subjekt og objekt ikke længere adskilles, eller som, ifølge den indiske opfattelse, er det objektive vidende subjekt.«⁶⁹

En orientalsk forfatter har følgende kommentar:

»Alle organiske væsener ejer det selvdeterminerende princip, der sædvanligvis benævnes 'sjælen'. I ordets egentlige betydning er ethvert levende væsen 'en sjæl', og de forskellige sjæle er fundamentalt ens af natur. For-

---

⁶⁹ Deussen, Paul, dr.med., *The Religion and Philosophy of India*, s. 39 og 94.

skellene beror på organiseringen af det fysiske, som skjuler og modarbejder sjælens liv. Naturen af de kroppe, sjælen er inkarneret i, afgør graden af, hvor skjult sjælen er.

Hver buddhi med sit greb om sanserne er en isoleret organisme betinget af fortidens karma med sin specielle dertil hørende uvidenhed (avidya). Egoet er den psykologiske enhed i den strøm af bevidst erfaring, som konstituerer det, vi kender som det empiriske selvs indre liv.

Det empiriske selv er en blanding af fri ånd og fri mekanisme, af purusa og prakriti ... Hvert ego har inden i den grove, materielle krop, der opløses ved døden, et subtjlt legeme formet af det psykiske redskab og sanserne.«

Et indisk skrift sammenfatter læren som følger:

»Således findes der fire Atmaer – liv, sind, sjæl og ånd. Den absolutte kraft, roden til makrokosmisk kraft i manifestationen af sjæl, sind og livsprincip, er ånden.«⁷¹

Alt viser sig således at være udtryk for livskraft, og vi nærmer os sandheden, sådan som Østen formulerer den, med at stof er ånd eller energi i sin laveste manifestation, og ånd er stof i sit højeste udtryk. Mellem disse to yderpositioner, og derfor manifesteret i tid og rum, findes hele mangfoldigheden af livsbevidsthed, som optager det religiøse menneske, psykologen, videnskabsmanden og filosofen alt afhængigt af speciel tilbøjelighed og tendens. De studerer alle forskellige aspekter af det ene livgivende liv.

Differentieringerne, terminologierne og kategorierne indenfor disse forskellige tilgange til sandheden er skyld i megen

---

⁷⁰ Radhakrishnan, S., *Indian Philosophy*, vol. II, s. 279, 283, 284, 285.

⁷¹ Prasad, Rama, *Nature's Finer Forces*, s. 121, citeret fra Prashnapanishad.

forvirring. Vi skiller en forenet realitet ad i dele, og herved mister vi proportionssansen og overbetoner den del, vi lige i øjeblikket tilfældigvis er i færd med at dissekere. Men helheden forbliver intakt, og vores erkendelse af denne realitet vokser, efterhånden som vi opnår inklusiv bevidsthed og deltager i den sande erfaring.

Vidnesbyrd om denne erfaring kan følges helt tilbage til tidernes morgen. Lige fra den menneskelige familie opstod i verdens udfoldende, evolutionære udvikling, er der foregået en parallel progressiv udvikling af ideen om Gud – for at forklare naturen, og om sjælen – for at forklare mennesket. En antologi over sjælen er endnu aldrig sammenskrevet, opgavens enorme omfang afskrækker nok noget.

Man har altid spekuleret over, hvor sjælen skulle findes, over hvor i den menneskelige form, den kunne befinde sig. Nogle få af de fremsatte teorier skal lige nævnes her:

Platon hævdede, at livsprincippet fandtes i hjernen, og at hjerne og rygmarv var koordinator for livskraften, mens

Strato placerede det i den forreste del af hjernen mellem øjenbrynene.

Hippocrates placerede bevidstheden eller sjælen i hjernen, og

Herophilus gjorde calamus scriptorius til sæde for sjælen,

Erasistratos lokaliserede sjælen til cerebellum, eller lillehjernen, og hævdede, at denne havde at gøre med koordinationen af bevægelser,

Galen, den store frontløber indenfor moderne medicinsk metodik, argumenterede for, at fjerde ventrikel i hjernen var hjemsted for sjælen hos mennesket.

Hippolytes (3. århundrede f.Kr.) siger: »Membranerne i hovedet bevæges nænsomt af ånden, som bevæger sig frem mod pinealkirtlen. Nær ved denne findes indgangen til cerebellum, som lader ånden strømme ind i og fordeles ned langs ryggraden. Cerebellum tiltrækker ved en uudsigelig, uransagelig proces den åndelige, livgivende substans via pinealkirtlen.«

Augustin anså sjælen for at være lokaliseret til den midterste ventrikel.

De arabiske filosoffer, som så stærkt prægede tænkningen i middelalderen, identificerede ventriklerne i hjernen som sædet for sjælen eller det bevidste liv.

Dr. Hollander fortæller:

»Grunden til at de gamle filosoffer, fra hvem araberne overtog denne placering, anbragte evnerne i forskellige 'celler', hvormed de mente hulheder eller ventrikler, var formentlig for at levne *pneuma* mere rum, mere plads for den luftformige substans til at kunne ekspandere ... Nogle skelnede mellem fire regioner, som følger: Den *første*, eller forreste af hjernens ventrikler, som formodedes at vende fremad, var ventrikel for sund fornuft; fordi herfra antog man, at de fem ydre sansenerver forgrenede sig, og heri, netop ved hjælp af disse nerver, samledes al sansning.

Den *anden* ventrikel, via en diminutiv åbning forbundet med den første, bestemtes til at være sædet for forestillingsevnen, fordi indtryk fra de fem ydre sanser transmitteres fra første ventrikel hertil som andet trin i deres videre færd gennem hjernen. Den *tredje* ventrikel var sædet for forståelsen; og den *fjerde* var helliget hukommelsen, fordi den var anbragt som et rummeligt opbevaringssted, hvortil sindets begreber, bearbejdet i anden ventrikel, kunne transmitteres for ekspedition og akkumulation. Faktisk består den såkaldte forreste ventrikel af to ventrikler: Højre og venstre laterale ventrikler, som kommunikerer indbyrdes og fortsætter til den tredje ventrikel – i gamle dage kaldet den midterste ventrikel – via foramen *Monro*; og den tredje ventrikel forbinder sig til den fjerde – kaldet bagerste ventrikel af de gamle – via akvædukt *Sylvius*.

De laterale ventrikler dækkes af *corpus callosum*; den

tredje dækkes af optisk thalamus; og den fjerde befinder sig mellem cerebellum og pons ... Hvis synssans og høresans stimuleres samtidigt, hænger de på en eller anden måde sammen i bevidstheden, og viden om dette faktum inspirerede til hypotesen om et sansecenter, hvortil termen sensorium commune eller sund fornuft anvendtes. Dette blev af nogen anset for at være sædet for sjælen. Da dele af hjernen er dobbelte, var der ret begrænsede valgmuligheder, og kun strukturer i midterlinjen kunne vælges; som f.eks. pinealkirtlen valgtes af Descartes og, så sent som i 19. århundrede, optisk thalamus af W.B. Carpenter, og pons cerebri valgtes af Herbert Spencer.«⁷²

Roger Bacon anså midthjernen som stedet, hvor sjælen skulle findes.

Ludovico Vives »anså sjælen som princippet, ikke alene for bevidsthed, men for liv i det hele taget; hjertet er center for livsprincippets vitale eller vegetative aktivitet og hjernen for dets intellektuelle aktivitet.«⁷³

Mundinos, en berømt anatomiker fra middelalderen troede fast på »animalske ånder«. Han fortalte, at disse animalske ånder passerede ind i tredje ventrikel ad en snæver passage. Han fortalte også, at hjernecellerne er sædet for intellektet.

Vesalius, den første til at opdage forskellen på grå og hvid substans i hjernen og til at beskrive de fem ventrikler »kunne skelne tre sjæle ... og han tildelte hjernen oversjælen, summen af animalske ånder, hvis funktioner var klart mentale.«⁷⁴

Servetus lokaliserede sjælen til akvædukt Sylvius, kanalen der forbinder hjernens tredje og fjerde ventrikel.

Telesio i *De Rerum Natura* fortalte, »at sjælen var den mest subtile form for stof, en meget fin substans, indeholdt i nerve-

---

⁷² Hollander, Bernard, dr.med., *In Search of the Soul*, vol. I., s. 97.

⁷³ Sømmesteds, s. 119.

⁷⁴ Sømmesteds, s. 129.

systemet og derfor unddragende sig vores sanser. Dens sæde er hovedsagelig hjernen, men den strækker sig også ud over rygmarv, nerver, arterier, vener og de indre organers dækkende membraner ... I erkendelse af at nervesystemet er tæt forbundet med sjælslivet, anerkendte han, at sjælen i mennesket kun er gradforskellig fra sjælen i dyrene. Han antog, at der udover menneskets materielle sjæl også fandtes en guddommelig, immateriel sjæl direkte implanteret af Gud, som forenede sig med den materielle sjæl.«⁷⁵

Willis tilskrev de forskellige sjæleegenskaber, såsom mentalitet, vitalitet, hukommelse etc. forskellige dele i hjernen,

Viussens lokaliserede sjælen til centrum ovale.

Swedenborg sagde: »Kongevejen fra kroppens sanser til sjælen ... går gennem corpora striata ... alle viljesakter nedstiger også ad denne vej ... den er Olympens Merkur; den meddeler sjælen, hvad der foregår i kroppen, og den er bærer af sjælens befalinger til kroppen.«⁷⁶

Corpora striata er et par store ganglier i hjernen umiddelbart under den frontale, øvre hjerneregion.

Hollis konkluderede, at »både sansning og bevægelse har deres kraft i rygmarven. Denne er derfor sædet for sjælen«, og

Charles Bonnet sagde: »De forskellige sanser ... vi er begavede med ... har, et eller andet sted i hjernen en hemmelig kommunikation, hvormed de påvirker hinanden. Den del, hvor kommunikationen finder sted, må betragtes som sædet for sjælen ... sjælen påvirker kroppen herved, og gennem kroppen så mange forskellige væsener. Sjælen agerer elene gennem nerverne.«⁷⁷

Von Sommering lokaliserede sædet for sjælen til cerebrospi-nalvæsken, mens

Fysiologen *W.B. Carpenter*, anså optisk thalamus for sædet

---

⁷⁵ Sammesteds, s. 132.

⁷⁶ Sammesteds, s. 186.

⁷⁷ Sammesteds, s. 190.

for sjælens liv.⁷⁸

Efter Francis Joseph Gall, den store læge, animist og grundlægger af den frenologiske videnskab, lægges der imidlertid ikke længere vægt på den mulige lokalisering af sjælen. Sindet er kommet i rampelyset; karakter, etik og den såkaldte etologiske videnskab opstod. Relationen mellem hjernen og de psykiske egenskaber blev et område for forskning, og i dag har vi inkluderet kirtlerne i vores spekulationer og dermed ført ideen videre. Psykologernes moderne, mekanistiske lære har midlertidigt overtaget pladsen fra de ældre, vitalistiske, animistiske og mystiske ideer. Den materialistiske tilgang har imidlertid været af overordentlig stor værdi. Den har bevirket to ting blandt mange andre: Den har for det første opretholdt en balance og skabt en vidensstruktur baseret på naturens fakta, som har opvejet de visionære mystikers fejltagelser og fejlslutninger og de religiøse teologers overtro. Dernæst har den ved de konklusioner, man nåede gennem de moderne psykologers arbejde, gennem studier af sindet og dets kraft og gennem indflydelsen fra sådanne organisationer som Christian Science og New Thought, konstrueret en bro mellem Østen og Vesten. Det er nu muligt for den orientalske lære om trefoldigheden sjæl, sind og krop, at blive påskønnet og forstået. Efter at visse uønskværdige træk (og der er adskillige) elimineres og i samarbejde med Vestens videnskab, kan lys igen strømme frem fra Østen og vise menneskeheden vejen til en ny tilstand af væren, til en dybere forståelse af kraft og til en sundere værdsættelse af den menneskelige sjæls natur. Måske vil vi nå til at påskønne sandheden i Brownings opfattelse af dette integrerede, menneskelige væsen:

»Tre sjæle, der udgør en sjæl; først at kende,
sjælen for hver og en af kroppens dele,
med sæde deri, som udfører arbejdet, og er den, der handler

---

⁷⁸ Disse forskellige forfatteres spekulationer er taget fra ovennævnte dr. Hollanders arbejde.

og lever ved jorden, og slutter mennesket
nedadtil: men vender sig opad for vejledning,
vokser ind i, og vokses ind i
af den næste sjæl, der med sæde i hjernen,
anvender den første for sit samlede formål,
og føler, tænker, vil, – er den, der ved:
Som vender sig opad,
vokser ind i, og igen vokses ind i
af den sidste sjæl, der anvender begge de første,
eksisterer, enten de medvirker eller ej,
og udgør menneskets selv, er den, der Er –
står på den før, formår dennes virke,
som denne formår den førstes, og vender sig opad,
bærer, oppebæres af Gud, og slutter mennesket
opad til, i det frygtede sammensmeltende punkt,
men ikke behøver sted, for den vender tilbage til Ham,
der Handler, der Ved, der Er; tre sjæle, et
menneske.«⁷⁹

---

⁷⁹ Browning, Robert, *A Death in the Desert*.

Kapitel 5

Den orientalske lære om sjæl, æter og energi

»Ligesom det allestedsnærværende rum på grund af sin finhed ikke besmittes, således besmittes sjælen ikke, skønt den bor i alle legemer.

Ligesom én sol oplyser hele denne verden, således oplyser 'stedets' herre hele 'stedet' ...

De som således med erkendelsens øje indser forskellen mellem 'sted' og 'stedkyndig' og alle væseners frelse fra stoffet, de når det højeste.«⁸⁰

Østens litteratur om sjælen og dens udtryk, det æteriske eller vitale legeme, på det fysiske plan er enorm, hvad da også vil fremgå af den ellers yderst sparsomme bibliografi. I Upanishaderne og Puranaerne findes tusindvis af passager omhandlende denne lære. To af de vigtigste informationskilder er *Shiv-Samhita* og *Shatchakra Nirupanam*.

Sir John Woodroffe (Arthur Avalon) har med sine bøger gjort meget for at bringe den østlige lære med dens viden om denne teknik for sjælsudvikling til Vesten; han har med sin præsentationsform endvidere skærmet offentligheden mod en for hastig tilnærmelse til en yderst farlig videnskab. En lille bog med titlen *The Mysterious Kundalini* skrevet af en hinduistisk læge, velfunderet i vestlig medicin og naturvidenskab, Vasant G. Rele er også virkelig værdifuld.

Faren ved denne videnskab er velkendt af dem, der kender noget hertil. Den ligger i det faktum, at det, gennem viden om en speciel teknik og metode, bliver muligt for mennesket at arbejde aktivt med kræfterne i sin egen natur, som disse fungerer

---

⁸⁰ *Bhagavad Gita*, XIII, s. 32, 33, 34.

igennem det vitale legeme. Moderne lægevidenskab anerkender i stigende grad en menneskelig energifaktor. Den menneskelige enheds elektriske natur vokser naturligt ud af erkendelsen af, at den fysiske krop er formet af atomer ligesom alle andre former i naturens verden.

Den occidentalske videnskab anerkender æter og bevægelse. Den orientalske lære omtaler akasha og prana. Begge handler om det vitale liv, der gennemstrømmer alle former og er årsag til deres kohærens, sanseegenskaber og eksistensbetingelser. Den følgende passage fra *Kenopanishad* uddyber dette:

»Umanifesteret, formløs, den ene lysgiver, er den Store Kraft, hvorefter lyd-æteren (Akasha) opstod. Deraf fødtes den rørlige æter.

Fra den rørlige æter kom lys-æteren, og af denne smags-æteren og til sidst lugt-æteren. Disse er de fem slags æter, og de udbreder sig femfoldigt.

Af dem opstod universet; ved dem fortsætter det, ud i dem vil det forsvinde, og af dem igen opstå.«⁸¹

Ligheden mellem lys-æteren i de gamle indiske skrifter og den moderne videnskabs lysbølger er åbenbar. Rama Prasad opstiller fire tilstande af subtilt stof i sin utroligt interessante bog, *Nature's Finer Forces*:

1. Prana eller vitalt stof
2. Psykisk stof
3. Mentalt stof
4. Spirituelt stof

og det fremgår klart, at disse fire er egenskaber ved de energier, der anvender Akasha som medium for deres udtryk. Et studie af de orientalske bøger giver billedet af en materiel verden, som

---

⁸¹ Kenopanishad, citeret af Rama Prasad i *Nature's Finer Forces*, s. 187-188.

bringes til live af en subjektiv verden af kraft, der anvender æter (Akasha) som virkefelt og er ansvarlig for alle former, egenskaber og mangfoldighed i fænomenernes verden.

Følgende uddrag fra *The Serpent Power* belyser i korte træk den orientalske lære om stof og æter:

»Nyere videnskabelig forskning har vist, at den oprindelige substans ikke kan være stof i videnskabelig forstand – dvs. noget, som har masse, vægt og inertie. Stof er blevet dematerialiseret og reduceret i henhold til for tiden aktuelle hypoteser til at være noget, der adskiller sig væsentligt fra den stoflighed, der kan opfattes med sanserne. Denne endelige substans hævdes at være æter i en tilstand af bevægelse. Den nuværende videnskabelige hypotese ser ud til at være: Videnskabeligt anskuet findes 'stof' ikke. Hvis det forekommer, som om det findes, skyldes det Shakti's virkning i skikkelse af Maya. Den endelige og enkleste fysiske faktor som universet er opstået af, er bevægelse af og i en substans kaldet æter, som ikke videnskabeligt set er 'stof'. Denne substans' bevægelse fremkalder indtrykket af stof set fra et realistisk synspunkt. Stof er således en basis, uanset dets mangfoldighed af former. Dets endelige element er i den endelige analyse kun ét stof, og de mange variationer af stof beror på forskelle i bevægelser hos den endelige partikel og dennes efterfølgende kombinationer. Med en sådan basal enhed er det muligt, at en slags stof kan ændre sig til en anden.«⁸²

I en anden bog skriver Arthur Avalon:

»Først og fremmest indrømmes det nu, at 'stof', selv med alle mulige kræfter tillagt, ikke forklarer mange fænome-

---

⁸² Avalon, Arthur (sir John Woodroffe), *The Serpent Power*, s. 89.

ner, såsom lys; og det er derfor blevet en videnskabelig trosartikel, at der findes en substans kaldet 'æter', et medium som fylder hele universet, og ved sine vibrationer transporterer stråling fra lys, varme og elektricitet og måske endda aktivitet over afstand, som f.eks. tiltrækningen mellem himmellegemer. Det siges imidlertid, at æteren ikke er 'stof', men adskiller sig væsentligt herfra, og at det kun er vores mangel på viden, der, når vi vil forsøge at beskrive det, tvinger os til at låne sammenligninger med 'stof' i dets ordinære fysiske betydning, som er den betydning, vores sanser forstår. Men hvis vi forudsætter æterens eksistens, ved vi, at stofflig masse, der befinder sig heri, kan flytte sig. Faktisk er den karakteristiske egenskab ved Akasha Tattva vibrationerne, for nu at anvende et indisk udtryk, at skabe det rum hvori de andre Tattva og deres derivater findes. Vestlige, rent 'videnskabelige' teorier har søgt verdens konstruktion i materialer som 'stof' og æter.«⁸³

»Mange lo, nogle gør fortsat, af ideen om Maya. Var stof ikke solidt, permanent og virkeligt nok. Men hvad er vi da i grunden (som fysiske væsener) ifølge videnskaben? Svaret er uendelig fin, formløs energi, der materialiserer sig til relativt stabile, men dog grundlæggende forgængelige former ... Processen, hvorved det subtile gradvist fortættes, fortsætter, indtil det bliver, som en af mine venner kalder det, det faste stofs 'skorpe' (Parthiva-bhuta). Dette er, så længe det varer, tæt nok. Men det vil ikke vare evigt, og nogle radioaktive substanser opløses ligefrem foran øjnene af os.«⁸⁴

Vivekananda, der gjorde så meget for at vise Vesten Indiens sjæl, siger:

---

⁸³ Avalon, Arthur (sir John Woodroffe), *Shakti and Shakta*, s. 167.

⁸⁴ Sammesteds, s. 170.

»Ifølge indisk filosofi består hele universet af to materialer, hvoraf det ene kaldes *Akasa*. Det er den allestedsnærværende, altgennemtrængende eksistens. Alt af form, alt, der er resultat af komponenters sammensætning, er udviklet af denne *Akasa*. Det er *Akasa* der bliver til luft, der bliver til væsker, der bliver til faste stoffer; det er *Akasa* der bliver til sol, jord, måne, stjerner, kometer; det er *Akasa* der bliver til legeme, den animalske krop, planeterne, enhver synlig form, alt der kan sanses, alt der eksisterer. Selv kan den ikke sanses; den er så subtil, at den unddrager sig almindelig sansning; den kan kun ses, når den har fortættet sig, har taget form. Ved skabelsens begyndelse er der kun *Akasa*, ved slutningen på en cyklus sammensmeltes alt fast, flydende, luftformigt stof i *Akasa* igen, og næste skabelse udgår på samme måde fra *Akasa*.

Hvilken kraft har skabt denne *Akasa* til dette univers? *Pranas* kraft. Præcis som *Akasa* er det uendelige, allestedsnærværende stof i dette univers, er *Prana* den uendelige, allestedsnærværende, manifesterende kraft i dette univers. Ved begyndelse og slutning på enhver cyklus er alt *Akasa*, og alle universets kræfter opløses i *Prana*. I næste cyklus udfolder alt sig fra denne *Prana*, alt det vi kalder energi, alt det vi kalder kraft. Det er *Prana*, der manifesteres som bevægelse; det er *Prana*, der manifesteres som tyngdekraft, som magnetisme. Det er *Prana* der manifesteres som kroppens aktiviteter, som nervestrøm, som tankekraft. Fra tanke til den allerlaveste fysiske kraft, alt er manifestationer af *Prana*. Totalsummen af al kraft i universet, mental som fysisk, når denne igen indfolder sig i sin oprindelige tilstand, er *Prana*.⁸⁵

En moderne forfatter, Ramacharaka, siger:

---

⁸⁵ Vivekananda, Swami, *Raja Yoga*, s. 29-30.

»For at undgå misforståelser pga. de forskelligartede teorier om dette store princip, teorier der sædvanligvis knyttes til et eller andet navngivet princip, vil vi her omtale princippet som *Prana*, idet dette ord er sanskrittermen for 'Absolut Energi'. Mange okkulte autoriteter fortæller, at princippet, som hinduerne navngiver som *Prana*, er det universelle princip for energi eller kraft, og at al kraft afledes fra dette princip, eller snarere er en speciel manifestationsform af dette princip ... Vi kan betragte det som livets aktive princip – vital kraft, hvis man synes. Det findes i alle livsformer, fra amøbe til menneske – fra det mest elementære planteliv til den højeste form for dyreliv. *Prana* er altgennemtrængende. Det findes i alt, der er i live, og som den okkulte filosofi fortæller, findes livet i alting – i ethvert atom – visse tings tilsyneladende livløshed er blot manifestation i en mindre grad, så kan vi forstå, at *Prana* findes overalt, i alting. *Prana* må ikke forveksles med egoet – den lille bid af guddommelig ånd i hver sjæl, der holder stof og energi sammen. *Prana* er kun en form for energi, egoet anvender under dets materielle manifestation. Når egoet forlader kroppen, og ikke længere kontrollerer *Prana*, responderer denne kun på naturloven for de individuelle atomer eller de grupper af atomer, der former kroppen, og idet kroppen nu opløses i sine oprindelige elementer, tager hvert atom lige tilstrækkelig *Prana* med sig til at kunne forme nye kombinationer, og ubrugt *Prana* vender tilbage til det store, universelle lager, hvorfra det kom. Med egoet i kontrol eksisterer kohærens, og atomerne holdes sammen af egoets vilje.

Prana er det navn, vi giver det universelle princip, der er essensen af al bevægelse, kraft eller energi, uanset om det er manifesteret som tyngdekraft, elektricitet, planets omløb eller en hvilken som helst form for liv, fra det laveste til det højeste. Det kan kaldes sjælen i kraften og energien i alle deres former, og det princip som, virkende

på en specifik måde, forårsager den form for aktivitet, der ledsager liv.«⁸⁶

Denne prana er derfor det universelle livsprincip i alle former, og de såkaldte energier eller liv i den menneskelige krop er den differentierede andel af dette universelle princip, som en bestemt menneskelig sjæl har tilegnet sig.

De energier i universet, der anvender akasha (æter), deler sig iflg. Den tidløse visdom i tre hovedgrupperinger:

1. *Fohat* er analog med kristendommens ånd; er viljen til at være, Guds determinerende livsprincip, som vi kan kalde totalsummen af alle former, af alle bevidsthedstilstande; det er den guddommelige Hensigt i aktivitet.
2. *Prana* er analog med kristendommens bevidsthedsprincip, sjælen. Denne prana er virkningen af foreningen af ånd, eller liv, og stof, eller substans, og viser sig som formens energi, der medfører kohærens, liv og sensitivitet som dele af dens virke for det guddommelige formål.
3. *Kundalini*, som den kaldes i forbindelse med den menneskelige form, er en latent kraft i stoffet selv; den er atomets integrerede liv, uanset hvilken form, atomet indgår i som del af sin lille erfaringscyklus.

Shakti er kraft eller energi. Arthur Avalon definerer den, som følger:

»Hvad er da Shakti, og hvordan kommer det sig, at der findes et ubevidst princip i tingene; et uomtvisteligt faktum. Shakti er afledt af roden 'shak', 'at være i stand til', 'at have magt'. Begrebet kan anvendes om enhver form for aktivitet. Magt til at kunne brænde er ildens Shakti, osv. Alle den slags former for aktivitet kan

---

⁸⁶ Ramacharaka, yogi, *The Hindu-Yogi Science of Breath*, s. 16, 17.

endeligt opløses i oprindelig Shakti (Adya Shakti),
hvorfra enhver anden kraftform igen udgår.«⁸⁷

Disse tre typer af energi er derfor aspekter af det ene universelle liv, sådan som det udtrykker sig selv gennem et solsystem ved at anvende æteren som medium eller felt for sit virke, hvoraf det frembringer al objektiv form. Processen gentages ifølge hinduistisk filosofi i mennesket.

Den fysiske krop er i sine dele eller atomer udtryk for den tredje type energi, og totalsummen af den atomare energi kaldes kundalini:

»Centret, hvori al restenergi så at sige er lagret, kaldes Muladhara chakraet, og den sammenrullede aktivitetsenergi er kundalini, 'den spiralsnoede'.

Den er det individuelle kropsudtryk for den store kosmiske kraft (Shakti), der skabte og opretholder universet.«⁸⁸

Den enkelte fysiske krop betragtes ofte som et atom i menneskerigetets krop, og her betragtes kundalini energien, formodentlig placeret i et center ved rygsøjle's basis, som en positiv kerne, mens kroppens øvrige atomer betragtes som elektroner af natur.

Det vitale legeme, æterlegemet, er medium for sjællivets udtryk, den sensitive, belivende dualitet, vi kalder prana. Denne duale energi har to positive centre i det vitale legeme, og følgelig i det fysiske – et i hjertet, hvor følelse og sansning siges at være centreret, og et andet i hovedet, hvor sindet og den spirituelle bevidsthed finder sit udtryk.

Dr. Rele siger, at »reel prana befinder sig mellem struben og hjertebasis.«

---

⁸⁷ Woodroffe, sir John (Arthur Avalon), *Shakti and Shakta*, s. 207.

⁸⁸ Rele, Vasant G., *The Mysterious Kundalini*, s. 40.

»Upanishadernes tænkere er mere optaget af hjertet end af hovedet. Det er her, livets ånde bor. Ikke alene de fem pranaer men også øje, øre, tale og manas har deres oprindelse i hjertet. Hjerte og ikke hoved er hjemsted for manas; og førstnævnte er derfor også centret for bevidst liv. Under søvnen forbliver sjælens organer i hjertet, hvor de også samles ved døden, 'med hjertet kendes formen', med hjertet kender vi troen, mangfoldiggør os, kender sandheden. Også talen kommer fra hjertet, mens det videre spørgsmål om, hvori hjertet så er baseret, vredt afvises. Imidlertid er ikke kun organerne men al væren baseret i og opretholdt af hjertet, og selv hvis man ser bort fra den aktuelle definition af hjertet som Brahman, er det faktisk det empiriske sæde for sjælen og derfor for Brahman: 'her, inde i hjertet findes et rum, hvori han bor, universets herre, universets hersker, universets overhoved'. Hjertet kaldes *hridayam*, fordi 'det er ham', der dvæler 'i hjertet' (*hridayam*, Chand. 8.3.3.), så lille som et riskorn eller bygkorn, som en tomme i højden, dvæler *purusha* midt i kroppen, som alle hjerteskabte tings selv.«

»I lighed hermed prises Brahman i adskillige passager i de nyere Upanishader som 'nedfældet i hjertets hulrum'. Identiteten mellem atman i os og atman i universet udtrykkes med *tat tvam asi* i Chand. 6.8-16. og med *etad vai tad*, 'det er i sandhed det' i Brih.5.4. – formentlig en efterligning af det første. Samme formulering findes tolv gange i Kath.4.3-6.1, i et prosaafsnit vedhæftet versene. Den højeste salighed, iflg. Kath.5.14, består i bevidstheden om denne tanke. Her skal kun citeres Kath.4.12-13:

En tomme i højden, her i kroppen
dvæler *purusha*,

---

⁸⁹ Deussen, dr. Paul, *The Philosophy of the Upanishads*, s. 286-287.

herre over fortid og fremtid,
den, der kender ham, bekymres ikke længere, -
det er i sandhed det.

Som ild uden røg, en tomme i højden
er purusha i størrelse,
herre over fortid og fremtid;
han i dag og han i morgen, –
det er i sandhed det.«⁹⁰

Ligesom purusha her sammenlignes med ild uden røg, sammenlignes det på lignende måde i S'vet.6.19. med en ild, hvis brændsel er fortæret, mens kontrasten mellem atman i os og atman i universet i S'vet. 5.9. strækkes til sit yderste:

Kløv et hårstrå hundrede gange,
og tag en hundrededel deraf;
det vurderer jeg, er størrelsen på sjælen,
dog når den helt til evigheden.

Beskrivelsen af atman som ild uden røg udvikles i Upanishaderne til billedet af en ildtunge i hjertet, måske nævnt første gang i Mahan. 11.6-12.«⁹¹

Skrifterne er fulde af referencer til det faktum, at atman, selvet, findes i hjertet, hvorfra det åbenbarer sig selv som *livsprincippet med blodet som medium. Sjælsnaturen, eller det rationelle sind og den individuelle selvbevidsthed udtrykker sig i hovedet, og herfra styres nervesystemet:*

---

⁹⁰ Sammesteds, s. 170.

⁹¹ Sammesteds, s. 171.

»Det er nu påvist, at de højeste centre befinder sig i hjernebarken, hvor bevidsthed om aktivitet og følelse manifesteres. Disse centre er både modtagende, dvs. sensoriske og udadrettede, dvs. motoriske, og har deres underordnede centre i to store områder kaldet basalganglierne inde i hver hjernehalvdel. Disse kendes som thalamus og corpus striatum. Førstnævnte er hjælpefunktion til det øverste sensoriske center, mens sidstnævnte er hjælpefunktionen til det øverste motoriske center i hjernebarken. Normalt er et motorisk hjælpecenter mere eller mindre under viljens kontrol ... Yogien arbejder med thalamus' underordnede nervecentre. Thalamus' normale funktion er at modtage sanseimpulser løbende fra hele kroppen igennem rygmarven til hovedcentret.

Da dette er hjernens højeste reflekscenter, hvortil alle indtryk ledes, kaldes det Udanaprana. Sidste forbindelse i rygmarven, hvorfra impulser videreføres til centret, er den del af marven, der kaldes medulla oblongata, eller 'den forlængede marv', som befinder sig på højde med næseroden. Udanaprana siges derfor at styre hovedet oven for dette punkt.

Yogien undertrykker ved bevidst kontrol af Udanaprana alle hertil indgående og herfra udgående sanseindtryk; dette er nødvendigt, for at forhindre distraktion af sindet, som han jo netop ønsker at kontrollere.«⁹²

Srinivasa Iyengar postulerer følgende 5 punkter, og tilføjer at de accepteres af alle tankeretninger med undtagelse af den groveste nihilisme:

1. Mennesket er en sammensætning af bevidsthed, sind og

---

⁹² Rele, Vasant G., *The Mysterious Kundalini*, s. 70.

- krop.
2. Atma, selvet, er af natur bevidst og uforanderligt.
  3. Sindet er, skønt et indre organ, stofligt, og er andet end atman.
  4. Al energi i universet er personificeret, dvs. forbundet til bevidsthed.
  5. Energien er prana, som er mellemed mellem sind og stof.

»Hinduistisk filosofi anskuer prana og ikke bevægelse som kosmos' grundlæggende energi. Prana forstås som en kraft udgående fra eller påbegyndt af Purusha (åndsaspektet, A.A.B.) og indvirkende på stoffet.

Al dyrisk energi er nerveenergi indtil den forlader musklerne og påvirker ydre objekter. Denne nerveenergi kaldes Prana. Vestlig videnskab har i hundrede år uden held forsøgt at forklare nerveenergi som en form for mekanisk bevægelse. Østlig filosofi vender processen den anden vej og afleder mekanisk bevægelse af Prana eller energi ledsaget af bevidsthed.

Prana svarer til Psychikon pneuma, græsk filosofis animalske ånd, en kategori som er mellemed imellem og forbinder ånd og stof.«⁹³

Arthur Avalon siger:

»Forskellige folk i oldtiden tilskrev forskellige dele af kroppen at være 'sæde for sjælen' eller livet, f.eks. blodet, hjertet eller åndedrættet. I almindelighed kom hjernen ikke i betragtning. Vaidik systemet sætter hjertet som det overordnede center for Bevidsthed – et levn, vi også stadig bevarer i vendinger som 'at vide inderst inde i hjertet' og 'at have noget på hjerte'. Sadhaka, som er en af Pittas fem funktioner, og som befinder sig i hjertet, as-

---

⁹³ Iyengar, P.T. Srinivasa, *Outlines of Indian Philosophy*, s. 58-59.

sisterer indirekte de kognitive evner ved at opretholde hjertets rytmiske sammentrækninger, og det er blevet foreslået, at det måske er i lyset heraf, de indiske fysiologer anser hjertet for at være sæde for erkendelse. Ifølge Tantra findes de overordnede centre for bevidsthed imidlertid i Chakraerne i cerebrospinalsystemet og i øvre hjerne (Sahasrara), selvom hjertet også anerkendes som sæde for Jivatma, eller legemliggjort ånd, i sit aspekt som prana.«⁹⁴

Tilsammen forklarer de to synspunkter formodentlig fænomenet menneske. Som evolutionen forløber, vil man måske opdage og kunne påvise, at det positive center, eller roden til livets materielle form, er lokaliseret til rygsøjlels basis, at det positive center for det sansende, bevidste menneske er i hjertet, mens det positive center for sindet og de spirituelle livsprincipper er i hovedet.

Hele den orientalske læres system og teknik vedrørende menneskets centre har til formål at anskueliggøre prana eller sjællivets energi i stadig højere grad. Gennem en forståelse heraf kan mennesket tilkendegive (med den fysiske krop som redskab) de sjælskræfter og spirituelle kræfter, som er det spirituelle menneskes, sjælens, arv.

Formålet med alle metoder og al udøvelse er derfor at tilvejebringe bevidst enhed med sjælen, og at underlægge de to lavere energier – stoffets og den sansende, mentale naturs – den højeste af de tre energier, det spirituelle liv. Når dette er opnået, bliver det spirituelle livsprincip en sjæl, der ikke kender forhindringer og begrænsninger, fordi den har ført sin mekanisme til en tilstand af højeste fuldkommenhed. Stoffet er hævet op i himlen, og heraf kommer den hinduistiske lære, at Kundalini ilden, stoffets energi (sometider kaldet moderen) til sidst må rejses fra sit stade ved rygsøjlels basis til hovedet. Dette svarer

---

⁹⁴ Avalon, Arthur, (sir John Woodroffe), *The Serpent Power*, s. 3.

til den romersk-katolske lære om jomfrumoderens opstigen til himlen for at indtage sin plads ved siden af sin søn, Kristus, Sjælen. Dette må opnås bevidst af sjælen eller selvet, som befinder sig i sindet og i hjernebevidstheden, og derfra tager kontrol med hele det naturlige menneskes energier. Dette er yoga eller enhed, som ikke blot er en mystisk, men også vital eller fysisk erfaring. Det er den kristnes enhedsbevidsthed. Det er integrationen af det hele menneske, fysisk, sansende og tænkende, og dernæst den bevidste forening med den universelle sjæl. Dr. Rele siger:

»Ordet yoga er afledt fra roden 'Yuga', at sammenholde eller sammensvejs. Præcis som ved svejsning, hvor to stykker af det samme metal gøres til ét ved en opvarmings- og udhamringsproces, sådan gøres i den indiske filosofis yoga den legemliggjorte ånd, Jivatma, som er en del af den universelle Ånd, 'Paramatma', til ét med den Universelle Ånd ved specielle fysiske og mentale øvelser.

Yoga er videnskaben, der forøger det menneskelige sinds evner til at kunne reagere på højere vibrationer, og til at opfatte, gribe og optage i sig den uendelighed af bevidst bevægelse, der foregår rundt omkring os i universet.«⁹⁵

Rene Guénon sammenfatter resultaterne af enhed som følger:

»Befrielse eller Enhed, der er én og samme ting, medfører som allerede anført langt mere end blot tilegnelsen af alle tilstande, eftersom det er fuldkommen erkendelse (Sadhana), fuldkommen væren. Yderligere er det af ringe betydning, hvorvidt disse tilstande rent faktisk manifesteres, siden de kun betragtes som permanente og uforanderlige muligheder metafysisk set. 'Som Herre

---

⁹⁵ Rele, Vasant G., *The Mysterious Kundalini*, s. 13-14.

over mange tilstande ved simpel viljesanstrengelse beskæftiger yogien sig kun med en enkelt og efterlader de øvrige tørt for det belivende åndedræt (prana), som ubrugte redskaber. Han kan belive mere end en form på samme måde, som en enkelt lampe kan brænde med mere end en væge.' 'Yogien', siger Aniruddha, 'er i direkte forbindelse med universets oprindelige princip, og som følge heraf (sekundært) med hele rummet, tiden og 'tingene', dvs. med manifestationen og i særdeleshed med den menneskelige tilstand i alle dens modifikationer.«⁹⁶

---

⁹⁶ Guénon, René, *Man and His Becoming*, s. 238.

Kapitel 6

De syv kraftcentre

I det foregående kapitel har vi set, at det vitale eller æteriske legemes konstitution ifølge den østlige lære består af æter og virker som en leder for prana, livsprincippet, der leder energi til stoffet og producerer formen. Det vitale legeme er bærer endvidere af naturens sanseprincip, kaldet sjælen, eller rettere, det vitale legeme er udtryk og vehikel for sjælen.

Sjælen karakteriseres væsentligst ved bevidsthed. Sjælen som liv har »sæde i hjertet«, og som rationel, spirituel bevidsthed »på tronen mellem øjenbrynene«. René Guénon udtrykker dette således:

»Således er det altså fra en fysisk synsvinkel æter, der bor i det vitale center; og fra en psykisk vinkel 'den levende sjæl', og så vidt transcenderer vi ikke de individuelle mulighedsområder; men herudover og frem for alt er det fra en metafysisk synsvinkel det første og absolutte 'Selv'. Derfor er det i sandhed den 'Universelle Ånd' (Atma), som i realiteten er *Brahman selv*, den 'Øverste Hersker', og derfor er betegnelsen af dette center som *Brahma-pura* fuldt berettiget. Men *Brahma* anskuet som værende inde i mennesket (ligesom inde i alt værende), kaldes *Purusha*, fordi Det hviler eller bor i individualiteten ... som i en by (*puri-shaya*), idet *pura* bogstaveligt talt betyder by.«⁹⁷

Livskraften har syv hovedpunkter, som kaldes de syv centre, for kontakten til den fysiske krop. Disse syv centre transmitterer livskraft og agerer for sjælen. De opretholder den legemlige eksistens og producerer dennes aktivitet.

---

⁹⁷ Guénon, René, *Man and His Becoming*, s. 44, 45.

Drømmeren siger i sin bog:

»Hvad er menneskets centre da? De er refleksioner i deres respektive kerner, af det ene selvs upadhi. Studerer man den guddommelige energis indprægning i stoffet, undertiden benævnt livets bølger, ser man, hvordan visse egenskaber tilføres stoffet og udvikler sig til tattvas, idet Selvet projicerer sig ind i objektivitetens begrænsninger, også kaldet stoffet. Hver tattvas besjælede liv er tanmatra, eller en modifikation af den Guddommelige bevidsthed. Derfor har vi som det centrale liv i hver tattva den Guddommelige bevidsthed, mens den ydre væg formes af ideen om modstand.

Vi har set, at Selvet, i kraft af sin evne til at manifestere sig, reflekterer sig selv i de forskellige upadhier og heri udvikler kunstige centre, der så at sige på samme tid er upadhiernes kerne så vel som Selvets repræsentationer på de respektive plan.«⁹⁸

Et kraftcenter hedder »chakra« på indisk. De syv kraftcentres placering (med deres fuldstændige, indiske benævnelser), begyndende oppefra hovedet og nedad, er som følger:

1. Hovedcenter	sahasrara chakra
2. Center mellem øjenbrynene	ajna chakra
3. Halscenter	vishuddha chakra
4. Hjertecenter	anahata chakra
5. Solar plexus center	manipura chakra
6. Sakralcenter	svadhisthana chakra
7. Center ved rygsøjlels basis	muladhara chakra

Det bemærkes, at der er fire centre oven for diaphragma, og tre under.

---

⁹⁸ Dreamer, The, *Studies in the Bhagavad Gita*, s. 37, 40, 107.

Der er skrevet meget, og der kunne tilføjes endnu mere, om disse kraftcentre eller chakraer, men det følgende kan tjene som en sammenfattende introduktion:

Kraftcentrene fører prana-energi til alle dele af kroppen og er tæt forbundet til nervesystemet i dets tre inddelinger som cerebro-spinale, sympatiske og perifere systemer.

Fra kraftcentrene distribueres den vitale eller praniske energi ad subtile retningslinjer. Disse linjer kaldes »nadier«, de er tæt forbundne med nerverne og samtidigt også med arterierne, og de danner tilsyneladende grunden til det fysiologiske nervesystem. I *Man and His Becoming* kan vi læse:

»Med hensyn til den subtile forms nadier eller arterier må disse ikke forveksles med blodcirkulationens fysiologiske arterier, og fysiologisk svarer de nærmere til nervesystemets forgreninger, idet de udtrykkeligt beskrives som lysende; men ligesom ild på sæt og vis polariseres til varme og lys, forbinder den subtile tilstand sig til den legemlige på to forskellige og komplementære måder, til blodet som varmekvalitet og til nervesystemet som lyskvalitet. Men det skal fastslås, at der kun eksisterer den mest enkle korrespondance mellem nadier og nerver og ikke en identifikation, idet førstnævnte ikke er fysiologiske, og at vi i realiteten beskæftiger os med to forskellige eksistensniveauer inden for den samlede individualitet. Ligeledes, når relationen mellem disse nadiers funktion og respirationen bekræftes, fordi dette er essentielt for livets opretholdelse og svarer nøje til den egentlige vitale aktivitet, må man ingenlunde af den grund konkludere, at de er at betragte som en slags luftkredsløb; dette ville være at forveksle 'det vitale åndedræt' (prana), som rettelig hører til den subtile manifestation, med et kropsligt element.

Det angives, at det samlede antal nadier er tooghalvfjerds tusind; hvor det ifølge andre kilder skulle være

syvhundredetyve millioner; men forskellen her er mere tilsyneladende end reel, idet – som det i øvrigt altid er en god ide at gøre i sådanne sager – man må forstå tallene symbolsk og ikke bogstaveligt.«⁹⁹

Rama Prasad, som anvender det indiske ord lotus for chakra eller kraftcenter, har i denne forbindelse en interessant bemærkning:

»Den moderne anatomis netværk af nerver (kaldet plexus) sammenfalder med disse centre. Af det ovenstående fremgår, at centrene udgøres af blodkar. Men den eneste forskel mellem nerver og blodkar er den mellem vehiklerne for positiv og negativ Prana. Nerverne er kroppens positive system, blodkarrene det negative. Hvor der er nerver er der også blodkar. Begge kaldes uden skelnen nadier. Det ene system har hjertets lotus som center, det andet hjernens tusindbladede lotus. Blodkarsystemet repræsenterer en nøjagtig spejling af nervesystemet, faktisk kun dets skygge. Ligesom hjertet har hjernen en øvre og en nedre del, cerebrum og cerebellum – såvel som en højre og en venstre del.«¹⁰⁰

Kraftcentre befinder sig op langs rygsøjlen og i hovedet. Arthur Avalon siger:

“En beskrivelse af chakraerne indebærer for det første en redegørelse for det centrale og det sympatiske nervesystems anatomi og fysiologi i vestlig forstand, dernæst en redegørelse for det tantriske nerve- og chakrasystem, og til sidst korrelationen, så vidt det er muligt, mellem de to systemers anatomi og fysiologi, for det resterende er

---

⁹⁹ Guénon, René, *Man and His Becoming*, s. 136-137.

¹⁰⁰ Prasad, Rama, *Natures Finer Forces*, s. 45-46.

overvejende specifikt for den tantriske okkultisme.

Den tantriske teori vedrørende chakraer og sahasrara beskæftiger sig på den fysiologiske side ... med det centrale nervesystem, der består af hjernen, eller encephalon indeholdt i kraniet og rygmarven indeholdt i rygsøjlen (Meruxdanda). Det bemærkes, at ligesom der er beskrevet fem centre (Chakraer) i det følgende, er der begyndende nedefra fem sektioner i rygsøjlen, nemlig coccygeal eller halesegmentet bestående af fire ufuldstændige vertebræ, ofte fusioneret til én knogle kaldet coccyx, sakralsegmentet bestående af fem vertebræ fusioneret til en enkelt knogle, sacrum, lumbalsektionen, eller lænden, bestående af fem vertebræ, thoracalsektionen, eller ryggen, bestående af tolv vertebræ, og cervicalsektionen, eller halsen, bestående af syv vertebræ. Og ligesom rygsøjle sektionerne fremviser rygmarven forskellige karakteristika for de forskellige regioner. I grove træk svarer disse til de regioner, som styres af Muladhara, Svadhisthana, Manipura, Anahata og Visuddha centrene eller Chakraerne.«¹⁰¹

Centralnervesystemet forbinder sig ud i det perifere system gennem de 31 par spinalnerver og de 12 par hjerne- nerver, hvor begge slags indeholder afferente og efferente baner (til- og fraførende) eller sensoriske og motoriske, ledende sanseimpulser eller stimuli til aktion.

Af hjernenerverne udspringer de sidste 6 par fra medulla oblongata og de første 6 par, med undtagelse af lugte- og synsnerverne, fra hjernen lige foran medulla oblongata. Yoga og Tantra skolernes forfattere foretrækker betegnelsen nadier for nerver. De mener endvidere, siges det, hjernenerver, når de omtaler Shiras og aldrig arterier som i medicinsk litteratur. Det skal imidlertid

---

¹⁰¹ Disse regioner er rygsøjlebasis, sakralcenter, solar plexus center, hjertecenter og strubecenter.

bemærkes, at yoga-nadier ikke er de almindelige fysiske nerver, men mere subtile energistrengene for vital kraft. Efter spinalnerverne løber ud igennem de intervertebrale foramina (åbninger) indgår de i kommunikation med det sympatiske nervesystems gangliegrene, der befinder sig på begge sider af rygsøjlen. Hos mennesket strækker rygmarven sig fra overkanten af atlasknoglen, under cerebellum, ind i medulla oblongata for til slut at munde ud i 4. ventrikel i hjernen, og nedadtil strækker den sig til rygsøjlen 2. lumbale vertebra for til slut at ophøre i et punkt, der kaldes filum terminale (endetråd).«¹⁰²

Da ovenstående uddrag refererer til Tantra systemet, skal det bemærkes, at denne reference gælder for det indiske systems kontrol af energi, som kun er sikkert at anvende for personer af højeste moralske karakter og renhed i liv og tanke. Visse underlødige praksis og skoler både i Østen og Vesten, der underviser i såkaldte tantraøvelser, kan ikke fordømmes nok.

Kraftcentre befinder sig ikke kun op langs rygsøjlen og i hovedet, som vi lige har set, de er også indbyrdes forbundne gennem rygsøjlen – en forbindelse for kompliceret til detaljeret gennemgang her.

Af de syv centre befinder to sig i hovedet og fem i rygsøjlen. De to centre i hovedet har direkte relation til tænke- og bevægeevne. Sahasrara centret (hovedcentret), sædvanligvis kaldet den tusindbladede lotus, er spirituel energi i inkarnation, der udtrykker sig som vilje, som det abstrakte eller spirituelle sind og som intuition. Ajna centret, centret mellem øjenbrynene, vedrører det lavere sind og den psykiske natur i den integrerede organisme, vi kalder mennesket som personligheden.

De fem centre i rygsøjlen vedrører organismens forskellige aktiviteter, hvormed mennesket udtrykker sit animalske instinkt, sine emotionelle reaktioner og sin livsintention. De sty-

---

¹⁰² Avalon, Arthus, *The Serpent Power*, s. 123-125.

res hovedsageligt af kraften, der strømmer ind i og udsendes fra hovedcentrene.

I *The Serpent Power* anføres at:

“Centrene har ikke alene indflydelse på muskulære kombinationer i forbindelse med viljeskontrollerede bevægelser, men også på blodkarrenes nerveforsyning, kirtlernes sekreter og lignende med nærmeste tilknytning til centrene i rygmærven. De cerebrale centre siges imidlertid kun at kontrollere disse funktioner for så vidt gælder manifestationen af vilje, følelse og emotion; hvorimod spinalcentrene med det underordnede sympatiske system siges at udgøre den ubevidste adaptationsmekanisme i overensstemmelse med de varierende forhold i stimuli, der er essentielle for organismens fortsatte eksistens. Igen er Medulla både kommunikationsvej mellem højere centre og periferien og selv et uafhængigt center, der regulerer funktioner af essentiel betydning for systemet. Det bemærkes, at nervebanerne, der leder motoriske impulser ud fra hjernen til rygmærven lige pludselig krydser over til modsatte side på deres vej gennem pons, et faktum der er blevet bemærket i Tantra-beskrivelsen af Mukta Triveni. Sidstnævnte forbindes ved adskillige afferente og efferente baner med cerebellum og cerebrale basalganglier. Over cerebellum findes cerebrum, hvis aktivitet almindeligvis forbindes med bevidst vilje og forestillingsevne som udgangspunkt for viljeskontrollerede bevægelser.

Begrebet bevidsthed som emne for psykologiens introspektion skal imidlertid ikke forveksles med den fysiologiske funktion. Der findes ikke et bevidsthedsorgan af den simple grund, at ‘bevidsthed’ ikke er et organisk begreb og ikke har noget at gøre med det fysiologiske begreb energi, hvis indre, introspektive side det repræsenterer. Bevidsthed i sig selv er Atma. Både sind og krop med

hjernen som del af sidstnævnte er ufuldstændige eller tilslørede udtryk for Bevidsthed, som gældende for kroppen, er så tilsløret, at det fremstår som ubevidsthed. Den levende hjerne består af groft sansestof (Mahabhuta) belivet af Prana. Den er fysisk opbygget således, at den kan udgøre et passende vehikel for bevidsthed i form af sindet (Antahkarana). Ligesom bevidsthed ikke tilhører kroppen, er den heller ikke blot en hjernevirksomhed. Den realitet, at mental bevidsthed påvirkes af eller forsvinder ved hjerneforstyrrelser, viser, at hjernen er nødvendig for at udtrykke en sådan bevidsthed, og ikke at bevidsthed alene er iboende eller tilhørende hjernen. På hver side af rygsøjlen findes en række ganglier forbundet ved nervetråde, kaldet den sympatiske grænsestreng (Ida og Pingala), som forløber hele vejen fra kraniets basis til coccyx. Denne grænsestreng kommunikerer med rygmarven. Det er værd at bemærke, at der i thorakale og lumbale regioner findes ganglier, der med stor regelmæssighed korresponderer med hver spinalnerverod, skønt det ser ud som om, mange af cervikalregionens rødder mangler, samt at der findes ekstra store ansamlinger af nervetråde, plexi, i regionerne hjerte, mave og lunger, de regioner der styres af de respektive Anahata, Manipura og Vishuddha, de tre øvre af de fem chakraer, der nu skal beskrives. Fra den sympatiske grænsestreng på hver side passerer nervetråde til organer i mave og brysthulen. Herfra passerer også nervetråde, der fører tilbage ind i spinalnerverne, og andre, der fører til nogle af hjernenenerverne; således forsynes blodkar i lemmer, torso og alle øvrige dele, spinal- eller hjernenenerver forbinder sig til. De sympatiske nerver overfører hovedsagligt impulser, der regulerer muskelvæv i organer og i de små arterier i de forskellige væv. Blodkarrenes tonus – selve kredsløbet – reguleres sympatisk ved det vasomotoriske center i medulla oblongata. Men det sympa-

tiske system distribuerer blot impulserne fra det centrale nervesystem, impulser opstår ikke i det sympatiske system selv. Impulser afgives fra rygmærven til spinalnervernes forreste rod og passerer gennem korte grene ind til den sympatiske grænsestreng. Det sympatiske system regulerer kredsløb, fordøjelse og respiration.

Centralnervesystemets anatomiske struktur er yderst kompliceret, og begivenhederne, der finder sted i dette netværk af tråde, celler og fibre, er selv i dag nærmest ukendte. Så vi må erkende, at i beskrivelsen af centralnervesystemets fysiologi kan vi foreløbig ikke foretage andet end at efterspore de veje, ad hvilke impulser kunne passere fra en del af systemet til en anden, og så ud fra den anatomiske sammenhæng udlede med større eller mindre sandsynlighed, hvorledes den fysiologiske naturs enkelte dele er i forbindelse med hinanden og med resten af kroppen. Generelt kan man (siges det) formode, at der findes nervecentre i det centrale system, der relaterer til specielle sensoriske, sekretoriske eller motoriske mekanismer på specielle måder, samt at centre, f.eks. som påvist for genito-spinal centret, befinder sig i en given position i rygmærven og udfører en given funktion. Netop det subtile aspekt ved sådanne centre som udtryk for bevidsthed (Chaitanya) i forskellige former af Maya Shakti, som her kaldes Chakraer. Disse forbindes via medierende ledere til de fysiske organer for reproduktion, vandladning, fordøjelse, hjertefunktion og respiration i deres egentlige relation til Muladhara, Svadhishtana, Manipura, Anahata og Vishuddha respektive, nøjagtigt som visse nervebundter er tildelt en specifik, om ikke eksklusiv, forbindelse med forskellige perceptive, viljeskontrollerede og forestillingsdannende processer.«

Centrenes aktivitetsniveau varierer i henhold til individets evolutionære stadi. Hos nogle mennesker er visse centre »vækket«, og hos andre kan samme centre være relativt uvirksomme. Hos visse typer vil solar plexus centret være vækket eller aktivt, hos andre hjertecentret, og hos andre igen halscentret. Foreløbigt er hovedcentret kun aktivt hos et fåtal. Generelt kan siges, at hos vilde mennesker og mennesker tidligt i evolutionsforløbet er de tre centre under diaphragma – centret ved rygsøjlebasis, sakralcentret og solar plexus-centret – vækket og aktive, mens centrene over diaphragma er »latente«. Hos gennemsnitsmennesket begynder halscentret at give sig til kende, mens hoved- og hjertecentre stadig sover. Hos det højt udviklede menneske, civilisationens ledere, intuitive filosoffer og videnskabsfolk og hos de store helgener, giver både hoved- og hjertecentre sig til kende, deres vibrationer kan mærkes. Hvorvidt hoved- eller hjertecentrets aktivitet dominerer, afhænger af type og af egenskaberne i den emotionelle og mentale bevidsthed.

Alt efter menneskets udvikling bliver disse kraftcentre altså levende og fremherskende, og alt efter, hvor »levende« de er, gør forskellige typer aktivitet sig gældende. Centrene under diaphragma styrer det fysiske liv i den materielle form og det animalske psykiske liv, som begge er til stede hos mennesker og dyr. Centrene over diaphragma vedrører det intellektuelle og spirituelle liv og frembringer den aktivitet, hvormed mennesket demonstrerer, at det er forskelligt fra og højere end dyret, og klatrer opad på evolutionens stige.

Således er i kort form Østens lære om de syv kraftcentre eller chakraer.

Når man sammenholder den østlige lære om de syv centre med den vestlige lære om kirtlerne, ser man først og fremmest

---

¹⁰³ Sammesteds, s. 126-129.

en slående overensstemmelse i deres placering. De syv kraftcentre befinder sig i de samme regioner som kirtlerne, og hvert kraftcenter kan meget vel være (er, ifølge indisk lære) kilde til kraft og liv i de korresponderende kirtler.

Følgende sammenholdende tabel viser denne identiske overensstemmelse i placering:

CENTRE

Hovedcenter
Center mellem øjenbrynene
Halscenter
Hjertecenter
Solar plexus-center
Sakralcenter
Center ved rygsøjlels basis

KIRTILER

Pinealkirtel
Hypofyse
Thyreoida
Thymuskirtel
Pancreas
Gonader
Binyrer

Et andet faktum, endnu mere slående end det første, er, at de kraftcentre, der er aktive, modsvarer de kirtler, hvis funktioner kendes og hvis sekreter eller hormoner for størstedelens vedkommende er opdaget. Centre der sover eller er ved at vågne hos menneskehedens fremskredne mennesker modsvarer kirtler, hvis funktioner er relativt ukendte og hvis sekreter er uopdagede. Det kan f.eks. bemærkes, at dr. Berman anfører pinealkirtlens sekret, et af de to i hypofysen, og thymussekretet som ukendte, ligesom også binyrebarkens er. Disse modsvarer det sovende eller opvågnende hjertecenter, halscenter, hovedcenter og centeret ved rygsøjlels basis.

Er dette blot en interessant tilfældighed? Eller står vi over for den realitet, at hver kirtel med uopdagede hormoner har forbindelse med sovende centre og centre, der endnu ikke er vækkede i gennemsnitsmennesket?

Jeg tror, det til sidst vil vise sig, at kirtlerne er opstået ved hjælp af centrenes energi, for de centre, der er aktive i gennemsnitsmennesket, forekommer relaterede til kirtler, hvis

specifikke sekreter er blevet isoleret, og hvis funktioner i forbindelse med blodstrømmen kendes, mens de centre, der stadig ligger sovende og uudviklede, forekommer relateret til kirtler, hvis sekreter kun kendes delvist eller er helt ukendte. Det er i hvert fald en nærmere overvejelse værd.

Vestens psykologer har som følge heraf ret, når de anfører, at mennesket er, hvad hans kirtler gør ham til, og at vi hverken er bedre eller værre end vores specifikke endokrine system. Men grunden hertil kan ligge i, at den orientalske teori om kraftcentrene er korrekt. Kirtlernes tilstand og over- eller underaktivitet og deres rette eller forkerte funktioner kan bestemmes ud fra centrenes tilstand. Kirtlerne er blot de ydre symboler, det synlige materielle aspekt af et langt større og mere kompliceret system. De bestemmes af egenskaberne hos det sjæleliv, der virker igennem dem og den sjæl, der kontrollerer og behersker alt.

Centrenes tilstand er altså afhængig af type og kvalitet hos sjælskraften, der vibrerer igennem dem. Hos det kun lidt udviklede menneske er det helt enkelt livskraften, prana, der er aktiv og giver sig til kende. Den nærer det animalske liv og bringer de lavere centre (centret ved rygsøjlebasis og sakralcentret) i aktivitet. Senere, efterhånden som mennesket udvikles, giver bevidstheden, sjælsaspektet, sig gradvist til kende og bringer solar plexus-centret i aktivitet. Dette center er sæde for det laveste psykiske sansende liv både hos mennesker og hos dyr, og det refereres ofte til som instinkthjernen. Bhagavan Das fortæller os, at:

»Det er værd at lægge mærke til, at navlen i sanskritlitteraturen ofte omtales som mere central og nærmest mere væsentlig for organismen end hjertet. Der mangler sandt nok ikke indikationer på hjertets væsentlighed ... men det er muligt, at 'navlen' fysiologisk var et mere vitalt organ i de tidlige stadier af evolutionen og selv i dag er mere essentielt forbundet med regulært begær end hjertet, der

måske skal betragtes som forbundet med den del af begæret, som har med handling at gøre.«¹⁰⁴

Han citerer også fru Besant i følgende afsnit:

»'Navlen' repræsenterer solar plexus, måske det sympatiske nervesystems vigtigste plexus; det regulerer fordøjelsessystemet, og sender forgreninger til lever, milt, mave og til fordøjelseskanaal og reproduktionsorganer. Det er heller ikke uden forbindelse til lunger og hjerte. Det kan anskues som det sympatiske systems hjerne og responderer med farlig lethed på tanken. Koncentration herpå, ofte uovervejede foretaget, resulterer nemt i en specifik, ubehandlelig nervøs sygdom. Stærke følelser forårsager voldsomme forstyrrelser i det, og en følelse af kvalme, der ofte opstår efter et emotionelt chok, skyldes dets ophidsede reaktion.«¹⁰⁵

Mennesket fungerer i dag for det meste igennem disse tre centre. Livskraften anvendes via gonaderne til at nære og stimulere sexlivet, gennem binyrerne, kamp-og-flugt kirtlerne, skabes trangen til at kæmpe og udvikles, gennem solar plexus reguleres det psykiske instinktliv. Således mobiliseres det personlige menneske og bliver et bevidst sansende menneskevæsen. Efterhånden som evolutionen fortsætter, bliver selvet, eller sjælen, mere og mere aktivt og dominerende i mennesket og i hans fysiske eksistens, og lidt efter lidt vækkes alle dele i den æteriske struktur til live. Gradvist øges aktiviteten i de højere centre, og den kraft, der gennemstrømmer kroppen, ændres til at have større betydning for centrene over diaphragma. Halscentret vækkes og bliver organ for kreativ udfoldelse, hjertecentret belives, og

---

¹⁰⁴ Das, Bhagavan, *The Science of the Sacred Word*, Vol. I., s. 82, fodnote.

¹⁰⁵ Sammesteds, s. 83.

mennesket bliver bevidst om sit sjælsforhold, sit gruppeansvar og livssjælens inklusivitet. Til slut vågner hovedcentrene, og en helt anderledes vidtrækkende perceptionsformåen indgår i bevidstheden. Mennesket bliver bevidst om sig selv som sjæl, integreret som personlighed, og endnu senere bliver han bevidst om åndens liv, det guddommelige liv, om den spirituelle, usete verden og om »den sky af vidner« som bekræfter sjælelivets virkelighed.

Et af målene for den menneskelige evolution er at opnå dette. Centret ved rygsøjlels basis og hjerte- og hovedcentrene, skal nå fuld aktivitet, og således igennem blandingen af energi, latent i selve stoffet og oplagret i centret ved rygsøjlels basis, af sjælens energi med sæde i hjertet og med den spirituelle energi, centreret i hovedet, bringes mennesket til det højeste punkt af fuldkommenhed. Gennem denne energifusionering bliver mennesket et aktivt udtryk for Gud, – ånd, sjæl, krop blandet og forenet, således at kroppen reelt bliver vehikel for sjælen og sjælen reelt et udtryk for åndens vilje og hensigt.

Hvad sagde Kristus, da han levede på jorden? »Den, der har set mig, har set Faderen« (*Joh. 14,9*). Han sagde også: »Den, som tror på mig, skal også gøre de gerninger, jeg gør, ja, han skal gøre endnu større gerninger, thi jeg går til min Fader« (*Joh. 14,12*). Han var sjælen inkarneret i legemet, der åbenbarer Faderen, Ånden, og gennem legemets mekanisme blev de sjælens evner tilkendegivet, som, ifølge hinduismen, følger centre-nes opvækkelse, og som hinduismen opstiller således:

1. Anima ... evnen til at gennemtrænge alle legemer og til at vække de døde til live. Kristus kunne træde uset ind i rum, og kunne vække de døde til live (*Luk. 24,36*, *Mark. 16,14*, *Joh. 20,19*, *Joh. 11*).
2. Mahima ... evnen til at omfatte alt eller til at udvide sig eller til at opfatte universet. Kristus kendte til alle ting (*Matt. 12,25*, *Joh. 2,24*, *Joh. 6,64*).
3. Laghima ... evnen til at gøre sig let, så man kan svæve i luf-

ten eller gå på vandet. Kristus gik på vandet (*Matt. 14,25,26, Mark.6,48*).

4. Garima ... evnen til at gøre sig tung. Der findes ingen beretning i den kristne bibel om, at Kristus anvendte denne evne.
5. Prapti ... forudsigelsen af hændelser (Kristus forudsagde sin korsfæstelse (*Matt.26,2, Luk.24,7*) og evnen til at helbrede sygdomme (Kristus helbredte hundredvis af mennesker, *Matt.12,15* og *14,14*), samt clairvoyante og clairaudiente evner (Kristus var både clairvoyant, *Joh.1,48* og clairaudient, *Joh.12,29*).
6. Prakamega ... evnen til at bevare det fysiske legeme. Kristus viste sig igen for sine disciple efter døden, tilsyneladende i det legeme, de kendte (*Joh.20,20-27*).
7. Visitvan ... magt til at udøve selvkontrol, evnen til at kontrollere både dyr og mennesker. Kristus demonstrerede alle disse evner, endda kontrollen over dæmonbesatte mennesker og svinene som løb ned ad en stejl høj og ud i havet (*Matt.8, Mark.5, Mark.9*).
8. Ishatvan ... evnen til universelt herredømme: Denne evne tilskrives Kristus overalt og indikeres ved, at han sidder ved Guds højre hånd.

Og er da besiddelsen af disse evner og opfyldelsen af Kristi profeti, nemlig at vi skal udføre disse større gerninger, i så stærk modsætning til, hvad Vesten kalder sund fornuft? Gennem radioen udsender vi lydbølger, vi tidsbestemmer og forstærker dem, men når alt kommer til alt, forstærker vi blot lydbølger, der i deres oprindelige subtile form strømmer ind over os. Hvad kunne vel være mere naturligt, end at mennesket, som har konstrueret mekaniske forstærkere, også selv skulle blive sensitiv nok til at kunne opfange lydbølger uden hjælpeforanstaltninger og således måtte betegnes clairaudiente? Og er tankeoverførsel (som må anerkendes af selv den allermest skeptiske) ikke blot en speciel form for radioudsendelse? Ligeledes

med andre »mirakler« – kontrolleres den materielle verden da ikke af subtile kræfter, og kunne mennesket ikke med tiden lære at operere i det subtile felt og hermed opnå kontrol med det, der blot er fysisk og materielt?

Således er Indiens ældgamle tro – at ved sjæls- og åndsudvikling, ved opvækkelse af alle centrene når mennesket til modenhed og herlighed.

Kapitel 7

Konklusion

I denne bog har vi behandlet Østens og Vestens to psykologiske systemer. Tilsammen har vi et komplet billede af mennesket som levende sjæl, der virker gennem visse mekanismer. En del heraf, nemlig det æteriske legeme med dets centre, er subtil, uset og uden for rækkevidde af vores 5 sanser, og en anden del heraf er tæt fysisk, nemlig de endokrine kirtler og nervesystemet, der regulerer det resterende af den tætte fysiske manifestation. Vi tror disse to dele udgør et hele.

Sjælen er altid den store realitet, udtrykket for det ene liv, der udgøres af æteriske og tætte legemer. Det er sjælskraft, der indvirker på og virker igennem det æteriske legeme, der udvikler de specialiserede centre i dette legeme, der igen påvirker det tætte fysiske legeme.

Spørgsmålet om hvordan man opnår større effekt af sine handlinger er det, der tiltaler det vestlige sind mest. Mennesket, sjælen, er begrænset i sin handlekraft af sjælsinstrumentets tilstand. Hvis kirtlerne, nervesystemet og det æteriske legeme med sine centre er ude af balance og ikke fungerer ordentligt, må mennesket, sjælen, helbrede eller reparere disse. Det er kun fordi mennesket i sin essens er en levende sjæl, vi overhovedet kan komme på den tanke, at kirtlerne ikke skulle fungere ordentligt for så at gå videre med at studere, korrigere og perfektionere dem.

At arbejde direkte på kirtler og nervesystem ved hjælp af medicin eller andre midler er i al væsentlighed reparationsarbejde og begrænses ved det enkelte menneskes specifikke kirtlers og specifikke nervesystems højeste tilstand. Det samme gælder måske endda i højere grad for det æteriske legemes centre, som kan påvirkes gennem visse orientalske åndedrætsøvelser, mantraer og kropspositurer. Sådanne øvelser er yderst farefulde, leder endda ofte til sindssygdom. Man må håbe, vi med tiden vil have fået tilstrækkelig viden og erfaring

til at kunne arbejde intelligent og direkte på centrene og derved blive i stand til mere effektivt at kontrollere neuroser og kirtler i den fysiske krop.

Som resultat af vores undersøgelse opstår tilsyneladende tre teorier, der former en treleddet hypotese for redegørelsen for mennesket som en organisme, der udtrykker liv, selvbevidsthed og intelligent hensigt.

For det første: *Som menneskets kirtler og nervesystem, så mennesket.* Hans temperament, naturlige egenskaber og intelligente håndtering af sine omgivelser og livserfaringer betinges af hans endokrine system. Ifølge Vesten.

For det andet: *Som menneskets centre, så mennesket.* Latente eller aktive fokuspunkter for energi i det menneskelige, æteriske legeme bestemmer hans karakter, hans udtryksmåde, hans type og også hans krops levetid. Hans aktiviteter på det fysiske plan er totalt afhængige af kvaliteten af den kraft, der gennemstrømmer hans centre. Ifølge Østen.

For det tredje: *Kirtler, neuroser, såvel som centre betinges af den kontrol, eller mangel på samme, som sjælen udøver.*

Man kan hævde, vi blot har formået at skubbe hele sagen tilbage i det usete og ubeviselige. Men er det nu også tilfældet? Er mange faktorer, der nu accepteres som realiteter, ikke opstået af tidligere tiders spekulationer og vage hypoteser? Blev det der i vores tid blev bevist og påvist ikke i fortiden anset for ubeviseligt? Kunne det ikke være muligt at benytte en teknik og anvende en metode, der med tiden gennem mængden af direkte tilgængelige beviser, vil give os en klarere forståelse af de faktorer, der lige nu er så uklare for os?

Som vi har set fremfører Vesten sine fakta om strukturen. Menneskets mekanisme betinges af hans endokrine system plus nervesystemet, responsapparatet. Kan vi tilnærme os emnet fra dette ståsted og ved en behandling af de menneskelige kirtler skabe perfektion i den menneskelige krop og hermed til slut føre mennesket ind i sjælens klare lys? Kan guddommelighed udfoldes via fysiske midler? Eller kan vi, idet vi accepterer den

østlige holdning, at centrene er udtryk for sjælen og forårssager kroppens opbygning og regulering igennem nervesystem og kirtler, udforske og benytte en erkendt farlig metode og arbejde direkte på eller igennem centrene?

Findes der en tredje måde, hvormed vi kan undgå den rent fysiske tilgang og også faren ved at vække centrene for tidligt? Skulle det ikke være muligt at nå en løsning og en metode, der giver sjælen den fulde brug af sit instrument og skaber lige det perfekte samspil mellem sjæl og krop, som centrenes rette aktivitet hævdes at skabe?

Der findes en måde, hvorpå mennesket kan konstatere, han virkelig er en sjæl og derfor i stand til at kontrollere sit udtryksinstrument, den trefoldige, lavere natur, de samlede psykiske og mentale tilstande. Gennem denne metode er det muligt at frembringe en enhed ud af Østens visdom og Vestens kundskab, hvor de bedste aspekter fra hvert system kan gøres tilgængelige for menneskeheden som helhed.

Når man overvejer muligheden for menneskets opdagelse af sjælen, må der først være en villighed til at acceptere en hypotese, for hypoteser har altid tjent som afsæt for kundskab. Så vi forudsætter som arbejdshypotese, at mennesket er en sjæl og ejer en krop, og at der findes et forenende forbindelsesled mellem sjæl og krop i form af et energilegeme.

De, som hidtil har søgt at konstatere kendsgerningen om sjælens eksistens og dens belivende princip, deler sig i to grupper. Mystikerne som har anvendt aspiration og emotion tilsat fysiske metoder, og de mere rent mentale personer, som har gjort brug af intellekt og sind for at nå spirituel viden. Denne lange række af kendere af Gud har brugt forskellige terminologier, men det er uvæsentligt for vores formål, om de kalder sjælen selvet, den elskede, den ene, Gud eller Kristus. Mystikeren flagellerede og misbrugte sin krop gennem faste og overdisciplinering, hvorved han reducerede de kødelige lysters krav. Hertil føjede han en intens hengivenhed over for den elskede og en længsel efter visionen. Til slut efter års strenge

øvelser fandt han, hvad han søgte og forenedes med den elskede.

Den anden gruppe anvendte sig af fornuften og praktiserede sindskontrol tilføjet streng emotionel og fysisk kontrol. Gennem deres målrettede søgen fandt de også virkeligheden og nåede det evige plans udvidede bevidsthed og enhed med den Universelle Sjæl.

Begge grupper bærer vidnesbyrd om sjælens sande eksistens, men begrænset af deres specielle tilbøjelighed og metode er deres vidnesbyrd ensidige. Den ene er for visionær, mystisk og emotionel, den anden for akademisk, intellektuel og formskabende. Men nu, qua udbredelsen af den menneskelige viden og det tætte samspil mellem sindene via litteraturen og via det talte ord og rejser, er tiden inde, hvor en fusion for første gang er mulig, og på baggrund af begge hemisfærers filosoffers og helgeners tidligere konklusioner skulle vi kunne udarbejde et system og en metode for spirituel indsats passende til vores tid og generation.

Derfor forekommer det praktisk at foretage visse indledende skridt, der kan opstilles som følger:

- a. En fornuftig behandling af den fysiske krop, hvor Vestens viden anvendes, især i forbindelse med forebyggende medicin og det endokrine systems generelle helse.
- b. En intellektuel forståelse og ibrugtagen af den moderne psykologis grundlæggende fakta og en fornuftig psykoanalyse, hvorved der opnås viden om den mentale, emotionelle og fysiske mekanisme, som sjælen søger at udtrykke sig igennem.
- c. En erkendelse af det faktum, at ligesom den fysiske krop er en automat responderende på og styret af begær og den emotionelle natur, kan disse emotionelle bevidsthedstilstande (rækkende helt fra madglæde til kærlighed til Gud) kontrolleres af det ræsonnerende sind.
- d. Ud af alt dette kan vokse et studie i sindets love, hvorved re-

lationen mellem sind og hjerne vil kunne forstås og anvendes.

Når disse fire punkter kan begribes af og deres virkning mærkes i menneskets personlighed, har vi den integrerede og koordinerede organisme; da må strukturen anses for at være klar til sjælsstyring. Stadierne ovenfor skal ikke forstås som forløbende i ordnet rækkefølge, men som forløbende samtidigt. Ligesom det også er klart, at fuldkommen viden om sjælen og den verden, sjælen afslører, kun er mulig for et menneske, der er udrustet, som opstillingen anfører. At kende Gud, værdsætte sandheden og skønheden, at være i kontakt med den mystiske vision er altid muligt for dem med et vækket og aktivt hjertecenter. Sådanne gudhengivne har eksisteret til alle tider, de føler, sanser, elsker og tilbeder, men forbindelsen mellem sjæl, sind og hjerne mangler. Når intellektet tilføjes den mystiske udrustning, er hovedcentret vækket, og pinealkirtlen befinder sig ikke længere i atrofieret tilstand, men vides at være sæde for sjælen og den målrettede, spirituelle vilje. Hvor begge disse centre er vækket, har vi de store, enestående, spirituelle personligheder, som arbejder med indviet hjerte og hjerne, og sætter deres segl på verdens tænkning. Den mystiske vej har hidtil været for de fleste og intellektets vej for de få. Men menneskeheden har nu nået et stade, hvor den, idet den baserer sine hypoteser på de manges mystiske erfaringer, kan bevæge sig fremad fra følelse og tilbedelse til kendskab, og fra kærlighed til Gud til viden om Gud.

Dette kan finde sted, når Østens visdom føjes sammen med Vestens viden, og sjælens videnskabs teknik bringes til at virke ind på vores vestlige, intellektuelle typer. Det er umuligt at uddybe denne teknik. Men den kan da kort beskrives som 8 stadier, opstillet som følger:

1. Kontrol med vores relationer til andre, sammenfattet i ordet *harmløshed*, som defineret i Østens Fem Bud: Harmløshed,

- sandfærdighed over for alle levende væsener, selvbeherskelse og afholdelse fra tyveri og begærlighed.¹⁰⁶
2. Livets renhed, som beskrevet i de Fem Regler: Indre og ydre renselse, at stille sig tilfreds, brændende aspiration, åndelige studier og hengivenhed over for Ishvara (det guddommelige Selv).¹⁰⁷
  3. Sindsligevægt og værdighed.
  4. Ret styring af livskraft og hermed sjælens direkte indvirken på det æteriske legeme. Denne energistyring fulgt af styring af centre og fysisk krop er først mulig, hvor mennesket har opnået renhed og sindsligevægt og værdighed. Han har ikke adgang til viden om energiens love, før han gennem disciplin har lært sig kontrol med den animale natur og har nået det punkt, hvor humørsvingninger og selviskhed ikke længere øver deres indflydelse på ham.
  5. Tilbageatrækning. Termen betegner evnen til at fokusere bevidstheden i hovedet og virke herfra som en sjæl, eller til at trække bevidstheden tilbage fra udadvendt opmærksomhed på objektive og håndgribelige ting og vende den indad.
  6. Nærvær eller koncentration. Dette er at leve fokuseret i én retning og medfører, at sindet bringes til aktivitet i stedet for emotionerne. Herved styres det emotionelle og fysiske menneske fra det fokuserede sind.
  7. Meditation er forlænget nærvær eller koncentration og genererer kraft til at fokusere sindet på sjælen og dennes anliggender. Dette indebærer, at organismen ændres radikalt, og bekræfter sandheden i udtrykket »som mennesket tænker, sådan er han«.
  8. Kontemplation er sjælens virke på sit eget plan, når denne ser ud over formen og kontakter det femte eller spirituelle naturriges energier. Denne fremgangsmåde følges af nedstrømningen af sjælens viden og energi til hjernen (ved

---

¹⁰⁶ Bailey, Alice A., *Sjælens lys. Patanjalis Yoga Sutraer*, s. 163-165.

¹⁰⁷ Sammesteds, s. 166-168.

hjælp af sindets styring). Sjælens aktivitet skaber såkaldt illumination, der forårsager energiindstrømning i det hele menneske og opvækker centrene i tilpas hastighed og rækkefølge.

Denne bevidst styrede spirituelle energi, som virker igennem det vitale legeme og centrene, skulle, hævdes det, til slut bringe menneskets fysik og endokrine system i en sådan tilstand, at vi kan iagttage et perfekt helbred og dermed et perfekt apparat for sjælens udtryk. På denne måde, får vi at vide, kan mennesket opnå præcis viden om sjælen og om sig selv som »dybere væren« med evnen til at anvende sin mekanisme med klart formål og dermed fungere som sjæl.

Studiet af begge hemisfærers store mystikere, helgener og adepters liv giver megen information om de fænomenele virkninger af at følge ovennævnte metode, selv efter man eliminerer meget af det, der har et anstrøg af hallucinationer og psykisk sygdom. Visse former for clairvoyance, forudsigelser og telepatisk kommunikation, clairaudience og den specielle psykometrievne ses ofte. Man må imidlertid huske på, at alle disse evner har deres spirituelle udtryk såvel som deres lavere. A.E. Powell siger:

“Der findes stort set to former for clairvoyance, den lavere og den højere. Den lavere form viser sig sporadisk hos naturfolk som Centralafrikas vilde og er en slags massiv sansning svagt forbundet til hele det æteriske legeme snarere end en eksakt og præcis sanseperception, der kommunikerer gennem et specialiseret organ. Den er praktisk taget udenfor menneskets kontrol. Den æteriske dublet og nervesystemet er så tæt forbundet, at en påvirkning det ene sted hurtigt forplanter sig til det andet. I forbindelse med lavere clairvoyance foregår den tilsvarende forstyrrelse næsten udelukkende i det sympatiske nervesystem.

Hos højt udviklede kulturer forsvinder denne svage

sensitivitet sædvanligvis med de mentale evners udvikling, og senere hen, når det spirituelle menneske udfoldes, genvindes en clairvoyant evne. Men denne gang er evnen præcis og eksakt, viljeskontrolleret og udøves gennem et sanseorgan. En igangsat nerveaktivitet vil næsten udelukkende foregå cerebros spinalt.

De lavere former for psykisme findes ofte hos dyr og mennesker med lavt udviklet intelligens. Hysterisk og ilde reguleret psykisme beror på ringe hjerneudvikling og det sympatiske nervesystems dominans, hvor systemets store ganglie nerveceller, der i vid udstrækning indeholder æterisk stof, let påvirkes af grovere, astrale vibrationer.«¹⁰⁸

Man bemærker ofte, at katte og hunde og udviklingshæmmede mennesker ser og hører ting, personer med normal eller højere intelligens ikke er i stand til at registrere. Men evnen er ubevidst og mennesket ofte et hallucineret offer. Den hellige og seeren ser og hører ligeledes, men brugen af deres evner er totalt underlagt viljen. Forskere i det psykiske kan her finde et helt felt åbent for udforskning, og når hypoteserne om det vitale legeme og centrene efterforskes, bringer det megen reel viden frem.

Lærere i Østens sjælsvidenskab hævder, at opvækkelsen af de forskellige centre afslører tilstande i mere subtilt stof end det fysiske. Det spirituelle menneske beskæftiger sig imidlertid hovedsagligt med centrene oven over diaphragma, som tilfører evner som spirituel perception, korrekt forståelse og fortolkning af ens medmennesker, sådan at vi, som Kristus, kan vide, hvad mennesket indeholder, kan fatte, hvorfor mennesket er, som han er og handler, som han gør. Inspirationens kraft, den højeste af alle evner, viser sig som inspiration til skabende arbejde med halscentret som medium og til humanitær

---

¹⁰⁸ Powell, A. E., *Den Æteriske Dublet*, s. 102, 103.

virksomhed med hjertecentret som medium.

Denne gruppe af lærere hævder, at kraft fra centrene nedenfor diaphragma, som den anden virkning, overføres til centrene ovenfor. Gennem evolution og virkningen fra meditation bliver mennesket i stand til at fungere bevidst igennem sine tre vigtigste centre (hoved, hjerte og hals) og lade sine tre lavere centre (rygsøjlels basis, sakralcenter og solar plexus) fortsætte med automatisk at lede energi til kroppen, så fordøjelsessystem, reproduktionssystem og visse aspekter i nervesystemet kan fortsætte deres virke. I henhold til denne teori lever majoriteten af mennesker »nedenfor diaphragma« med livskraften centreret om det rent animalske og sansende liv. Seksualliv og emotionelt liv dominerer, og al kraft, der tilflyder sakralcenter og solar plexus, går til stimulering af visse fysiologiske og psykiske processer. Men som mennesket udvikles, ændres energiens retning. Vi har set, at kraften er dobbelt, dels livskraft og dels sjælskraft. Den ene udtrykker sig gennem blodet og den anden gennem nervesystemet. Livskraftens aspekt fortsætter sin vitaliserende funktion og bringer kraft til alle kropsorganer og -strukturer, hvor sjælskraften, før i et stadie af relativ ro, begynder at rette sig opad. Sjælskraften i centret ved rygsøjlels basis føres til hovedet via spinalkanalen, voksende i kraft mens den passerer igennem hvert center et efter et.

De psykologiske virkninger af denne bevidsthedsoverførsel er interessante. Når sjælen er »indsat på tronen« (som de videnskabelige orientalske bøger udtrykker det) i hovedet, trækker den ved magnetisk kraft den latente kraft ved rygsøjlels basis op imod sig selv. Således skabes igennem sjælens tiltrækkende energi en fuldstændig blanding af spirituel energi og stoffets egen kraft. Dette er, hvad der menes med, at kundalini kraften rejses og bør foregå ved den dominerende sjæls magnetisme og ikke ved meditation på noget specifikt center eller ved nogen bevidst aktivitet udøvet på stoffets kraft.

Sakralcentrets sjælsenergi skal føres til det højeste, kreative

center, halsen, hvorved vægten vil blive lagt på kreativt arbejde til gode for gruppen og ikke på et personligt aktivt sexliv.

Ligesådan skal solar plexus centrets energi føres til hjertet, hvorefter bevidstheden ikke længere vil være selvcentreret og rent selvisk, men mennesket bliver gruppebevidst og inklusiv i sin holdning til andre mennesker og til livet. Han ophører med at vise antagonistisk og eksklusiv holdning. Han ved og forstår. Han viser medfølelse, kærlighed og tjener. Så snart relationen center til center og mellem center og kirtler fattes, er her et stort forskningsområde; fysiologiske og psykologiske virkninger vil fordre indgående efterforskning.

Det er også interessant at bemærke en anden påstand, studerende af den tidløse visdom kommer med. Når mennesket har nået et ret højt evolutionsstade, er halscentret aktivt, og han begynder da at finde ind i arbejdet for verden; han udøver en bestemt virkning på et eller andet felt af verdens aktivitet. Hans personlighed kan anses for at være organiseret, og han må siges at have nået modenhed. Psykologerne fortæller os, at hypofysen er sæde for emotionelle og mentale karakteristika. Den ene hypofyselap rummer fornuften, mens den anden svarer for imaginative, emotionelle evner samt evnen til at visualisere. I mennesker med kreative evner og derfor med en udviklet personlighed, lever de to hypofyselapper op til kravene, og her fra kan det materielle (fysiske) aspekts tilstand vurderes, mekanismen hvorigennem sjælen røres og udtrykker sig selv. Denne kirtel har at gøre med centret mellem øjenbrynene. Dette center er negativt i forhold til hovedcentret, der responderer på sjælsenergien. Når sjælen, gennem udførelse af den nævnte teknik overtager kontrollen og fører energi til hovedcentret og bringer pinealkirtlen fra atrofi til aktiv funktion ligesom i barndommen, begynder det positive aspekt at spille sin rolle. Der skabes forbindelse mellem det negative center og dets genpart, hypofysen, og det positive center og dets genpart, pinealkirtlen. Det hævdes, at der med tiden etableres et magnetfelt; sjæl og krop mødes, faderen og moderen forbindes,

og sjælen fødes i menneskets bevidsthed. Dette er fødslen af Kristus i Guds hus og tilblivelsen af det sande menneske. Herpå er reproduktionsorganerne og deres funktioner på det fysiske plan det ydre, konkretiserede symbol. Seksualmagiens vidt udbredte perversioner er en forvrængning af den sande, spirituelle forening eller fusionering af de to energicentre i hovedet, som igen billedliggøres med forbindelsen mellem sjæl og krop. Seksualmagi forviser processen til centret nedenunder diaphragma og til forbindelsen mellem to personer på det fysiske plan. Den sande proces finder sted inde i et menneskes egen natur, med centret i hovedet og med forbindelsen, der eksisterer mellem sjæl og krop i stedet for mellem mand og kvinde.

Forbindelsen mellem de to hovedcentre og deres korresponderende kirtler hævdes endvidere at bevirke, at et strålende lys bryder frem. En del vidnesbyrd fra verdens hellige skrifter bekræfter dette, deriblandt Kristi påbud til sine disciple om »at lade deres lys skinne«. Mystikernes skrifter om deres liv indeholder ligeledes talrige vidnesbyrd om et lys, der er blevet set. I et brev til en gruppe studerende (som har mediteret i mange år) spurgte jeg, om de havde bemærket nogle interessante fænomener som følge af deres arbejde. Brevet blev ikke sendt til neurotikere og visionære typer, men til mænd og kvinder med gode resultater inden for deres felt, forretningsliv, kunstnerisk og litterært virke. 75% svarede, de havde set et lys i hovedet. Hallucinerede de? Var de ofre for egne fantasier? Hvad var det, de så og til stadighed ser?

Her ligger også et interessant forskningsområde, der kan resultere i viden baseret på det faktum, videnskaben nu anerkender, at lys er stof, og stof er lys. Når sjælen er aktiv, og mennesket har nået bevidst forening i sjælen, kan han igennem den heraf følgende ekstra stimulering, blive klar over det æteriske legemes lys ved dets vigtigste forbindelsespunkt til den fysiske krop i det vigtigste center i kroppen, nemlig hovedcentret.

Professor Bazzoni siger:

»Vi ved, at alle stofformer på jorden består af 92 forskellige slags atomer grupperet i molekyler, der samlet set, i talløse millioner, former alle legemer, vi kan se omkring os og for den sags skyld vores egne kroppe. Nu kan hvilken som helst af disse 92 slags atomer, stimuleret på bestemte måder, videnskaben kender godt, bringes til at afgive lys – for det meste farvet lys – og arten af dette lys er særegen og karakteristisk for hvert af de 92 atomer.«

Forudsat hypotesen om en æterisk krop bekræftes, kaster dette da lys over vores problem? Er den glorie omkring helgeners og guddommers hoveder på de gamle malerier fra begge hemisfærer indikation på, at kunstnerne vidste, de malede oplyste mennesker i fysisk såvel som spirituel forstand? Disse ting bør undersøges og be- eller afkræftes.

Muligheden for at forene de to store skolers tankeretninger, der søger at redegøre for den menneskelige entitet ud fra vestlig forståelse og østlig filosofi, baseret på en teknik i sjælskontrol, er derfor af eksperimentel natur. Forudsat man er villig til at acceptere det, den vestlige studerende anser for hypotetisk, og arbejder med et åbent sind, hvad kan da i specifik og praktisk betydning gøres for at vise denne bogs argumenter som sande eller falske?

Maeterlinck citerer Herbert Spencer for følgende:

»Idet vi uophørligt konstruerer ideer, der kræver, at vores evner strækkes til deres yderste og uophørligt finder, at de ideer må opgives som ubrugelige forestillinger, når vi måske klarere end ad nogen anden vej erkendelsen af storheden i det, vi forgæves søger at fatte ... Ved fortsat

---

¹⁰⁹ Bazzoni, C. B., *Kernels of the Universe*, s. 31.

at søge viden og fortsat at rende panden mod en mur af overbevisning om umuligheden i at vide, kan vi holde den bevidsthed i live, at det er vores højeste visdom og dybeste pligt at anskue det, ved hvilket alting eksisterer, som det Ukendelige.«¹¹⁰

Men skulle det ikke være muligt at gøre visionen klarere og »uddybe vores overbevisning« og nå til en bedre forståelse af de former og aspekter, der tilslører denne ukendelige essentielle realitet i hvis legeme, »vi lever, røres og har vores væren«?

Givet at det er fænomenernes verden, hvad enten vi har at gøre med menneskeheden eller de former, man ser og kontakter i sjælens rige, kan det måske til sidst bevises, at formerne (idet de stiger op ad eksistensens skala) progressivt, ekspansivt afslører sandheder om dette essentielle liv. Ligesom mekanismen udvikles og forbedres, gør måske også vores begreber om guddommelighed. Edward Carpenter udtrykker denne tanke på følgende måde:

»Dr. Frazer siger i afslutningen af sit store værk, *The Golden Bough* farvel til sine læsere med ordene: 'Naturlovene er blot hypoteser, udtænkt for at forklare den evigt foranderlige tankekonstruktion, som vi med højtidelige ord kalder Verden og Universet. Når alt kommer til alt, er magi, religion og videnskab ikke andet end teori, og ligesom videnskaben har fortrængt sine forgængere, vil den nok selv herefter overgås af en eller anden mere perfekt hypotese, måske af en fuldkommen anderledes måde at betragte fænomener på, at registrere skyggerne på skærmen – som vi i vores generation ikke har den ringeste ide om.' Jeg forestiller mig, at Dr. Frazer har ret i, at 'en anderledes måde at betragte fænomener

---

¹¹⁰ Maeterlinck, Maurice, *The Light Beyond*, s. 95.

på', der er forskellig fra videnskabens, vinder hævd. Men jeg tror, ændringen vil komme ikke så meget fra videnskabens egen vækst eller ekspansion af dens 'hypoteser' som fra vækst og ekspansion i det menneskelige *hjerte* og ændring i dets psykologi og perceptionsevne.«¹¹¹

Maeterlinck sammenfatter dette meget rammende ved at sige: »Det tilkommer os derfor at fjerne begreber, som alene udgår fra vores kroppe, som dis, der alene udgår fra lavlandet og slører dagslyset for vores øjne. Pascal sagde, én gang for alle: 'De snævre begrænsninger for vores eksistens skjuler uendeligheden for vores øjne'.«¹¹²

Der må udarbejdes praktiske forslag til at modbevise det overnaturlige (hvis man kan udtrykke det sådan) og det må bevises, at mystikerens og seerens vidnesbyrd om subjektive tilstande simpelthen er udtryk for naturligt forekommende kræfter og evner. Disse evner har mennesket foreløbig ikke formået at kende og styre, ligesom han for århundreder siden ikke formåede at erkende de kræfter, han nu i nogen grad kender og anvender, og som tjener vores nuværende civilisation til ære. Lad os bevise at en af disse sjælskræfter er en kendsgerning i naturen, og en helt ny verden vil åbne sig for menneskeheden. Dr. Leary er enig, når han siger:

»Man fornemmer på en eller anden måde, at i hvert fald nogle personer har nogle egenskaber, nogle træk, der ikke kan redegøres for ud fra aktiviteten i nogen fysisk struktur. Ej heller er dette en uvæsentlig pointe, som kan afvises som blot og bar overtro; det er for udbredt, for emotionelt ladet og for vedkendt selv blandt psykologer til at kunne ignoreres. Og det er værd igen at nævne, at

---

¹¹¹ Carpenter, Edward, *Pagan and Christian Creeds; Their Origin and Meaning*, s. 278.

¹¹² Maeterlinck, Maurice, *The Light Beyond*, s. 73.

hvis sådanne træk, spirituelle eller ej, findes, der pr. definition eller antagelse ikke har årsag i nogen struktur, vil erkendelsen heraf, selv af den allermindste eller tilsyneladende ubetydelige af disse, uvægerligt og aldeles negere videnskabens område, for determinisme må og skal, for at kunne kalde sig sådan, være fuldstændig deterministisk.«¹¹³

Det må først og fremmest være muligt at stifte et laboratorium, hvor den orientalske filosofis påstande i forbindelse med sjælens belivende virke kan be- eller afkræftes. Fænomenet døden kan undersøges fra den tilbagetrækkende sjæls synsvinkel. Den menneskelige krops udstråling er selvfølgelig bemærket, men specifik forskning i rygsøjlen og dennes relation til centrene er foreløbig et helt nyt forskningsområde, skønt dr. Baraduc fra Sorbonne i Paris faktisk udførte et interessant arbejde på området for 45 år siden. Hans bog, *L'ame Vitale* er tankevækkende, men gætværk, og argumenterne bør underbygges.

Hele emnet om det vitale legeme og dets virkning på nervesystem og kirtler åbner for et enormt forskningsfelt; mens relationen mellem menneskets æterlegeme ikke kun i forhold til nervesystemet men til det planetariske æterlegeme eller til den æter, hvori mennesket som en organisme befinder sig, er helt nyt land.

Dernæst må det være muligt at samle vidnesbyrd om eksistensen og arten af lyset i hovedet, som så mange beretter om.

De seneste spektakulære eksperimenter i telepatiens natur går i den rigtige retning, men telepatiens teknik er foreløbig kun i sin barndom, meget vil komme frem, når man begynder at skelne mellem kommunikation fra sind til sind, som er mental telepati, og den noget sjældnere form for

---

¹¹³ Leary, Daniel H., ph.d., *Modern Psychology: Normal and Abnormal*, s. 191-192.

kommunikation mellem sjæl og sjæl og mellem sjæl og hjerne. Denne sidstnævnte form, kaldet inspiration, har frembragt de hellige skrifter og verdens såkaldte 'inspirerede' skrifter og har kunnet lede de mentale processer hos de store opfindere og videnskabsfolk, poeter og kunstnere.

Telepati og inspiration er lige så afhængige af det individuelle, menneskelige æteriske legeme og dettes relation til de universelle æter som lyset selv eller radioen. De vidner om ånd og sjæls subtile verden.

Pupin siger i epilogen til *The New Reformation*:

»Sjælens skabende kraft er eneste ledetråd i vores forsøg på at dechifrere betydningen af denne ultramaterielle substans. Den sætter den mest pålidelige standard for sammenligning af ét menneskes sjæl med et andet menneskes sjæl og med de lavere dyrs sjæl. En sådan sammenligning, der i nogen grad ligner den videnskabelige metode for kvantitativ måling, har været foretaget siden civilisationens begyndelse. Undersøgelsens procedure svarer på mange måder til den videnskabelige metodes observation, eksperiment og kalkulation. Hvad den mangler i præcision, opvejer den med sin enorme mængde forsøg og fejltagelser fra adskillige århundreders omhyggelige, sammenlignende, kvalitative målinger. Den førte til den universelle vurdering, at menneskesjælen ikke alene er dyresjælen langt overlegen, men også at denne forskel er umådeligt meget større end forskellen mellem deres kropslige strukturer. Sammenligningen afslørede endvidere et element af denne forskel, som hæver sig højt over alle de øvrige differentierende elementer, nemlig det *spirituelle* element. Den menneskelige sjæls skabende kraft har skabt en ny verden i den menneskelige bevidsthed, nemlig den spiri-

tuelle verden.«¹¹⁴

En mulig forskningsgren er fortsættelsen af Dr. Kilners arbejde med menneskets aura, beskrevet i hans bog, *The Human Atmosphere*. Endnu andre research-retninger i overnormale evner beskrives med en ny redegørelse i et australsk tidsskrift ved navn *The Federal Independent*, hvorfra to afsnit skal citeres her:

»For nylig kastede en videnskabsmand, der har udført speciel forskning i Einsteins nyeste relativitetsteori, nyt lys på Kristus' gang på vandet. Professor H.H. Sheldon siger, at hans undersøgelser kan resultere i, at han må gøre gældende, at Biblens beretning, som skeptikere så længe har gjort nar af, lader sig forklare med videnskabelige lovmæssigheder. 'Selv de mest skeptiske sind kan acceptere miraklet, hvis de opdager, at de grundlæggende love i relativitet og elektricitet kan reduceres til en naturlov, og at den elektromagnetiske kraft indvirker på, og endda er stærkere end, tyngdekraften', siger professor Sheldon. Ifølge Einsteins seneste matematiske teori findes der én substans og én universel naturlov, der omfatter elektriske kræfter og tyngdekraft, som tilsammen kan beskrives i en forenet teori, og hvis kræfter indbyrdes øver indflydelse på hinanden. Dr. Sheldon mener, at denne opdagelse fører med sig, at sådan noget, som at flyvemaskiner holdes hængende i luften uden motorer eller materiel støtte, og at det at træde fra et vindue ud i den frie luft uden frygt for at falde ned, nu tilbyder sig som forskningsemner. 'Hvis teorien kan holde, at elektricitet og tyngdekraft i grunden er det samme, vil vi faktisk blive i stand til at isolere os selv fra tyngdekraftens virkning', erklærede han. Som et bevis på disse usandsynlige muligheder viste Dr. Sheldon, hvordan en metallegering med helt normal

---

¹¹⁴ Pupin, Michael, *The New Reformation*, s. 264-265.

reaktion på magnetisk kraft vil forblive hængende tilsyneladende frit i luften, dersom der er placeret en magnet nedenunder den.

Så, i lyset af Einsteins nye teori, skyldtes Kristi uafhængighed af tyngdekraftens almindelig lov, som skulle have betydet at han sank i, så snart han satte fødderne på havoverfladen, en overflod af elektromagnetisme i hans egen krop, og endvidere en kraft udspringende af hans personlighed og livskraft. På alle malerier af Kristus vises han med en glorie om hovedet. Engang ansås denne glorie for at være produkt af hans disciples livlige fantasi. Men i løbet af de senere år har videnskaben, sammen med mange studerende i psykiske fænomener, vist ved hjælp af egentlige forsøg, at ethvert menneske har en aura, der stærkt minder om den stråling, der udgår fra enhver kraftig elektrisk maskine.

Sådan et udsagn er yderligere bevis på, at videnskaben i al hast er på vej over grænsen mellem det materielle og det spirituelle. Når vi indser, at kendskab til de højere lovmæssigheder kan overkomme modstanden fra de lavere lovmæssigheder, skal vi modtage vor sande spirituelle arv.«

Vi står forventningsfulde foran daggryet, hvor religion vil fundere sig på videnskab, og sandheder, tidsaldrene gemmer, kan underbygges og bevises, for som dr. Pupin videre siger:

»Ja, Guds spirituelle virkelighed er usynlig, men den illustreres og forståeliggøres af den fysiske virkelighed, som åbenbares (afsløres) i de skabte ting. Ifølge denne fortolkning af apostlens ord, komplementerer den fysiske og den spirituelle virkelighed hinanden. De er to endepunkter på samme virkelighed, det ene bor i menneskesjælen og det andet i den ydre verden. Dette er en af hovedgrundene til at videnskab og religion supplerer hinanden. De er to søjler i portalen, hvorigennem den

menneskelige sjæl går ind til den verden, hvor guddommeligheden bor.«¹¹⁵

Så vil en ny menneskehed opstå, med nye evner, nye idealer og nye begreber om Gud og stoffet, om liv og ånd. Gennem denne fremtidige menneskehed fremkommer ikke blot mekanisme og struktur, men en sjæl, en entitet, der anvender mekanismen til at manifestere sin egen natur, som er kærlighed, visdom og intelligens.

Videnskaben har endog erkendt denne endelige mulighed og bemærket, at evolutionsprocessen forløber mod en mere og mere perfekt tilpasning af form og liv. Overalt i skabelsen viser et formål sig, en vilje til fuldkommengørelse manifesteres. Formålet og viljen styres af kærlighed og visdom, og de to slags energi – åndens hensigt og sjælens tiltrækkende kraft – anvendes intelligent til fuldkommengørelse af stofaspektet. Ånd, sjæl og krop – en guddommelig treenighed – manifesterer sig i verden, og vil bære alt frem mod den fuldbyrkelse, vi kan se i verdens hellige skrifter i en rigdom af billede, farve og form. Brownings vision af denne sandhed og hans udtryk herfor kan passende sætte punktum for dette essay:

» – og Gud fornyer
Sin ældgamle herlighed. Således dvæler han i alt,
Fra livets allermindste begyndelser, til slut
I mennesket – slutstenen i hans værk
For væren, fuldkommengørelsen i denne sfære
For liv; hvis egenskaber her og der
Spredtes ud i den synlige verden, før
Med bøn om samling, de svage fragmenter
Ville forening i et vidunderligt hele,
Ufuldstændige egenskaber udover hele skabelsen,
Antydede, at et væsen mere måtte skabes,
Et punkt, hvori alle disse spredte stråler skulle mødes

---

¹¹⁵ Sammesteds, s. 272.

Samles i menneskets evner ...
Når hele menneskeheden er fuldkommen, lige
Menneske, altså; alt førte til menneskeheden.
Og det skabte menneske, alt får sin ende så vidt;
Men i det fuldkomne menneske begynder det igen
At føre til Gud. Seere fortalte
Om menneskets snarlige komme; i menneskeselvet opstod
Høje forventninger, symboler, tegn
På en svag herlighed, som altid før
I det evige kredsløb, livet følger.
For mennesket begynder at bryde grænserne for naturens bånd
Og finder nye håb og bekymringer, der hurtigt træder i stedet
For deres virkelige glæder og sorger; de vokser sig for store
Til snævre syn på ret og vrang, som viger
For den evige længsel efter det gode; mens fred
Findes i dem mere og mere.
Sådanne mennesker er allerede nu på jorden,
Klare midt blandt halvfærdige skabninger.«¹¹⁶

---

¹¹⁶ Browning, Robert, *Paracelsus*

Tillæg

NOTE I

(TIL KAPITEL 4)

Følgende uddrag fra en nylig udgivelse stiller spørgsmålet om sjælen på en ny måde og kan måske give en ide om tendensen inden for moderne, vestlig tænkning.

»Udtrykket religiøs indsigt er uklart i sig selv. Skulle det ikke være muligt at præcisere udtrykkets indhold uden at afskære sig fra en kritisk holdning? Man kan måske hjælpes til en sådan definition ved at spørge sig selv hvilket element, der har haft en tendens til at falde ud af det moderne menneskes liv sammen med tilbagegangen i de traditionelle discipliner. Ifølge Walter Lippmann har det moderne menneske mistet overbevisningen om, at 'der findes en udødelig essens som konge over menneskelige begær'. Men hvorfor skal bekræftelsen af denne 'essens' eller højere vilje overlades alene til traditionalister? Hvorfor ikke bekræfte den som først og fremmest en psykologisk realitet, en umiddelbar viden om bevidsthed, en perception så oprindelig, at deterministiske benægtelser af menneskets moralske frihed sammenlignet hermed kun er metafysisk drømmeri? Man kunne derved finde sig i en god position for et hurtigt flankeangreb på behaviorismen og andre naturalistiske psykologier, som kan betragtes som øjeblikkets hovedfjender af den menneskelige natur. Samtidig kunne man nemt finde en udvej ud af modernismens dilemma og blive helt igennem og aldeles moderne.

Filosofferne har tit debatteret spørgsmålet om viljens eller intellektets forrang i mennesket. Den form for vilje, jeg taler om, og som rettelig fortjener at betegnes superra-

tionel, er imidlertid inden for traditionel kristendom ikke sat i forbindelse med menneskelig vilje men med Guds vilje som en form for nåde. Teologer kan forfalde til udtrykbare petitessediskussioner, hvor det drejer sig om nåde. Der er imidlertid ikke råd til at forkaste doktrinens psykologiske sandhed sammen med disse hårfine spidsfindigheder, som det ellers har været den moderne vane. Den højere vilje må simpelthen accepteres som et mysterium, der kan studeres ud fra dets praktiske virkninger, men som i sin natur ikke kan formuleres. Her står den højere vilje ikke alene. 'Alting', ifølge et skolastisk maksime, 'slutter i et mysterium'. Videnskabsmanden er i stigende grad villig til at indrømme, at realiteten bag fænomenerne ikke bare unddrager sig hans studier, men i sagens natur vil unddrage sig dem i al evighed. Han fastholder f.eks. ikke længere, som sine dogmatiske forgængere i det 19. århundrede, at den mekanistiske hypotese, hvor værdifuld den end viste sig at være som laboratorieteknik, er en absolut sandhed. Sandhed her er, indrømmer han, relativ og provisorisk.

Den person, der afstår fra at drage nytte af sin højere vilje, før han er vis på, at han har begrebet dens allerinderste natur, har meget til fælles med den mand, der nægter at gøre praktisk brug af elektricitet, før han er sikker på, at han kender den formfuldendte teori om elektricitet. Negativt kan man sige om den højere vilje, uden at overtræde den kritiske holdning, at den ikke er en absolut eller kategorisk befaling, ikke organisk og endnu mindre mekanisk, og sluttelig ikke 'ideel' i ordets nutidige forstand. Positivt kan man definere den som det umiddelbart højeste, man kan kende til set i relation til det umiddelbart laveste – det temperamentsfulde menneske med sine indtryk, emotioner og vidtrækkende begær – og som en væsentlig kontrollerende kraft. Unladdelse af at udvise denne kontrol svarer til den spirituelle

magelighed, som både for den kristne og buddhisten er en hovedårsag, hvis ikke hovedårsagen, til alt ondt. Og skønt Aristoteles, efter græsk sædvane, giver forrang til viljen men til sindet, er den kraft, jeg taler om, i hvert fald forbundet med hans 'sjælsenergi', den handleform, der adskiller sig fra simpel ydre aktivitet, som han anser for værende passende til det liv i magelighed, han foreslår som mål for liberal uddannelse ... Sjælsenergien, som på humanistisk niveau har tjent som mediation, fremstår på religiøst niveau som meditation. Religion kan naturligvis betyde meget mere end meditation, ligesom humanistisk mediation, der understøttes af meditation, kan siges at have en religiøs baggrund. Mediation og meditation er, når alt kommer til alt, blot forskellige stadier af samme opadstigende 'vej' og skal ikke bare vilkårligt skilles ad.«

Artikel: *Humanism: An Essay on Definition*, af Irving Babbitt, s. 39-41. *From Humanism and America: Essays on the Outlook of Modern Civilization*, redigeret af Normann Foerster.

NOTE II

(TIL KAPITEL 7)

Det har været interessant at bemærke udbredelsen for tiden af hyperthyreoidisme – hypertrofi af thyreoideakirtlen – og forskellige sygdomme med sammenhæng til thyreoidea. Kunne disse tilstande måske ikke underbygge den orientalske teori? Mange mennesker fører, tvunget af omstændighederne og anstrengte økonomiske vilkår, et unormalt seksualliv og lever i cølibat. Andre afviser, muligvis udfra en misforstået opfattelse af spirituelle krav, en normal ægteskabelig livsstil og forpligter sig til et liv i cølibat. Pga. disse forhold løftes kraften til centret for dens mål og når halsen. Fordi hele tilstanden er anormal, og manden eller kvinden, der stadig er emotionelt centreret, og hvis mentale udstyr (selvsagt nødvendigt for ægte skabende arbejde) er relativt middelmådigt, er der ingen evne til at anvende denne skabende kraft, hvorfor thyreoidea overstimuleres. Vi har bemærket adskillige sådanne tilfælde, og de forekommer fremmede for tilstanden. Her er et område, hvor man meget vel kunne gøre brug af den videnskabelige undersøgelsesmetode, indsamling af resultater og be- eller afkræftelse af en hypotese. Udfra samlingen af cases og vidnesbyrd kan emnet måske belyses. Hvor energioverførslen er normal og ikke for tidlig, resulterer den i et udtryk inden for et etableret, skabende område, litteratur, drama, musik og kunstarterne generelt.

Bibliografi

KIRTLERNE:

- The Glands of Destiny*, af dr.med. Ivo G. Cobb
The Glands Regulating Personality, af dr.med. Louis Berman
Our Glands and Our Evolvment, af dr.med. M.W. Kapp
The Pineal Gland, af dr.med. Frederick Tilney
The Third Eye. (Pineal and Pituitary Bodies), af dr.med. P.C. Barnard
Your Mysterious Glands, af dr.med. H.H. Rubin

PSYKOLOGI:

- About Ourselves*, af H.A. Overstreet
Behaviorism, af John B. Watson
History of Psychology, af ph.d. W.B. Pillsbury
Mind and Matter, af B.A. C.E.M. Joad
Modern Psychology, Normal and Abnormal, af ph.d. Daniel Bell Leary
Psychologies of 1925, af Carl Murchison (ed.)
Why We Behave Like Human Beings, af ph.d. dr.jur. George A. Dorsey

CENTRENE:

- The Bhagavad Gita*
The Chakras, af C.W. Leadbeater
Den Æteriske Dublet (The Etheric Double), af Arthur E. Powell
Hatha Yoga
Hatha Yoga, Pradipika
Indian Philosophy (to bind), af S. Radhakrishnan
The Kathnopanishad
The Kenopanishad
Sjælens lys. Patanjalis Yoga Sutraer (The Light of the Soul), af Alice A. Bailey
The Mysterious Kundalini, af Vesant G. Rele
Nature's Finer Forces, af Rama Prasad
Outlines of Indian Philosophy, af P.T. Srinivasa Iyengar
The Philosophy of the Upanishads, af Paul Deussen

The Prashnopanishad
Principles of Tantra (to bind), af Arthur Avalon (sir John Woodroffe)
Raja Yoga, Swami Vivekananda
The Serpent Power, af Arthur Avalon (sir John Woodroffe)
Shakti and Shakta, af sir John Woodroffe (Arthur Avalon)
Shatchakra Nirupanamm
Shiv-Samhita
Yoga Sutras of Patanjali
Yoga Vasitha

GENERELT:

Creative Understanding, af Hermann Keyserling
Encyclopedia Britannica (13'ende udgave)
Ether and Reality, af sir Oliver Lodge
The Garland of Letters, af sir John Woodroffe (Arthur Avalon)
The Human Atmosphere, af Walter J. Kilner
In Search of the Soul (to bind), af dr.med. Bernard Hollander
Kernels of the Universe, af C.B. Bazzoni
The Light Beyond, af Maurice Maeterlinck
Man and His Becoming, af René Guénon
The Mansions of Philosophy, af Will Durant
Metaphysical Foundations of Modern Physical Science, af ph.d. Edwin Arthur Burt
Mysteries of the Soul, af Richard Müller-Freienfels
The New Reformation, af Michael Pupin
On the Threshold of the Unseen, af sir William Barrett
Pagan and Christian Creeds, af Edward Carpenter
Religion, af Edward Scribner Ames
The Science of Peace, af Bhagavan Das
The Science of the Sacred Word, af Bhagavan Das
Self, Its Body and Freedom, af William E. Hocking
The Strength of Religion as Shown by Science, af E. de M. Sajo
Studies in the Bhagavad-Gita, af The Dreamer

Den store invokation

Fra lysets kilde i Guds sind
lad lys strømme ind i menneskers tanker
lad lyset komme til jorden.

Fra kærlighedens kilde i Guds hjerte
lad kærlighed strømme ind i menneskers hjerter
må Kristus komme til syne på jorden.

Fra centret hvor Guds vilje er kendt
lad hensigt lede menneskers små viljer
den hensigt mestrene kender og tjener.

Fra centret vi kalder menneskeheden
lad planen for kærlighed og lys fuldbyrdes
må den forsegle døren til det onde.

Lad lys og kærlighed og kraft
genoprette planen på jorden.

Denne invokation eller bøn tilhører ikke nogen person eller gruppe, men hele menneskeheden. Skønheden og styrken i denne påkaldelse ligger i dens enkelthed og deri, at den udtrykker visse centrale sandheder, som alle mennesker naturligt og normalt accepterer – eksistensen af en oprindelig intelligens, som vi vagt kalder *Gud*; at den bevægende kraft bag det synlige univers er *kærlighed*; at en stor individualitet, som de kristne kalder *Kristus*, kom til jorden og legemliggjorde denne kærlighed, så vi kunne forstå den; at både kærlighed og intelligens er virkninger af det, som kaldes *Guds vilje*; og endelig den indlysende sandhed, at det kun er gennem *menneskeheden* selv, at den guddommelige plan kan virkeliggøres.

Alice A. Bailey

Register (foreløbigt kun ref. til engelske sidetal)

A

- Abstraktion, definition og behov for, 135-136
- Adfærdsvidenskab, tre faktorer, 33-34
- Advarsel, mod farer ved udøvelse af visse orientalske øvelser, 115, 129
- Akasha, orientalsk lære, 93, 94, 96-97
- Atma, bevidsthed, 116
- Atman, begreb, 82-83, 102-103, 104
- Aura, menneskets, 149, 150-151

B

- Balance, den rette, betydning, 135
- Bevidsthed –
  - identisk med atma, 116
  - kendetegner nervesystemet, 26
  - manifesteret verden har oprindelse i, 57
  - organ for, findes ikke, 116
  - vehikel for sjælen, 109, 122
  - udtryk, 117
- Bhagavad Gita –
  - en afhandling om sjælen, 82
  - livets og energiens psykologi, 27
- Binyrer, funktioner, 48-50
- Blodet –
  - et redskab for udtryk, 103
  - relation til kirtlernes aktivitet, 39
- Browning, Robert, om mennesket, 91, 152-153
- Bugspytkirtel, sekret og funktioner, 48

C

- Centre –
  - syv, 108-127
- Chakraer. *Se:* Centre
- Clairvoyance, typer, 137-138

D

- Determinisme, aktiv, inden for Vestens psykologi, 20-22

E

- Einstein, teori, anvendelse, 149-150
- Elektricitet, identisk med tyngdekraft, 150
- Elektromagnetisme, styrer tyngdekraft, 150
- Endokrine kirtler. *Se:* Kirtler
- Energi –
  - centre, syv, 55
  - orientalske synsvinkler, 54-59
  - pranisk, befordring, redskaber, 110-111
  - selvets, tilpasning til den anvendte struktur, 28-29
- Evner –
  - sjæls-, otte, 125-126
  - som følge af praktisering af videnskaben om sjælen, 137-139
- Evolutionær –
  - proces, tendens, 152
  - status, det enkelte menneskes, virkninger af, 119-120, 139-142

F

- Fare, ved at vække centre for tidligt, bør undgås, 131
- Form, subjektiv, bag objektive legeme, 69
- Formskabelse, 109
- Fysisk legeme, fornuftig pleje, 133

H

- Harmløshed, fem bud, 135
- Helbred, fuldkomment, udvikle, 136
- Hjerne –
  - bark, 103

indstrømning af sjælens viden og energi, 136
konstitution, 117
Hovedcentre, to, vekselvirkning, 142-143
Hypofyse –
funktioner, 44-45
to lapper, 141

I

Ida og pingala, 117
Inspiration, afhænger af æterisk legeme, 148
Interesse, for videnskaben om sjælen, 136
Introspektionister og mentalister, 23-24

K

Kirtler –
aktivitet, som følge af centre, 121, 122
beskrivelse, 38-39
funktioner, 39, 40-41
navne, placering og sekret, 40
placering, relation til centres placering, 120
relation til personlighed, 51-52
system, vigtighed, 19-20, 34-38
Se også: Under de enkelte kirtlers navne
Kontemplation, sjælens, definition, 136
Kraftcentre. *Se:* Centre
Kraftoverføring fra under mellemgulvet, 139-141
Kristi – Kristus –
evner, 125-126
fødsel i hovedet, 142
vandring på vandet, beskrivelse, 149-150
Kundalini, lære om, 99, 100, 106
Kønskirtler, funktioner, 50

L

Legeme –
fast fysisk, frembringelse af aktivitet, midler til, 110-111
liv, opretholdelsesfunktioner, 110
Liv, relation til substans, orientalsk synsvinkel, 57
Livskraft –
den rette beherskelse af, 135
overføring til fysisk legeme, 110-111
syv kontaktpunkter til fysisk legeme, 110-111
Lys –
i hovedet, 142, 143, 148, 150-151
natur, 143
Lære, den hemmelige, citat, 81-82

M

Medicin, anvendelse, effektivitet, natur, 129
Meditation, virkninger af, 136, 139
Menneskehed, ny, fremtid, 151-152
Mennesket –
adfærd og personlighed, faktorer, 33-40
en levende sjæl, 128-129
som en organisme, tredobbelt hypotese redegør for, 129-130
Mod, mekanisme, 49-50
Muskelbevægelser, viljesbestemte, indflydelse, 116

N

Nadier, definition, 111
Naturvidenskab, nuværende situation, 16-17
Navle, betydning, 122-123
Nervesystem –
central-, anatomiske indretning, 118
funktioner, 34, 35, 39-40
relation til nadier, 111-113
styring, 103

O

Oplysning, frembringelse og virkninger, 136
Orientalisk praksis, advarsel mod, 115, 129

P

Personlighed, natur, vehikel, 115
Pinealkirtel –
beskrivelse og funktion, 41-44
vække og vekselvirkning med hypofyse, 141-142
Prana –
betydning i uudviklet menneske, 122
lede og distribuere, 111
orientalsk lære om, 93, 97-99, 104-105, 106, 109
virkninger på formen, 109
Psykologer, orientalske, betoning og stillingtagen, 54-59
Psykologi –
definition, 32-33
nutidens, viden og forståelse, forslag, 133
ny, tilsynekomst, mulig, 18
tendens, 90
to systemer –
forene, mulig, 28-29
resultater, 28
Vestens, interesseområde og natur, 18-26
Østens, interesseområde og natur, 26-28

R

Renhed, livets, fem regler, 135
Responsapparat, 33, 34-52

S

Sansende princip i naturen, 109
Selv –
bevidsthed om det fysiske, 28
inden for den orientalske psykologi, 27-29

Sind, love, viden om, nødvendig, 133
Sjæl –
direkte påvirkning af æterisk legeme, 135
evner. *Se:* Evner
fuldstændigt billede, 128-129
fungerende, erkendelse, 71
hjemsted, teorier om, 85-89
liv, fremherskende, 122
natur, synspunkter, 72-85
opdage, 131, 133, 136-137
skabende evne, 148-149
styret af, vigtighed, 130
udtryk, fuldkomment, frembringes gennem mekanismen, 29, 109
viden om, intellektuel opnåelse, 134
videnskab, teknik, otte stadier, 135-137
videnskaben om, interesse for, 136
væsentligste kendetegn, 109
Skjoldbruskkirtel, funktioner, 46-47
Solar plexus center, 48, 122
Stof –
fylde med energi, midler, 108
lys, 143
relation til ånd, orientalsk synsvinkel, 54, 57, 84
Substans –
definition, 56
forene med liv, virkning, 57
Sympatisk – Sympatiske –
nerver, 117-118
system, hjerne, 123

T

Tantrisk system, praktisere, advarsel mod, 115, 129
Telepati, afhænger af æterisk legeme, 148
Thalamus, funktion, 103
Thymuskirtel, beskrivelse, 47-48

Tyngdekraft, kontrollere, 150

U

Udrustning, struktur og motiverende energi, gensidig afhængighed, 18

Udvikling, virkninger, 123-127, 139-140

Universel substans, Østens teorier, 56-57, 58-59

Upanisaderne, doktriner, 82, 92, 93-94, 101, 102, 103

V

Vitallegeme. *Se:* Æterisk legeme

Æ

Æter, et universelt medium, 59-67

Æterisk legeme –

eksistens, må bevises som en kendsgerning, 55

form, 54

og lys i hovedet, 143-144

sjælens direkte påvirkning af, 135

teori om, 54, 71

Å

Åndelig – Åndeligt –

energivehikel, 115

fuldbyrdelse, fremgangsmåde, fire trin, 133-134

Arkanskolen giver interesserede mulighed for at skole sig til discipel i den nye tidsalder.

Den tidløse visdoms principper tilegnes gennem esoterisk meditation, studium og tjeneste som livsform.

Arkanskolens studiemateriale foreligger ikke på dansk, men forefindes på hovedsprogene.

Skriv til en af nedenstående adresser efter nærmere oplysninger.

Arcane School
Suite 54
3 Whitehall Court
London SW1A 2EF
England

Ecole Arcane
1 Rue de Varembe (3e)
Case Postale 31
1211 Genève 20
Schweiz

www.lucistrust.org/arcane_school/

Alice A. Bailey bøger på engelsk

The Consciousness of the Atom
The Destiny of the Nations
Discipleship in the New Age, Vol. I
Discipleship in the New Age, Vol. II
Education in the New Age
The Externalisation of the Hierarchy
From Bethlehem to Calvary
From Intellect to Intuition
Glamour: A World Problem
Initiation, Human and Solar
Letters on Occult Meditation
The Light of the Soul
Problems of Humanity
The Reappearance of the Christ
The Soul and Its Mechanism
Telepathy and the Etheric Vehicle
A Treatise on Cosmic Fire
A Treatise on the Seven Rays:
    Vol. I Esoteric Psychology
    Vol. II Esoteric Psychology
    Vol. II Esoteric Astrology
    Vol. IV Esoteric Healing
    Vol. V The Rays and the Initiations
A Treatise on White Magic
The Unfinished Autobiography
The Labours of Hercules
A Compilation on Sex
The Animal Kingdom (A compilation)
Death: The Great Adventure (A compilation)
Ponder on This (A compilation)
The Seven Rays of Life (A compilation)
The Seventh Ray – Revealer of the New Age (A compilation)
Serving Humanity (A compilation)
The Soul, the Quality of Life (A compilation)
Master Index of the Books of Alice A. Bailey

www.lucistrust.org